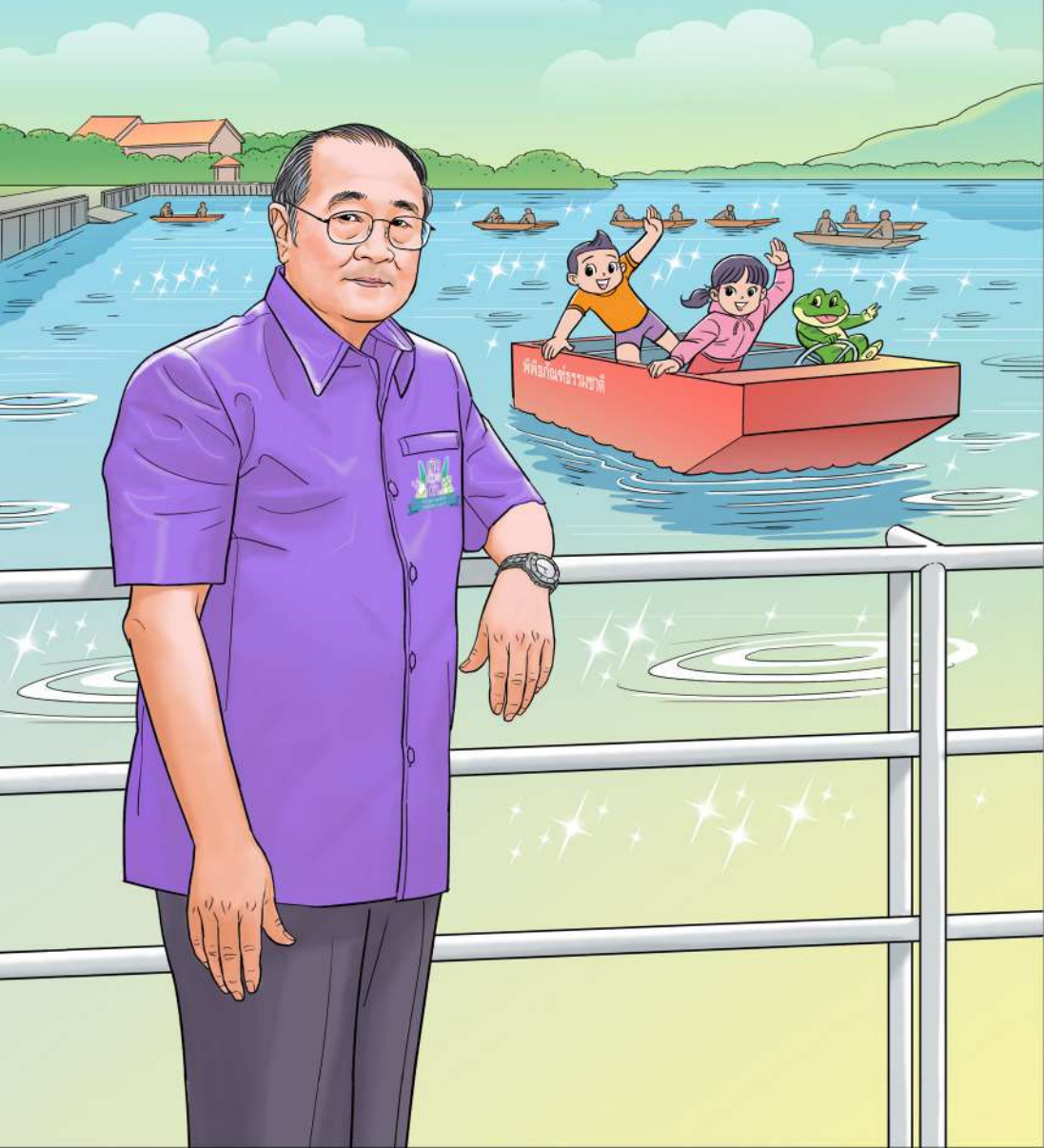

พิพิธภัณฑน์ธรรมชาติ

จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

ฉบับการ์ตูน ประจำปี ๒๕๖๘

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

ฉบับการ์ตูน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๘

พิพิธภัณฑธรรมชาติ
จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
ฉบับการ์ตูน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๘
เผยแพร่ครั้งที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

จัดทำและเผยแพร่โดย
มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
เลขที่ ๙๐๑ ชั้น ๖ อาคารสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)
ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๑๕๕ ๐๙๙๙
โทรสาร ๐๒ ๑๕๕ ๐๙๙๘
เว็บไซต์ www.utokapat.org

สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)
สำนักงานใหญ่ เลขที่ ๙๐๑ ถนนงามวงศ์วาน
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๑๕๕ ๐๙๐๑
โทรสาร ๐๒ ๑๕๕ ๐๙๑๐
เว็บไซต์ www.hii.or.th

คำนำ

“การจัดการน้ำชุมชนนั้น เห็นความสำเร็จในบางชุมชนแล้ว ให้ชุมชนชาวบ้าน ที่มีความรู้ ประสบความสำเร็จ มีประสบการณ์จัดการและพัฒนาน้ำในพื้นที่ มาช่วยขยายผลไปยังชุมชนอื่น” พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ พระราชทานเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริ เพื่อดำเนินงานสร้างตัวอย่างความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำ ขยายเป็นเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ รวมทั้งน้อมนำ กรอบคิด กรอบงาน และหลักการทรงงาน ได้แก่ การพึ่งตนเอง คิดเชื่อมโยงกัน ใช้ธรรมชาติแก้ธรรมชาติ ทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ หรือภูมิสังคม ลงมือทำและสร้างตัวอย่างความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดและขยายผลความสำเร็จสู่ชุมชนอื่น ผ่านตัวอย่างความสำเร็จในรูปแบบ “พิพิธภัณฑธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ” ซึ่งได้ดำเนินงานไปแล้วใน ๓๐ พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนเวียงคุก จังหวัดหนองคาย ชุมชนศาลาหิน จังหวัดนครปฐม เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอู จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนคลองรังสิต จังหวัดปทุมธานี ชุมชนบ้านห้วยปลาหลด จังหวัดตาก ชุมชนบ้านลิ้มทอง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยทราย จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านทับศรีสต์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนบ้านผาชัน จังหวัดอุบลราชธานี เครือข่ายชุมชนรักษาลุ่มน้ำลาว จังหวัดเชียงราย กลุ่มบริหารจัดการน้ำชุมชนตำบลบ้านดู่ จังหวัดพะเยา ชุมชนบ้านปากซวด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนตำบลลงขันเหล็ก จังหวัดปราจีนบุรี ชุมชนบ้านม่วงชุม จังหวัดเชียงราย ชุมชนบ้านเป็ดโน จังหวัดตราด ชุมชนบ้านปากถ้ำ ภูกระแต จังหวัดขอนแก่น ชุมชนบ้านหนองตาจอน จังหวัดราชบุรี ชุมชนตำบลยานาวัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชุมชนตำบลลุงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ชุมชนบ้านตูม จังหวัดยโสธร เครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่ภูภูมินิเวศลุ่มน้ำคลองยัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนบ้านเมืองกลาง จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนโนนแต้ จังหวัดชัยภูมิ ชุมชนทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนตำบลลงละคร จังหวัดนครนายก ชุมชนบ้านตะเลี๊ยะ จังหวัดยะลา ชุมชนบ้านดงผาปูน จังหวัดน่าน ชุมชนบ้านร่องแง จังหวัดน่าน ชุมชนบ้านแม่ขมิ้ง จ.แพร่ และชุมชนบ้านห้วยขี้ม จ.แพร่

ผลจากการดำเนินงาน “พิพิธภัณฑธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ” นั้น มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ และภูมิสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งสะท้อนวิธีการบริหารจัดการในลักษณะเฉพาะ และบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพสังคมของตนเอง ทั้งหมดนี้นับเป็นองค์ความรู้สำคัญให้ชุมชนนำมาปรับใช้เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี

สื่อการ์ตูน “พิพิธภัณฑธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ” จึงเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมบทเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของเครือข่ายชุมชนที่ได้ดำเนินงานและจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ทั้ง ๒๘ พื้นที่ พร้อมถ่ายทอดและเผยแพร่ความสำเร็จผ่านการดูประกอบเนื้อหาที่น่าสนใจ และเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับผู้คนทุกระดับ ทุกเพศ และทุกวัย สามารถเข้าใจการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ และเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ต่อไป

คณะกรรมการเสริมสร้างและสนับสนุนความเข้าใจ
ในการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

สารบัญ

- ๑๐ เครือข่ายชุมชนรักษ้ำป่าลุ่มน้ำลาว อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
“ระบบจัดการป่าต้นน้ำ และไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง”
- ๒๐ ชุมชนบ้านม่วงชุม อ.เชียงของ จ.เชียงราย
“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและระบบกระจายน้ำ”
- ๓๐ กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยทราย อ.พริ้ว จ.เชียงใหม่
“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและระบบกระจายน้ำ”
- ๔๐ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
“ระบบจัดการป่าต้นน้ำ”
- ๕๐ ชุมชนบ้านเมืองกลาง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
“สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษ จัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบ”
- ๖๐ บ้านห้วยปลาหลด อ.แม่สอด จ.ตาก
“จัดการป่ายั่งยืน”
- ๗๐ ชุมชนบ้านดงผาปูน อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
“ฟื้นน้ำ ฟื้นป่า ฟื้นชีวิต”
- ๘๐ ชุมชนบ้านร้องแง อ.ปัว จ.น่าน
“บริหารน้ำด้วยภูมิปัญญาศาสตร์ ทั้งถึงและเป็นธรรม”
- ๙๐ กลุ่มบริหารจัดการน้ำชุมชนตำบลบ้านต๋น อ.เมือง จ.พะเยา
“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และระบบกระจายน้ำธรรมชาติ”
- ๑๐๐ ชุมชนบ้านแม่ขมิ้ง อ.วังชิ้น จ.แพร่
“จัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ด้วยธรรมานุญชุมชน”
- ๑๑๐ ชุมชนบ้านห้วยซิม อ.ร้องกวาง จ.แพร่
“สารสนเทศแก้วฤตน้ำ”
- ๑๒๐ ชุมชนตำบลสายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์
“บริหารจัดการน้ำแล้ง น้ำหลาก”
- ๑๓๐ ชุมชนบ้านป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น
“บริหารจัดการน้ำแล้งน้ำหลากบนพื้นที่สูงล่อนคลืน”
- ๑๔๐ ชุมชนบ้านโนนแต้ อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
“เชื่อมน้ำชี สร้างแก้มลิง เปลี่ยนชีวิต”
- ๑๕๐ ชุมชนตำบลบุงคล้า อ.บุงคล้า จ.บึงกาฬ
“พัฒนาโครงข่ายแก้มลิง จัดการน้ำเกิน จัดเก็บน้ำหลาก เชื่อมโยงแหล่งน้ำ”
- ๑๖๐ บ้านลุ่มทอง อ.นาгор จ.บุรีรัมย์
“เครือข่ายการบริหารจัดการน้ำแล้ง น้ำหลาก”

- ๑๗๐ ชุมชนบ้านตูม อ.ค้อวัง จ.ยโสธร
“เก็บน้ำเกิน เต็มน้ำขาด เชื่อมโยงแหล่งน้ำ ด้วยระบบสระพวง”
- ๑๘๐ บ้านเวียงคุก อ.เมือง จ.หนองคาย
“ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติด้วยระบบ โครงข่ายน้ำ”
- ๑๙๐ บ้านผาชัน อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี
“จัดการพื้นที่ต้นน้ำ น้ำแล้ง และน้ำหลาก”
- ๒๐๐ ชุมชนบ้านเป็ดใน อ.เมือง จ.ตราด
“การบริหารจัดการ ๔ น้ำ” (น้ำเค็ม น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเสีย)
- ๒๑๐ ชุมชนตำบลดงละคร อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก
“เชื่อมโยงแหล่งน้ำเป็นโครงข่ายแก้มลิง”
- ๒๒๐ บ้านศาลาดิน อ.พุทธรณทล จ.นครปฐม
“บริหารจัดการ ๔ น้ำ” (น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำกร่อย และน้ำเสีย)
- ๒๓๐ คลองรังสิต อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี
“เชื่อมคลองเป็นแก้มลิง”
- ๒๔๐ ชุมชนตำบลดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี
“บริหารสระน้ำประจำไร่นา พัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน”
- ๒๕๐ บ้านหนองตาจอน อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี
“อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ เชื่อมระบบกักเก็บสำรองน้ำ และเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่”
- ๒๖๐ ชุมชนทุ่งสง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช
“สร้างความมั่นคงป่าและน้ำ บรรเทาอุทกภัยยั่งยืน”
- ๒๗๐ ชุมชนบ้านตะไละ อ.รามัน จ.ยะลา
“เชื่อมแหล่งน้ำเข้าหากัน”
- ๒๘๐ เครือข่ายอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิโนะเขตลุ่มน้ำคลองยัน อ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี
“พลิกวิกฤตภัยพิบัติ สู่อการพัฒนาที่มั่นคง”
- ๒๙๐ บ้านทับคริสต์ อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
“บริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และสระพวง”
- ๓๐๐ บ้านปากซวด อ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี
“จัดการป่ายั่งยืน ด้วยไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง”
- ๓๑๐ เทคนิคและองค์ความรู้เชิงพื้นที่
“ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคกลางและตะวันออก, ภาคใต้”
- ๓๓๑ ทำเนียบ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
“สถานที่ตั้ง, รายชื่อเจ้าหน้าที่, เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ”

มารู้จักกับพระเอก นางเอก กันเถอะ

พี่กบ

ผู้นำพาเด็กๆ เข้าสู่การเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ลำน้ำ
และผืนป่า ด้วยปฎิหาริย์ข้ามมิติแห่งเวลา
เปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาชวนท้อทาย
จนกระทั่งค้นพบกุญแจแห่งความสำเร็จ

เด็กชาย

ผู้มีความสนใจใฝ่รู้ ชอบเก็บเกี่ยว
ประสบการณ์ใหม่ๆ แม้จะชอบ
เอาแต่ใจตนเอง แต่ก็เรียนรู้
ที่จะปรับตัวให้เข้ากับทุกคน

เด็กหญิง

ถึงตัวจะเล็กบอบบาง มีอารมณ์อ่อนไหว
กับสิ่งรอบตัว ก็ยินดีที่จะผจญไปในโลกกว้าง
ด้วยรอยยิ้มและความกล้าหาญในแบบของเด็กๆ

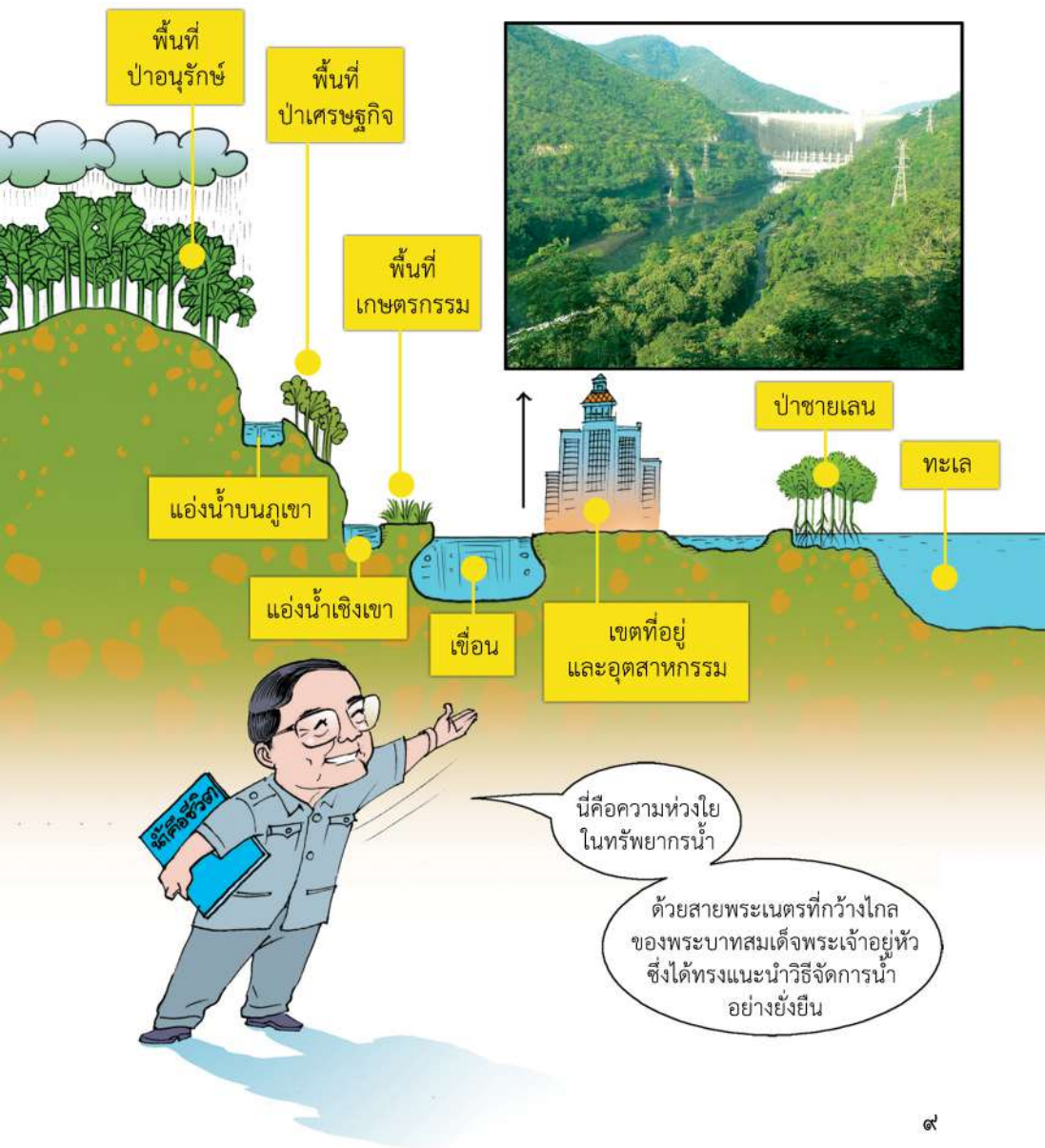
น้ำคือชีวิต

“น้ำ” เป็นทรัพยากรที่มีค่าและจำเป็นต่อทุกสรรพสิ่ง
น้ำให้ทั้งคุณและโทษทั้งให้ประโยชน์และสร้างความเดือดร้อน
ในช่วงฤดูฝนที่มีน้ำไหลบ่าอย่างรุนแรงพื้นที่ของประเทศไทยหลายแห่ง
ประสบปัญหาอุทกภัย จนผู้คนเดือดร้อนไร้ที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน
ในมุกกลับกัน ช่วงฤดูแล้งที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล
ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานและจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ
ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรไทยประสบปัญหาไม่มีน้ำใช้ในการเพาะปลูก
ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงย้ำเสมอว่า “น้ำคือชีวิต”
ซึ่งประเด็นสำคัญอยู่ที่ วิธีการบริหารจัดการน้ำ ทำอย่างไรให้สามารถมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี
และป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินยามน้ำท่วม หรือน้ำแล้ง

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

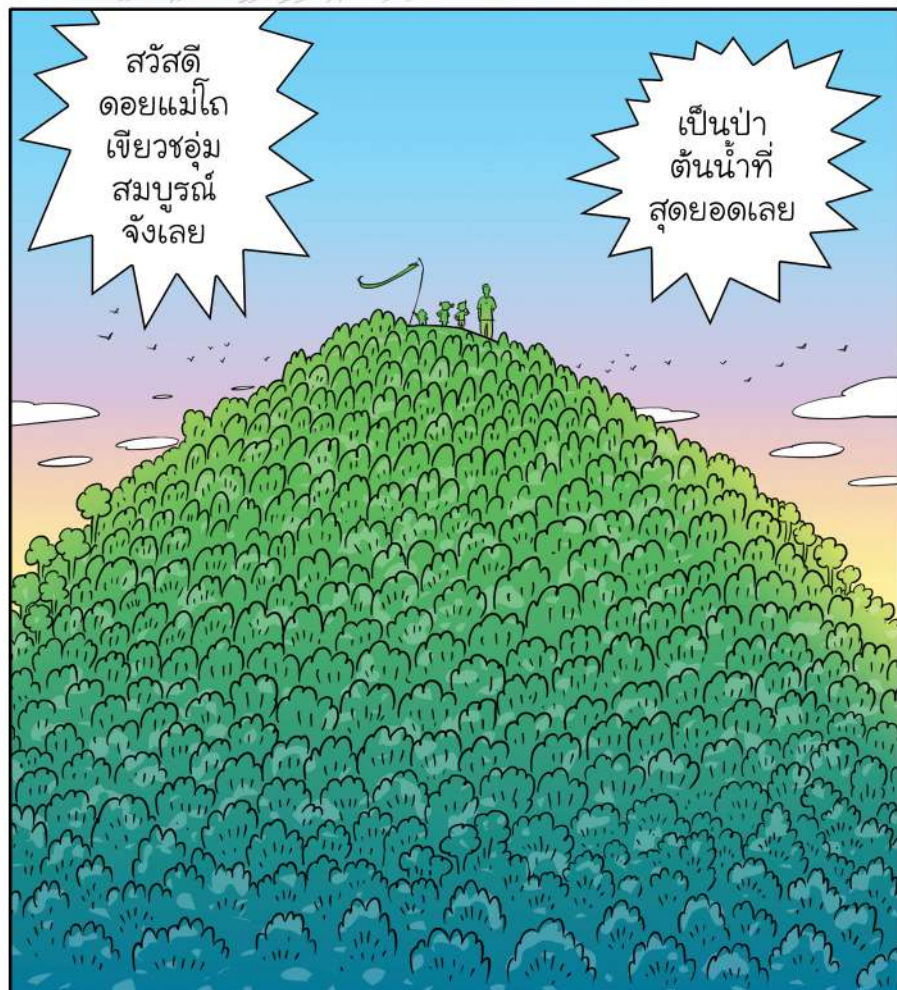
วิธีการบริหารจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่ทรงแนะนำวิธีการจัดการ นับตั้งแต่หยาดฝนหยดแรกตกลงมาจากท้องฟ้า โดยเก็บกักน้ำตั้งแต่ยอดภูเขา แล้วนำมาบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ ในกิจกรรมต่างๆ จากยอดเขาสู่ทะเลกว้าง จากป่าเขาผ่านหมู่บ้านทุ่งนาอันกว้างใหญ่ จนผ่านเมืองใหญ่กลายเป็นน้ำเสีย แล้วบำบัดโดยวิธีการธรรมชาติ ก่อนที่จะปล่อยน้ำที่บำบัดแล้วออกไปสู่ท้องทะเลในที่สุด

เครือข่ายชุมชนรักป่าลุ่มน้ำลาว

อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

“ระบบจัดการป่าต้นน้ำ และไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง”

สวัสดิ์
ดอยแม่โถ
เจียวซุ่ม
สมบูรณ์
จังเลย

เป็นป่า
ต้นน้ำที่
สุดยอดเลย

แล้วทำไมให้น้ำ
กลับมาเหมือน
เดิมได้ครับ.เนี่ย!

ครืด

กลับถึงหมู่บ้าน
แล้วพวกเขาก็เห็นว่า
พวกเราทำให้แม่น้ำ
ใสสะอาดได้สำเร็จ

โดยต้องใช้ความรู้
ความเข้าใจและ
ความสามัคคีของ
คนในชุมชน

เมื่อเป้าหมายถูกต้อง
หนทางก็ชัดเจน แล้วเรา
ก็ลุยไปข้างหน้าพร้อมๆ กัน
เราก็เข้าใกล้เป้าหมายทีละน้อย
และชัดเจนทุกที ชะ ชะ ชะ
นั่นไงพวกเรา
หมู่บ้าน

โอ๊ะ

เย่

ลุงครับ
โอ้นี่มัน
เบรกกิ่งไ้

ถามว่าอะไร
ลุงไม่ได้ยิน

ใช้แล้ว สภาพป่ามีปัญหาชุมชนเราก็มีปัญหาตาม พวกเราจึงตกลง
รวมตัวกันเป็น “กลุ่มคนรักป่า” เพื่อช่วยกันหาแนวทาง
อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำแม่ลาวรวมกัน

อีก ๓ ปีต่อมาได้ขยายผลเครือข่ายเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ หมู่บ้าน
พัฒนาเป็น “เครือข่ายชุมชนรักษ์ป่าลุ่มน้ำลาว”
ทำให้ป่ารอบลุ่มน้ำทั้งหมดมีสภาพสมบูรณ์ขึ้น

โอ้ให้...ดูจากแผนที่นี้แล้ว เครือข่ายชุมชนรักษาลุ่มน้ำลาว
ครอบคลุมพื้นที่กว้างไกลมากเลยนะครับ

ลำน้ำหลายสาย
ไหลลงมารวมกับแม่ลาว
กันหมดเลย

แม่ลาวยาว
ไปโน้นเลย
ดูสิ

แม่โขง
อยู่นี่เอง

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
เครือข่ายชุมชนรักษาลุ่มน้ำลาว

จุดประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
เพื่อบริหารจัดการน้ำ

จุดเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า
และเครือข่ายเฝ้าระวังภัยพิบัติ

จุดพัฒนารูปแบบ ตัวอย่าง
ไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ตามแนวพระราชดำริ

จุดบริหารจัดการน้ำชุมชน

หลายดอยหลายต้นน้ำอยู่ห่างไกลกันก็จริง
แต่ถ้าสภาพป่าแห่งใดมีปัญหา ก็จะส่งผล
ถึงกันอย่างแน่นอน

ยังดีที่ตอนนี้เรามีเครือข่าย
ช่วยกันสอดส่องดูแล ช่วยเหลือ
กันแบบนี้จึงยั่งยืน

ยั่งยืนด้วย

อ้อ

สร้างแนวกันไฟป่าต้นน้ำ
ให้เชื่อมถึงกันทุกเครือข่าย
รวม ๒๕๘,๖๐๕.๘๗๕ ไร่
จากนั้นคอยดูแลปีละครั้ง

ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมช่วยให้
สภาพป่าสมบูรณ์เร็วขึ้น
ก็ทำตามช่วงฤดู

ปลูกไม้ ๓ อย่างได้ประโยชน์
๔ อย่าง ปลูกพืชผสมผสาน
ทำเกษตรตามแนว
ทฤษฎีใหม่

ชุมชนก็เยอะงานก็
เยอะ นำปวดหมอง

มีปลูกพืช
สวนผสมด้วย

แจ้ง

ดูเอาละะ เมื่อชาวบ้านได้รับประโยชน์ทุกคน
ก็ยิ่งสนับสนุนเครือข่ายๆ ทำให้รู้ว่าการทำแบบนี้
เราวนเวียนใช้ประโยชน์จากป่าได้ไม่จบไม่สิ้นเลย

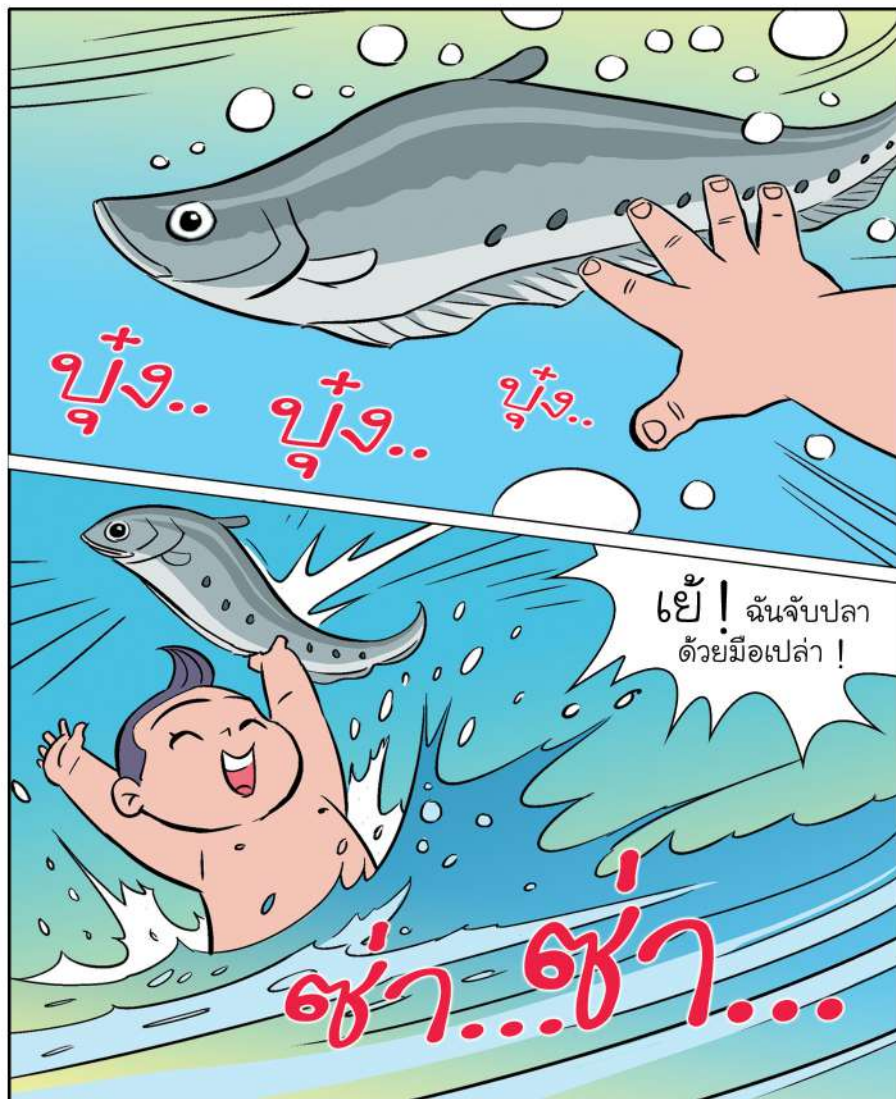

ชุมชนบ้านหม่องชุม

อ.เชียงของ จ.เชียงราย

“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำและระบบกระจายน้ำ”

ไม่ต้องมาทำตลกเลย
ออกมาเดี๋ยวนี้
เดี๋ยวมันขาด

นั่นสิ!
ตาข่ายขาด
ปลาหลุดออกไปหมดแล้ว

อีก ๓๐ ครั้วเรือตามมาก็หลัง ไปปลูก
บ้านอยู่ริมแม่น้ำอิง ไกลออกไปทางทิศ
เหนือโน้น แต่ภายหลังย้ายมาอยู่ที่ห้วย
ม่วงชุม เพราะเจอน้ำท่วมใหญ่

แต่ที่ดอนน้ำห้วยไม่เพียงพอ จึงได้สร้างบ่อ
เก็บน้ำความจุ ๓๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร
แต่พอนานเข้าก็ดินขึ้น ไม่พอใช้อีก
ตอนนั้นชาวบ้านไม่รู้จะจัดการยังไง

มีน้ำท่วม
แต่น้ำไม่พอใช้
ไม่เข้าใจ

!

เพราะว่า...

ป่าเหนืออ่างเก็บน้ำต้นไม้น้อยบางตา
หน้าดินจึงขาดความชุ่มชื้น ลำธารต้นน้ำแห้งหายไป
พอฝนตกก็ชะหน้าดินลงมาที่อ่างจนดินเก็บน้ำได้น้อย
ไม่พอใช้ตอนหน้าแล้ง จนคิดจะสูบน้ำจากแม่น้ำอิงมาใช้

จึงเริ่มแก้ไขโดย
ปิดป่าต้นน้ำลำน้ำห้วยม่วงชุม
เพื่อฟื้นฟู ด้วยวิธีการต่างๆ

ตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ
การน้ำบ้านม่วงชุม ร่วมกัน
ปลูกป่า ทำแนวกันไฟ

เหนืออ่างขึ้นไป สร้างฝายชะลอน้ำ ฝายเก็บน้ำ
จำนวนมาก และขุดบ่อดักตะกอนเหนืออ่าง
พอเวลาผ่านไปจึงเริ่มเห็นผล

ถ้าเราเป็นนก เราจะเห็น
ระบบน้ำของหมู่บ้าน ทางน้ำเหนืออ่าง
มีลำห้วยธรรมชาติ ต่อมา มีท่อส่งน้ำ
ที่สร้างขึ้นเพื่อลำเลียงน้ำทุกหยด
สู่แปลงเกษตร หรือสวน
อื่นได้ตามต้องการ

โห!
เราจัดการน้ำ
ได้ตั้งใจเลย
เหรออครับ

งั้นต้องไปดู
ให้เห็นกับตา
ซะแล้วละ
ชะแว็บ!!

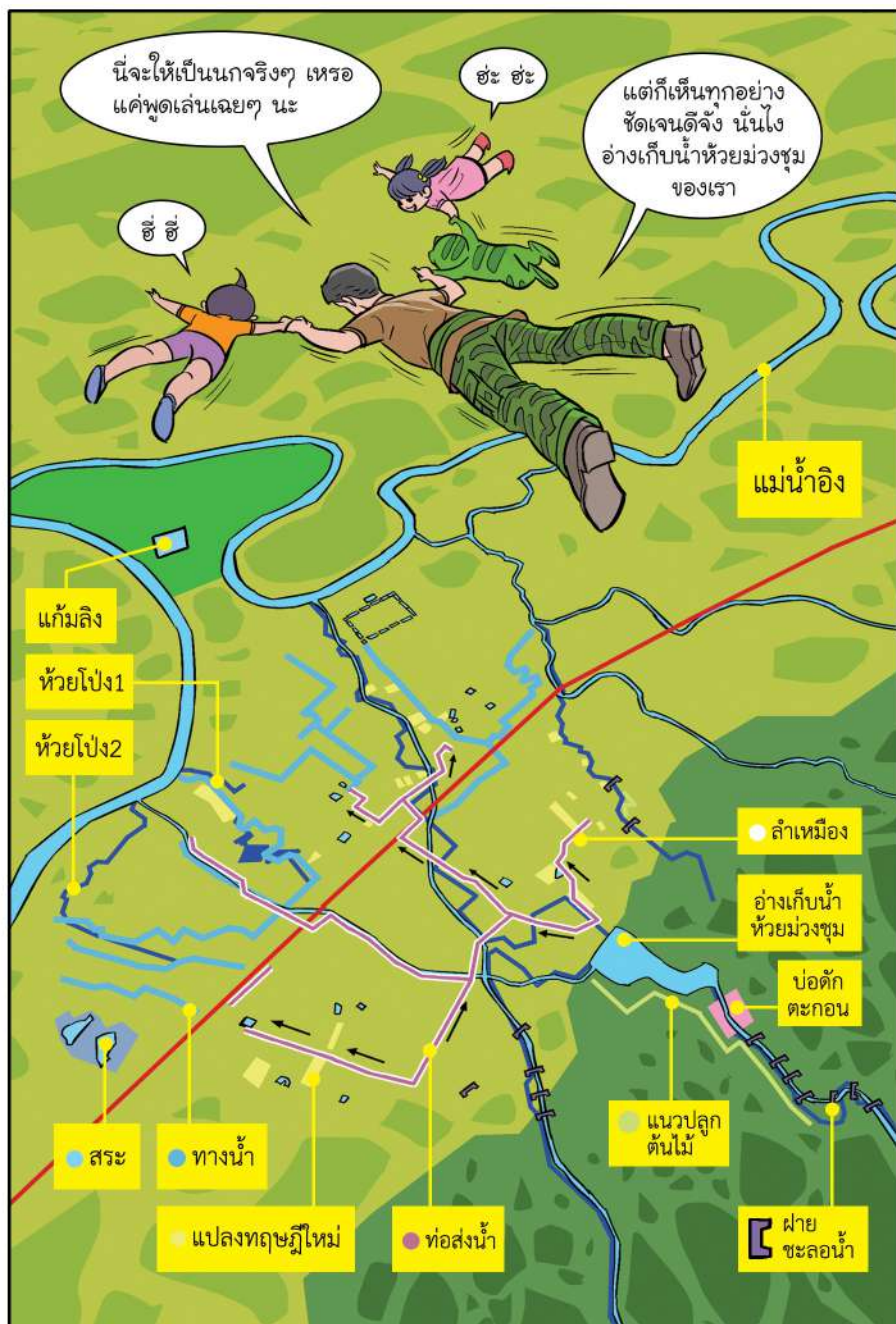

เฮ้ย!

ฮ่าๆ

ฟ้าววว

ตอนนี้เรามีแผนจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ข้อมูลในการวางแผนการใช้น้ำต้นทุน เช่น แผนที่เส้นทางเดินน้ำ ลำห้วย แหล่งเก็บน้ำสำรอง ท่อส่งน้ำ เขตป่า เขตบ้าน พื้นที่การเกษตรละเอียดยิบ ครอบคลุมมาก

ว้าว

การดูแลป่าต้นน้ำ เราทำอย่างได้ผล พื้นที่ ๓,๗๒๐ ไร่ ได้รับการตรวจสอบเก็บข้อมูล อยู่เสมอ พื้นที่ป่าขยาย เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ต้นไม้แน่น
ภูเขาเลยครับ

จากการที่เราทำตามแผนจัดการน้ำ ตอนนี้เรามีน้ำสำรองในแหล่งต่างๆ กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ชาวบ้านทุกคนเข้าใจกติกาการใช้น้ำอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมเป็นอย่างดี

ชุมชน
น้ำอยู่

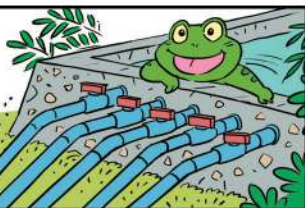

กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน

อ่างเก็บน้ำห้วยทราย

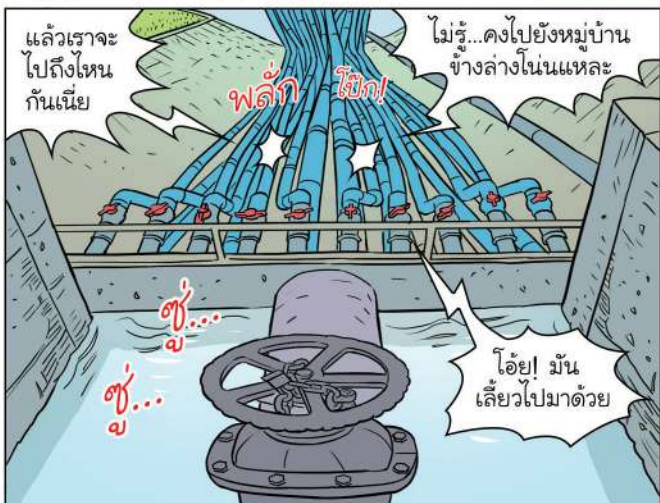
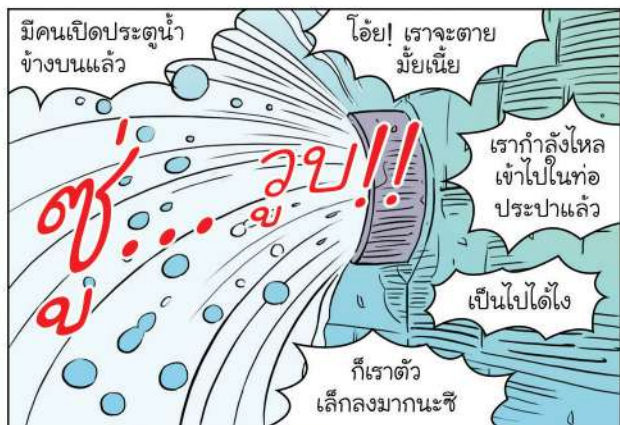
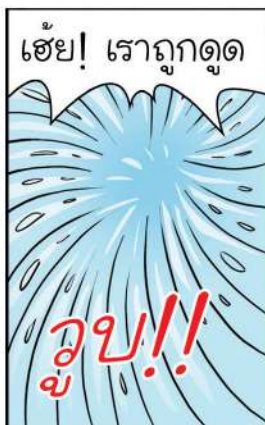
อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและระบบกระจายน้ำ”

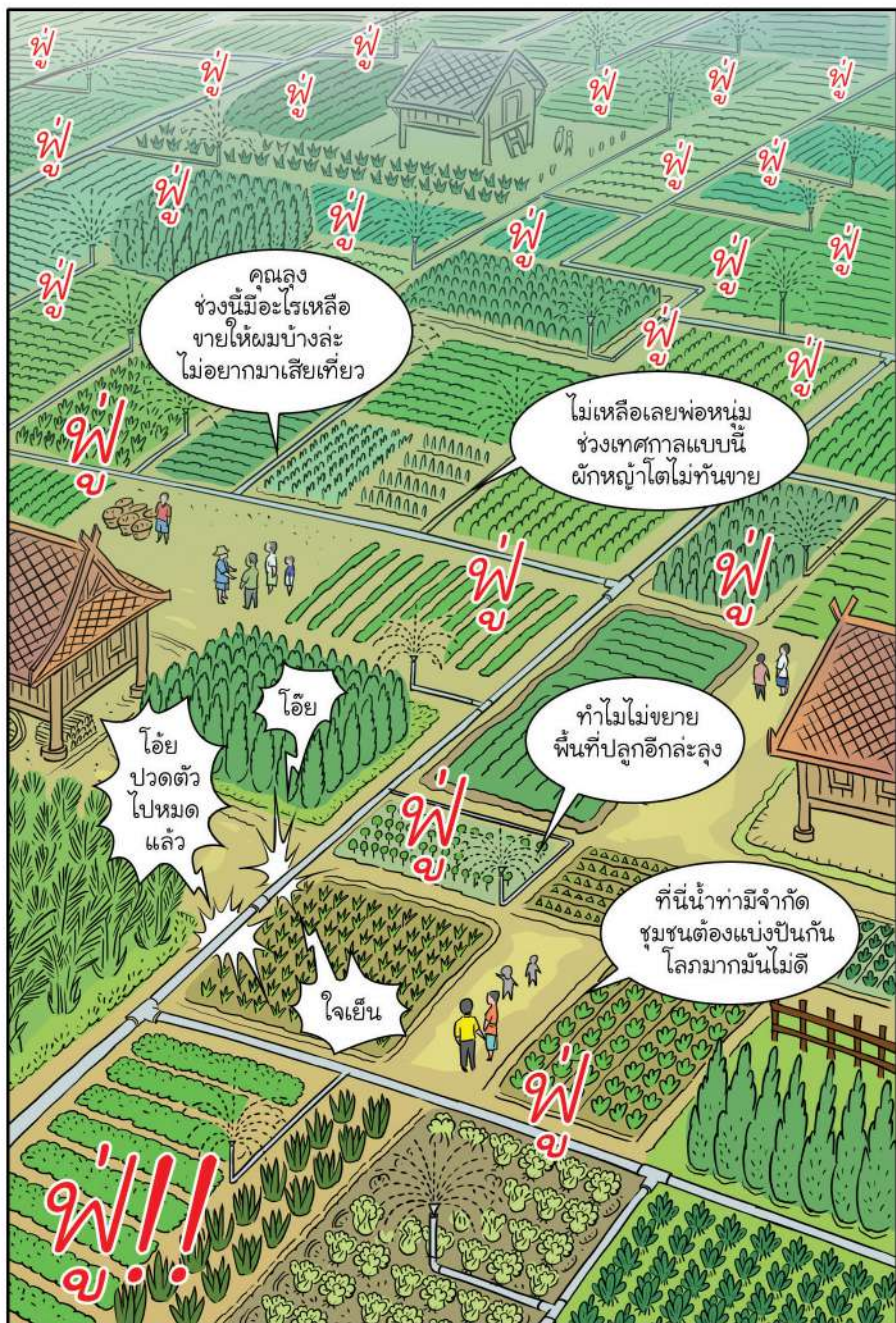

เครือข่ายลุ่มน้ำ แม่ละอูป

อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

“ระบบจัดการป่าต้นน้ำ”

ชุมชนบ้านเมืองกลาง
อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
“สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษ จัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบ”

“สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษ จัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบ”

ต่อมาชาวชุมชนบ้านเมืองกลางของเรา จึงขอซื้อน้ำจาก
ท่านแนว จิตธร โดยเริ่มขุดต่อจากที่ท่านขุดเอาไว้แล้ว
ยาวไปตามแนวเชิงเขา ซึ่งมีระดับความสูงกว่าชุมชน
ที่เราอยู่ โดยแต่ละช่วงของลำเหมืองใหม่
ขุดลำเหมืองเล็กๆ ระบบแตร ต้าง

ปัจจุบัน
ลำเหมืองแม่หาด
ยาวรวม ๙,๕๐๐ เมตร
เลยนะ

“แต่”
ไม่คัน

แต่ “ต้าง”
ฟังดูคันหุนะ

จุดเริ่มขุดลำเหมืองแม่หาด

ลำน้ำแม่กลาง

ทิศเหนือ

ลำน้ำแม่หาด

ลำน้ำแม่หาด

ลำน้ำแม่กลาง

ลำน้ำแม่กลาง

ลำน้ำแม่กลาง

ลำน้ำแม่กลาง

ลำน้ำแม่กลาง

ลำน้ำแม่กลาง

ต้างๆ

ต้างๆ

- สระน้ำประจำไร่
- ★ ฝ่ายแม่หาด
- แตร
- ประยุภา
- ลำน้ำแม่กลาง
- ลำเหมืองแม่หาด
- ← ลำเหมืองซอย

ในปี ๒๕๐๑ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จ
ประพาสน้ำตกแม่กลาง ทรงเยี่ยมชมไฟฟ้า
พลังน้ำของท่านแนว จิตรตรัตน

โห! ชุมชนบ้านเมืองกลาง มีประวัติศาสตร์
ความทรงจำที่สำคัญมากเลยนะครับ

ทำไมผู้คนที่นี่ฉลาดจัง พื้นที่
ก็สูงๆ ต่ำๆ แต่ควบคุม
ทิศทางน้ำได้ตั้งใจ

ภาพความสำเร็จที่เธอเห็น เป็นความสำเร็จปัจจุบันนะ แต่ตลอดลำน้ำเหมือน
ที่ขุดต่อกันไปเรื่อยๆ นั่น แต่ช่วงก็ต้องคิดหาวิธีควบคุมน้ำต่างกันไป
ซึ่งชาวบ้านแก้ปัญหาเก่งมากจริงๆ

แม่เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ช่วงปี ๒๕๐๘ ผลจากการที่
ป่าต้นน้ำถูกทำลายมาก แต่ลักษณะการไหลหลาก
ของน้ำป่า ชาวบ้านก็คิดทำท่อน้ำลอด น้ำล้นขึ้น

ท่อน้ำลอด
น้ำล้น

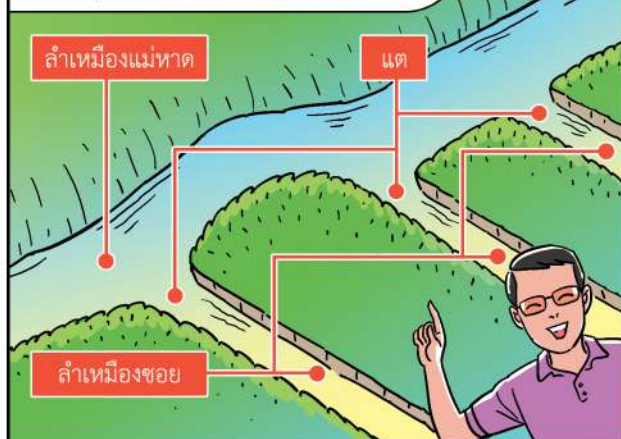
ชื่อแปลก
เนอะ

ช่วงปี ๒๕๕๒ ชาวบ้านสร้างระบบนี้เพื่อแก้ปัญหาทิศทางน้ำ
ควบคุมทำให้ลำเหมืองแม่หาด ลอดผ่านลำห้วยต่างๆ
ระบบทำหน้าที่ทั้งเชื่อมและแยกน้ำออกจากกัน

พื้นที่เกษตรใกล้เคียงได้ขุดน้ำ ตกลงกันเจาะลำเหมืองแม่หาด ให้ไหลออกเรียกว่า “แต่” น้ำก็จะไหลไปตามลำเหมืองซอย ที่ช่วยกันขุดเป็นร่องยาวในทิศทางที่ต้องการ

เมื่อถึงที่นาที่ต้องการน้ำก็เจาะลำเหมืองซอยเป็นช่องเล็กให้ไหลเข้าที่นาเรียกว่า “ต้าง”

ปรับพื้นที่นาจากลาดเอียงให้ราบเป็นแอ่งเรียบได้ระดับจนเห็นเป็นจันบันได้

ในปี ๒๕๕๔ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่าย การบริหาร การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ เพื่อฟื้นฟู เหมืองฝาย จนได้รับรางวัลจากสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) หรือ สสน

มีหน่วยงานเข้ามาช่วย อีกแรงคงได้ความรู้ เพิ่มแน่ๆ

ได้น้อมนำการบริหารจัดการน้ำชุมชนของ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้อย่างเป็น ระบบมากกว่าเดิม มีกฎระเบียบบังคับให้ ทุกคนปฏิบัติ

ขยายความสำเร็จการบริหารจัดการน้ำ ไปยังชุมชนใกล้เคียง ๔ หมู่บ้าน ๓ ตำบล รวม ๔๕๐ ครัวเรือน ๑,๒๔๙ คน ครอบคลุม ๕๕๐ ไร่ เลยกทีเดียว

*๑. ฝายแม่หาด ฝ่าน้ำเลี้ยงชีวิต / ๒. แด่ ต้าง แบ่งน้ำเท่าเทียม / ๓. น้ำลอดน้ำล้น / ๔. วิถีเกษตรชุมชน บนความยั่งยืน

มรดกล้ำเหมือนแม่หาด มีความสำเร็จ ๓ ด้าน ด้านแรกคือ
มรดกสายน้ำสืบต่อบรรพบุรุษ ซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายแม่หาด
ร่วมกับบริหารจัดการน้ำ ๓ หมู่บ้าน ๕๗๙ ครัวเรือน
๑,๙๕๐ คน ครอบคลุมพื้นที่ ๓,๕๐๐ ไร่

ความสำเร็จที่ ๒ ผันน้ำเก็บ แ่งน้ำใช้ ความสุขเท่าเทียม
ชุมชนช่วยกันขุดลำเหมืองแม่หาดยาว ๙,๘๐๐ เมตร
สร้าง “แต” ผันน้ำเข้าลำเหมืองย่อย สร้าง “ต้าง”
ผันน้ำเข้านา แ่งน้ำเท่าเทียม ให้ภูมิปัญญา
สร้างระบบน้ำลอดน้ำล้น เชื่อมกับ
ลำห้วยต่างๆ แก้ปัญหาทางน้ำ

ความสำเร็จที่ ๓ วิถีเกษตรชุมชน บนความยั่งยืนชุมชนมาทำเกษตร
ตามแนวทฤษฎีใหม่ ร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) หรือ สสน.
มีตารางการปลูกพืชหลากหลาย ๒๐ ชนิด
ทำให้มีความมั่นคงอย่างพอเพียง

บ้านห้วยปลาหลด

อ.แม่สวด จ.ตาก

“จัดการป่ายั่งยืน”

เรากำลัง
อยู่ที่ไหน
อุดมสมบูรณ์
ชุ่มชื้นมากๆ
เลย

นี่คือ ป่าต้นน้ำ
ที่มีความสมบูรณ์ทางชีวภาพ
พื้นที่หมู่บ้านห้วยปลาหลด
อำเภอแม่สวด
จังหวัดตาก

สมบูรณ์
ทางชีวภาพ
คืออะไรคะ

ดูนั่นสิ...ป่าที่มีความสมบูรณ์
พอที่สัตว์นานาชนิดจะ
อาศัยอยู่ได้อย่างดี

นี่ละ
ความสมบูรณ์
ทางชีวภาพ

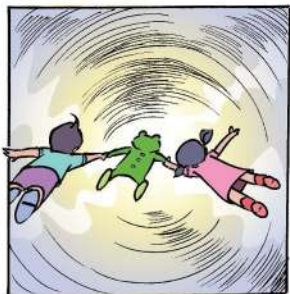

อ๊า! นั่นป่าต้นน้ำหรร

เกือบแย่

คราวนี้โอเคเยอะมากถูกต้อง
เอ! นี่ก็เวลาอาหารเช้าพอดี

ไปหาข้าวกินก่อนเหอะ
หิวอะ

อ้าว! พวกเด็กๆ
ทำอะไรกันอยู่ ขึ้นมา
กินข้าวกันก่อน
มั๊ยล่ะ?

อา! โชคดี
แล้วเรา

เห็นมะ...กบว่าแล้ว
มาได้เวลาข้าวเช้า
พอดีบพอดิเลย

โทษะกินะ!
มีแค่ข้าวพริกจิ้ม
กับข้าวเหนียว
กินด้วยกันนะ

กินกันแบบนี้
จะอึดมเหรอครับ?

ที่เราเจอสภาพแบบนี้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่
ทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้ทำให้
ป่าเสื่อมโทรม ดินเสื่อมสภาพ
เกิดความแห้งแล้งไปทั่ว

ชาวกะเหรี่ยง
ชาวมุเซออาศัยอยู่ด้วยการ
ปลูกผืนดินหมดสภาพปลูกอะไร
แทบไม่ขึ้นแหล่งน้ำตอนนี้
เริ่มแห้งขอด

ตอนนี้ทุกคน
เห็นปัญหาจึงเริ่มลงมือแก้ไข
โดยมีผู้นำชุมชนดำเนินงาน

ชุมชนบ้านดงผาปูน

อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

“พื้นน้ำ พื้นป่า พื้นชีวิต”

พวกเราซ่อนอยู่เหนือหมู่บ้านดงผาปูน
จังหวัดน่านแล้วนะ ตั้งอยู่กลาง
ที่ราบหุบเขา ที่สวยงาม
น่าอัศจรรย์มาก

ดูข้างล่างนั่นสิ มีคน
กวักมือเรียกเรา
ให้มียัย

อ้อ นั่นลงตีบที่เรานัดกัน
ไว้นี้ ลงไปหากันเถอะ

ต่อมาเมื่อสังเกตเห็นว่าลำห้วยสายหลักน้ำแห้ง ชาวบ้านจึงหารือกัน
แกนนำชาวบ้านเห็นว่า ลำห้วยแห้งเป็นเพราะพื้นที่ป่าลดลงมาก
รวมทั้งสัตว์ป่าก็หายไปหมด ช่วงปี ๒๕๒๘ จึงมีข้อตกลง
กันพื้นที่ ๘๐๐ ไร่ อนุรักษ์เป็นป่าชุมชน

มีกฎกติกาห้ามใช้เลื่อยยนต์ ห้ามเผาป่า ห้ามล่าสัตว์ ห้ามตัดไม้เล็กใหญ่ และพันธุ์พืชสมุนไพร
ไปขายนอกชุมชน การนำไม้มาไว้ในชุมชนต้องแจ้งผู้นำ ทำแนวกันไฟรอบพื้นที่ป่า
และได้ขยายพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็น ๑,๘๐๘ ไร่ แบ่งพื้นที่
ใช้ประโยชน์แตกต่างกัน

แบ่งพื้นที่ป่าตามการใช้ประโยชน์ ๔ ประเภท

ป่าประเพณี

เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ที่ตั้งสำนักสงฆ์
สามารถตัดต้นไม้เพื่อซ่อมแซม
บำรุงสถานที่ประกอบพิธีกรรม
เท่านั้น

ป่าชุมชน

เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ เป็นแหล่งน้ำ
สำหรับอุปโภค บริโภค
ห้ามตัดไม้ทุกชนิด

ป่าใช้สอย

เนื้อที่ ๓๐๐ ไร่ สามารถนำไม้
ขนาดเล็ก ไม้พิน ไม้สำหรับ
สร้างบ้าน มาใช้ใน
ครัวเรือนได้

ป่าอนุรักษ์

เนื้อที่ ๒๐๐ ไร่ เป็นป่าที่ห้าม
ตัดไม้ เป็นแหล่งผลิตตา
ว และเป็นแหล่งท่องเที่ยว
ของชุมชน

ฉลาด
มาก

ต่อมา พ่อชาวบ้านนิยม
ทำเกษตรเชิงเดี่ยว ไปถางป่า
บริเวณภูเขา ทางเข้าหมู่บ้าน
ทำให้เกิดเป็นเขาหัวโล้น พอน้ำ
หลาก ดินก็สไลด์ลงมา
ปิดทางเข้าออก

ปัญหาเขาหัวโล้น จึงกลายเป็นปัญหาหลักของชุมชน และพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดน่าน จนในปี ๒๕๖๐ รัฐบาลโดย กนช.* จึงมอบให้ สสน.** สร้างตัวอย่างการฟื้น เขาหัวโล้น ซึ่งได้คัดเลือก บ้านดงผาปูน เป็นพื้นที่ทำงาน โดยมีกองทุน สอนดำเคียงช้างไทยสนับสนุน

ปีที่ ๑

สร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มความชื้นในดินและปลูกกล้วย

ปีที่ ๒

ดินอุ้มน้ำ ปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

ปีที่ ๓

มีน้ำบริโภคและผลผลิตจากป่าและวนเกษตร

ส่วนการจัดการน้ำเพื่อทำวนเกษตรบนเขา ได้วางระบบท่อส่งน้ำภูเขา จากห้วยหมาร้อง ห้วยน้ำอ่อน ห้วยเปญ ห้วยดึ่ง ห้วยป่าบง ดอยผาช้าง และห้วยยีน มากักเก็บในถังบนเขาก่อนกระจายน้ำตามไหล่เขา ลงมาถึงพื้นล่าง

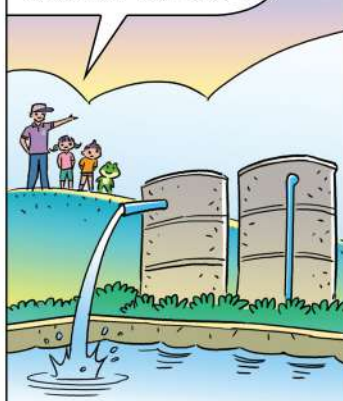
* กนช. ย่อมาจาก คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๗๔ ** สสน. ย่อมาจาก สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

หลังจากชุมชนเปลี่ยนวิถีเกษตรมาทำเป็นวนเกษตร
เริ่มจากบ้านดงผาปูน ๓๖๒ ไร่ และขยายไปยัง
บ้านนาบงอีก ๙๕๙ ไร่ รวม ๑,๓๑๙ ไร่ เกิดรายได้
๙๐,๐๐๐ บาทต่อปี ต่อครัวเรือน

ชุมชนมีน้ำใช้ทำการเกษตร
ตลอดทั้งปี รวม ๖๑๖ ไร่

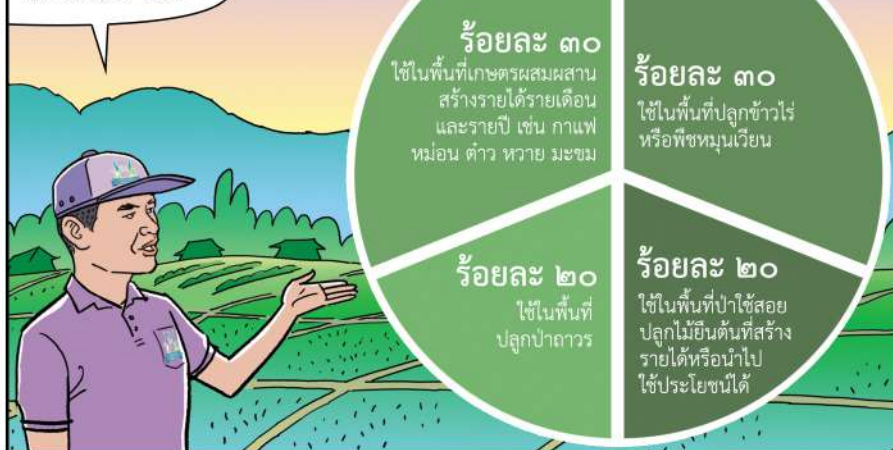

ความสำเร็จของการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ “พื้นป่า พื้นน้ำ” ชุมชนมีกฎกติกาบริหาร
จัดระบบน้ำอุปโภคบริโภคในครัวเรือน กระจาย ๘ จุด จากห้วยเปญ และห้วยไต้ง มีน้ำบริโภค
๑ จุด จากลำห้วยน้ำหวาน

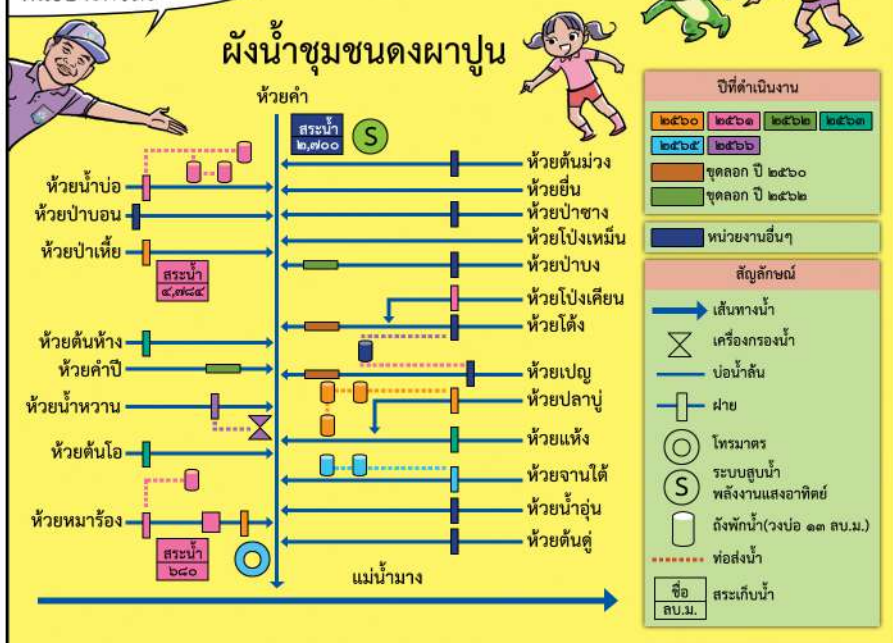
ผังระบบน้ำอุปโภค บริโภค

พวกเราเห็นพ้องกันจัดการแบ่งน้ำ
เจ้าพื้นที่ทำเกษตร/วนเกษตร
ออกเป็น ๔ พื้นที่

ฝายในลำห้วยต่างๆ ยังทำหน้าที่สำคัญ คือ ชะลอน้ำ และกักเก็บน้ำ
ช่วยให้ป่าชุ่มชื้น รวมทั้ง แบ่งปันน้ำให้ชุมชน ใช้ประโยชน์
กันอย่างทั่วถึง

ชุมชนเรามีผลผลิตจากป่าเพิ่มขึ้น เช่น ตาว หน้าสามเหลี่ยม หวาย
ไม้ไผ่ตองจาง จึงเกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ

ลูกตาว

กลุ่มแปรรูปตาว สร้างรายได้ชุมชน
๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี

กลุ่มจักสานมีรายได้รวม
๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี

กลุ่มเพาะกล้าไม้จำหน่ายทั้งในและนอก
ชุมชน มีรายได้ ๓๐,๐๐๐ บาท ต่อปี

* สสน. กสทช. และบริษัทเอกชน

ชุมชนบ้านร้องแง

อ.ป๊อ จ.น่าน

“บริหารน้ำด้วยกฎมั่งรายศาสตร์ ทัวถึงและเป็นธรรม”

อะ อะ อะ สนุกมัย ที่ไหนมีน้ำ
ที่นั่นมีแต่ความสุข ดอยางชุมชน
บ้านร้องแงแห่งนี้สิ มีทางน้ำไหล
ไปทั่ว ชาวบ้านคงมีความสุข

หมายเหตุ แต่ ต่าง มีความหมายแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่
๘๒

ส่วน “ฝาย” ทำหน้าที่กักเก็บน้ำและยกระดับน้ำ เพื่อนำน้ำไหลเข้าสู่ลำเหมืองต่างๆ ที่สร้างไว้ เมื่อมีครบทั้งเหมือง ฝาย แต่ ต้าง ระบบโครงข่ายน้ำก็สมบูรณ์

ระบบนี้เป็น “กฎมัยรายนาศาสตร์” ที่พญามังรายได้ใช้เป็นหลักในการครองเมืองล้านนา สร้างบ้านแปลงเมือง บริหารน้ำและสร้างความเป็นธรรมให้กับชุมชน

พวกเรานำมาใช้ตั้งแต่ตั้งชุมชนในปี ๒๓๐๑ ครั้งที่ป่วยตายหายอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา เมืองเลนมาอยู่แถวนี้ เมื่อพบร่องน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ จึงคิดตั้งชุมชนขึ้น

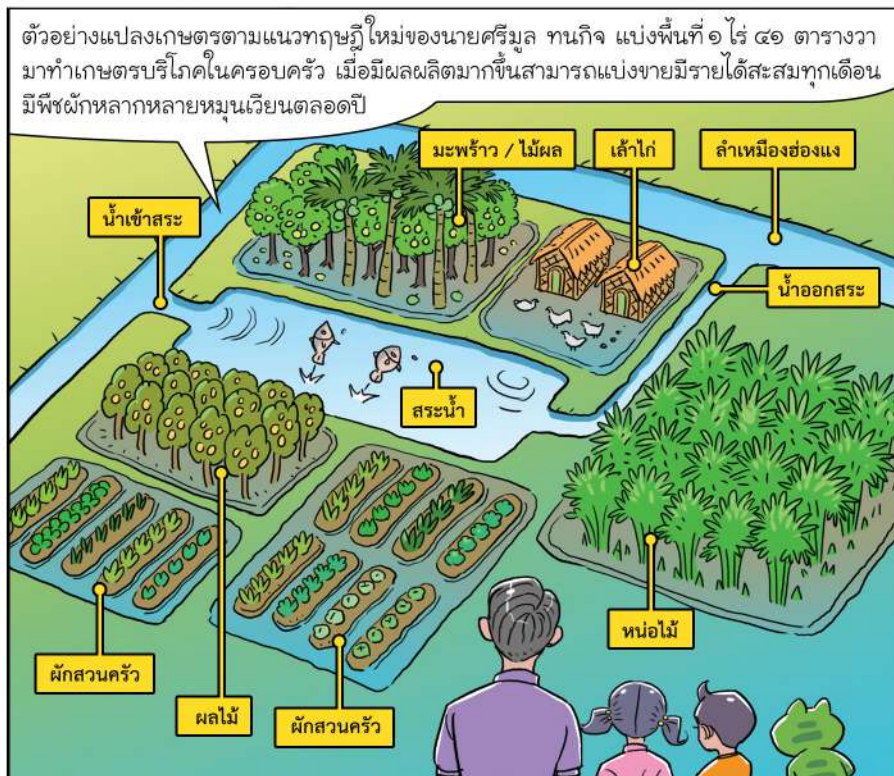
ฝายเจ้า
ฝายริณณาแพ

ฝายจ้าว ช่วยยกกระต๊อบน้ำ น้ำน้ำเข้าลำคลองฝายจ้าวส่งต่อไปสู่ลำเหมืองย่อยๆ ส่วนฝายวังผาแพ้น น้ำน้ำเข้าคลองเหมืองหลวง กระจายน้ำเข้าสู่ลำเหมืองรอง และลำเหมืองไล่ไก่ ซึ่งชุมชนสร้างฝายเล็กๆ ในลำเหมือง เพื่อกะจ่ายน้ำผ่าน แต่ ต้าง ส่งน้ำเข้านาขึ้นบันไดแต่ละแปลง จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

น้ำจาก
ที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

ลำมาก

การบริหารน้ำระบบเหมืองฝาย แต่ ต้าง มีแก้มือึง แก่ฝาย ช่วยกันดูแล บำรุงรักษา เกิดความเป็นธรรม “แบ่งสรร ปันน้ำ” ทำให้ทุกคนมีน้ำทำการเกษตรทั้งปี ใน ๓ ตำบล ๘ หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรรวม ๘๔๒ คน ๒๓๗ ครัวเรือน ครอบคลุมพื้นที่ ๙๐๐ ไร่

ปัจจุบันมีเกษตรกร ๖ ครอบครัว พื้นที่รวม ๗ ไร่ ๒ งาน หันมาทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ช่วยลดรายจ่าย ๖,๓๐๐ บาทต่อปี เพิ่มรายได้ ๙๔,๐๐๐ บาทต่อปี ช่วยลดหนี้สินในอดีต จาก ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ปัจจุบันเหลือหนี้สินเพียง ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ตารางปฏิทินเพาะปลูกของบ้านร้องแง													
ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
● ช่วงฤดูฝน ●													
ข้าวนาปี 													
● ช่วงฤดูแล้ง ●													
ถั่วลิสง 													
ข้าวโพดหวาน 													
ข้าวโพดสีดัว 													
ผักสลัด 													
พริก 													
หอมแดง 													
กระเทียม 													
ผักสวนครัว 													
ข้าวนาปรัง 													
ผลจากการดำเนินงานเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ / แผนการเพาะปลูก													
มะพร้าว 													
มะม่วง 													
หน่อไม้ 													
มะยงชิด 													
อะโวคาโด 													
ลิ้นจี่ 													
มะนาว 													
เงาะ 													
แก้วมังกร 													
มะพลอด 													
มะกรูด 													
มะละกอ 													
เพกา 													
กระเทียม 													

นี่เป็นความสำเร็จสำคัญจากการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ ๙ ที่แก้ปัญหา น้ำไม่พอ ทำการเกษตรไม่ได้ และปัญหา หนี้สินค่อยๆ หดไป เกิดความมั่นคง ทั้งมั่นคงน้ำ มั่นคงผลผลิต

มั่นคงน้ำ
มั่นคงผลผลิต
ค่าคม

กลุ่มบริหารจัดการน้ำชุมชน ตำบลบ้านต๋น อ.เมือง จ.พะเยา

“บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และระบบกระจายน้ำธรรมชาติ”

A close-up of a young boy with dark hair, wearing an orange shirt. He has a surprised expression with wide eyes and an open mouth. A speech bubble is visible above his head.

ເຈົ້າ

၇၄၅

เพื่อรักษาป่าต้นน้ำ จึงมีการกันแนวเขตป่า ให้คนข้างบนย้ายลงมาทำกินข้างล่าง
ตอนปี ๒๕๒๕ เมื่อครั้งในหลวงเสด็จมาพะเยา ท่านผู้ใหญ่ฟอง ไชยสาร
ได้กราบทูลขอพระราชทานอ่างเก็บน้ำห้วยตุ่น
กรมชลประทานจึงมาสร้างให้เมื่อปี ๒๕๒๘

ปัจจุบัน อ่างนี้เก็บน้ำได้มาก
ถึง ๕๘๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร
เลยทีเดียวนะ

ชาวบ้านชุมชน
ตำบลบ้านตุ่น
โชคดีจัง

เดี๋ยวนี้ได้ขยายแนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำและการ
จัดการน้ำให้กับเยาวชนกว่า ๒๐ คน คอยสำรวจเก็บข้อมูล
อย่างสม่ำเสมอ เป็นกำลังสำคัญมากๆ

พลังคนรุ่นใหม่

ทำตามแนวพระราชดำริ
ความพอเพียง ใฝ่หาความรู้
และการเผยแพร่ความรู้

ชุมชนน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ เพาะปลูกให้เหมาะสมกับช่วงฤดู และการจัดการน้ำ จัดการพื้นที่ด้วย

นี่คือห้วยหินหลวงที่ไหลลงอ่างเก็บน้ำห้วยตุ่น ยังมีอีกหลายห้วยนะ เช่น ห้วยน้ำแสม ห้วยหินครก ที่เมื่อก่อนน้ำแห้งหมด

ทุกคนช่วยกันสร้างฝายชะลอน้ำหลายจุดในร่องห้วยต่างๆ ทำให้ป่าฟื้นฟูกันมาเองได้ น้ำห้วยจึงมากขึ้น

กลับมาเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ เหมือนเดิมเสียทีนะตัวเอง

เรามีอ่างเก็บน้ำห้วยตุ่นบนเขา คอยจ่ายน้ำลงไปเก็บไว้ในสระโปรงอ้อ อ่างห้วยแสม สระแก้มลิง เป็นจุดสำรองน้ำข้างล่าง พร้อมจ่ายน้ำไปที่เกษตรของชาวบ้าน ผ่านทางลำเหมืองขนาดเล็ก ที่ถูกขุดทำร่องเตรียมการไว้ทั่วพื้นที่

ชุมชน บ้านแม่ขมิ้ง

อ.วังจั่น จ.แพร่

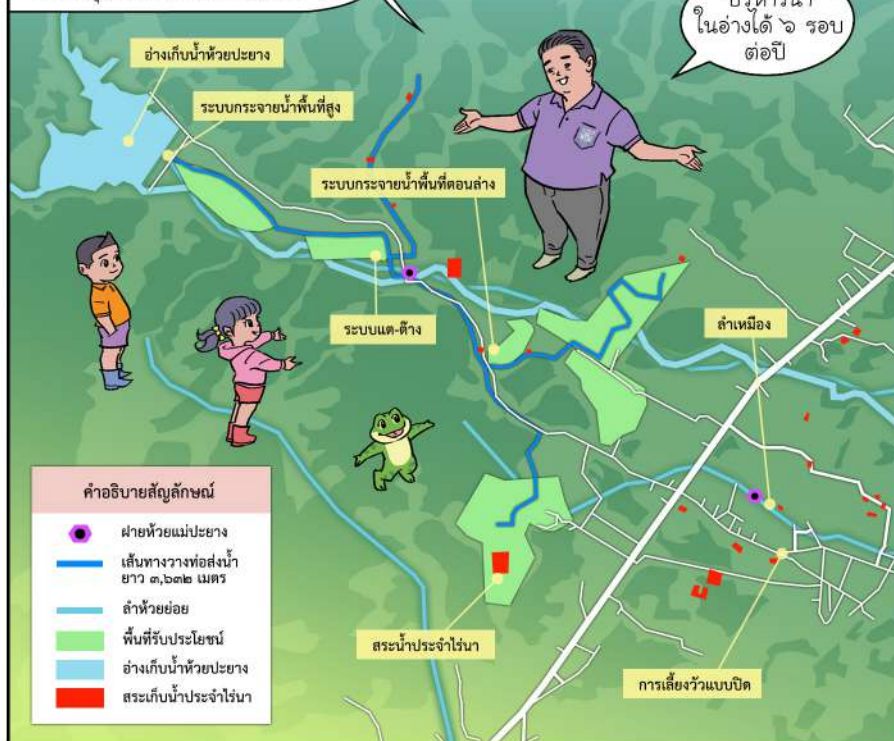
“จัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ด้วยธรรมนูญชุมชน”

หลังจากมูลนิธิหอพัฒนาและกองทัพบก พื้นพัฒนาเพิ่มความจอ่างเก็บน้ำ ทำให้กระจายน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค และการเกษตร ได้กว้างขวาง ไปถึง ๓ หมู่บ้าน ประชากร ๒๓๕ ครัวเรือน ๗๘๕ คน ครอบคลุมพื้นที่เกษตร ๑,๒๐๐ ไร่

บนคันอ่างเรามีระบบประปาหมู่บ้านที่รับน้ำจากฝายในป่าต้นน้ำโดยตรง เข้าเก็บในถังก่อนส่งไปทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน ซึ่งเราเก็บค่าน้ำตามมาตรวัด และการใช้ประโยชน์ เช่น ใช้กับการเกษตร-ปลูกสัตว์ หน่วยละ ๓ บาท ร้านค้า ๒ บาท น้ำดื่มน้ำใช้ ๑ บาท

เราได้กระจายน้ำไปให้พื้นที่เกษตรที่สงรวม ๑๖๕ ไร่ จากที่เคยรอน้ำฝน เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตอนนี้มีน้ำพอให้ทำเกษตรได้ตลอดปี ซึ่งมีรายได้เพิ่มมากขึ้นมีมูลค่าการผลิต ๗๒๕,๐๐๐ บาทต่อปี

ระบบกระจายน้ำส่งมาถึงพื้นที่เกษตรด้านล่าง ซึ่งกระจายน้ำได้ทั่วถึง ชุมชน ๓ หมู่บ้าน สำรองน้ำเข้าสระน้ำแก้มลิง ๔๐ สระ ทำให้พื้นที่ ๑,๒๐๐ ไร่ มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

ผลจากการฟื้นฟูรักษำป่าชุมชน ทำให้มีน้ำใช้ไม่รู้จบเลยนะ

เป็นการจัดการแบ่งปันการใช้น้ำด้วยธรรมณญชุมชน กระจายน้ำไปสู่แหล่งเก็บน้ำต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่หลายบริเวณของชุมชน

ป่าชุมชนที่ฟื้นฟูกลับมาได้ ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ของชุมชนถึงปีละ ๗.๗๕ ล้านบาทเลย

ผักกูด ๒๐,๐๐๐ บาท / ต่อปี	หน่อไม้/ผักหวาน ๗,๕๐๐ บาท / ต่อปี	แมงมัน ๑๐,๐๐๐ บาท / ต่อปี
ไข่มดแดง ๑๕๐,๐๐๐ บาท / ต่อปี	เห็ดเผาะ/เห็ดป่า ๘๐,๐๐๐ บาท / ต่อปี	

แต่ละพื้นที่สร้างรายได้หมดไม่ให้สูญเปล่าเลยนะคะ

เมื่อมีน้ำใช้ทั้งปีแบบนี้ เรา ยกเลิกหน้าแล้งไปเลย

อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เปียงจึงเป็นต้นแบบของการจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่ดูแลตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงพื้นที่การเกษตร

น้ำมีพอทำเกษตรได้ตลอดปี

พื้นที่รับน้ำ

ประตูปรับน้ำ

อ่างเก็บน้ำ (ในลำน้ำหลักและลำน้ำสาขา)

สระน้ำประจำไร่นา

สระน้ำแก้มลิง

คลองซอย

สระน้ำประจำไร่นา

คลองไส้ไก่

สระน้ำประจำไร่นา

สระน้ำประจำไร่นา

สระน้ำประจำไร่นา

เมื่อมีน้ำเกิดกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจไผ่แปลงใหญ่ กลุ่มมะนาวไร้เมล็ด กลุ่มผักแปลงรวม กลุ่มข้าวแปลงใหญ่ กลุ่มถั่วเหลืองแปลงใหญ่ โดยมีกองทุนต่างๆ ช่วยดูแลคนในชุมชน ช่วยลดรายจ่าย ๕,๐๐๐ คนต่อปี

ถั่วเหลือง

ข้าว

มะนาว

หน่อไม้

จากตัวอย่างกลุ่มวิสาหกิจแปลงใหญ่ พื้นที่ ๑๖ ไร่ มีน้ำเก็บเข้าสระน้ำ ๒ สระ มีน้ำใช้ในฤดูแล้ง พร้อมทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
วางแผนเพาะปลูกให้ผลผลิตหลายช่วงเวลา

ในแต่ละช่วงเดือน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตสร้างรายได้
ตลอดทั้งปี เฉลี่ย ๔๐๖,๘๕๐ บาทต่อปี

มะนาว ผักหวาน
เก็บได้ทั้งปีเลยนะ

ผลผลิต	พื้นที่	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รายได้ต่อปี (บาท)
ข้าว กข 10	๖ ไร่													๕๗,๖๐๐
ถั่ว	๓ ไร่													๓๐,๐๐๐
ผักกาด	๐.๑ ไร่													๒,๐๐๐
กระเทียม	๐.๑ ไร่													๑,๗๕๐
ไผ่	๓ ต้น													๓๐๐,๐๐๐
กล้วย	๒๐ ต้น													๓,๐๐๐
มะนาว	๑๐ ต้น													๒,๕๐๐
มะละกอ	๙ ต้น													๘๐๐
ผักหวาน	๘ ต้น													๔,๐๐๐
เงาะ	๒ ต้น													๑,๒๐๐
สระปลา	๒ สระ													๔,๖๐๐

ชุมชนบ้านแม่ขมิ้ง มีพื้นที่ทั้งหมด ๕,๙๐๐ ไร่ เรามีข้อตกลง แบ่งพื้นที่
ตามการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน เพื่อใช้บริหารจัดการทรัพยากร
เพื่อพัฒนาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ชุมชนยังพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศรุนแรงอีกด้วย
ร่วมเป็นเครือข่ายเตือนภัยชุมชนเพื่อนพึ่ง (ภา) โดยร่วมมือ
กับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)
และมูลนิธิเพื่อนพึ่ง (ภา) ยามยาก สภากาชาดไทย
คอยเผื่อระวังป้องกันภัยพิบัติอยู่เสมอ

ชุมชน บ้านห้วยขี้ม

อ.ร้องกวาง จ.แพร่

“สารสนเทศแก้วรัตนน้ำ”

วิวสวยมัย เรายืนบนภูเขานี้
มองเห็นชุมชนบ้านห้วยขี้ม
ตั้งบนที่ราบเชิงเขา
ที่สวยงาม

ไม่มีใครสนใจเลยนะ

อ้าว! หายไปไหน
กันหมดเลยละ

เมื่อย้ายแล้วทุกคนก็อยู่อย่างมีความสุข น้ำท่าก็
อุดมสมบูรณ์ มีอ่างเก็บน้ำใหญ่เบ้อเริ่มเต็ม ถ้าน้ำ
อยากเห็นกบจะพาไปดูเดี๋ยวนี้เลย

พื้กบพุดถูกแล้ว แต่ถ้าย้อนไป ปี ๒๕๔๐ ช่วงที่ไทยเรา
เกิดวิกฤตการเงินจนกิจการค้าขายปิดตัวลงจำนวนมาก
คนงานจำนวนมากต้องกลับมาทำมาหากินที่บ้านเกิด
คนบ้านห้วยจิมก็เหมือนกัน

กลับมาก็ไม่เห็นเป็นอะไร เพราะ
ที่นี่อุดมสมบูรณ์สำหรับทุกคน

นั่นซี
คงไม่มีปัญหา

เพราะปัญหาเริ่มจากจุดนี้ คนกลับมาบุกรุกป่า
เพื่อทำกิน จึงส่งผลให้ชุมชนเกิดภัยแล้ง
และน้ำท่วม ในช่วง ปี ๒๕๔๘-๒๕๖๑

คุณน่าจะป็นใคร
ทำไมรู้รายละเอียด
เยอะจัง

น่าป็น
ผู้ใหญบ้าน
ที่นี่

ฮ่า ฮ่า ฮ่า ผม นายกิ่งสตาล พรหมเสน
ป็นผู้ใหญบ้านห้วยจิมครับ อยากรู้เรื่อง
อะไรถามผมได้

จริงหรอครับ ไม่มี ใครบอก
กบเลย ปลอ่ยให้ไม
อยู่ตั้งนาน

อ่าย

จะบอก
ตั้งแต่แรก
แล้วเสียว

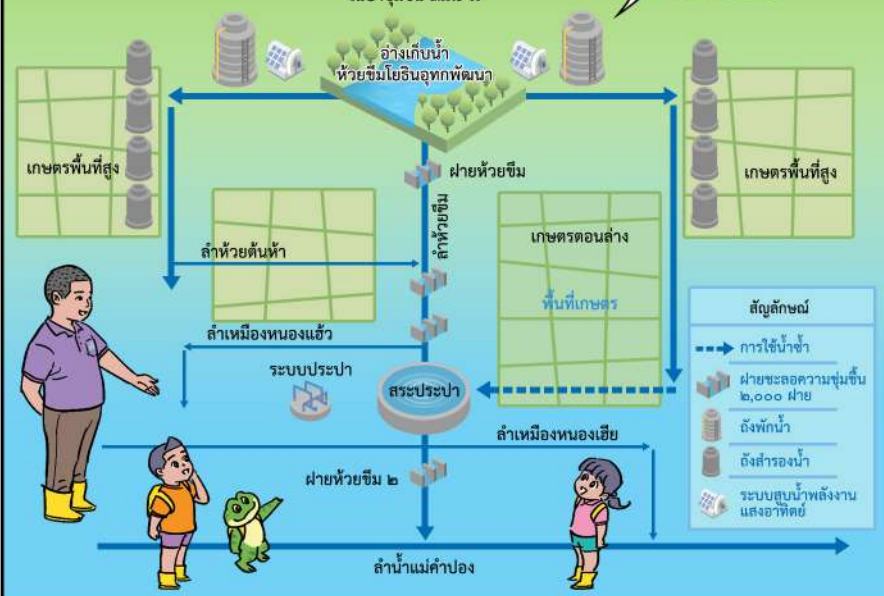

ในปี ๒๕๖๒ เราจึงนำความรู้ที่ได้มาเริ่มจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน เกิดแนวคิดพัฒนาอ่างเก็บน้ำห้วยขี้มนแห่งนี้ขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิธิดากาฬพัฒนา และกองทัพบก ปัจจุบันเก็บน้ำได้ถึง ๑.๒ ล้านลูกบาศก์เมตร

ทั้งหมดบ้านใช้แหล่งน้ำนี้ ในการอุปโภคและการเกษตร มี ๒๑๙ ครัวเรือน ๖๒๙ คน ครอบคลุมพื้นที่เกษตร ๑,๗๐๐ ไร่

ผังน้ำชุมชนบ้านห้วยขี้มน

พื้นที่ต้นน้ำ จาก ๒ ลำห้วยหลัก (ห้วยน้ำจ้ำ ห้วยขี้มนดินสอ) ในป่าชุมชน ๓๗๕ ไร่

เมื่อเรามีน้ำเพิ่มขึ้นแล้ว พื้นที่เกษตรที่สูงที่เคยปลูกพืชเชิงเดี่ยวอาศัยน้ำฝนก็เปลี่ยนมาทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยวางระบบกระจายน้ำในพื้นที่เกษตร ๕๐ ไร่ มีสระสำรองน้ำใต้ตลอดปี

ปลูกผสมกัน

“เกษตรที่สูง สร้างรายได้” เป็นการวางแผนการปลูกให้มีรายได้ตลอดทั้งปี
ทำให้เพิ่มรายได้จากเดิมประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาทต่อปี เป็น ๑๑๗,๐๐๐ บาทต่อปี

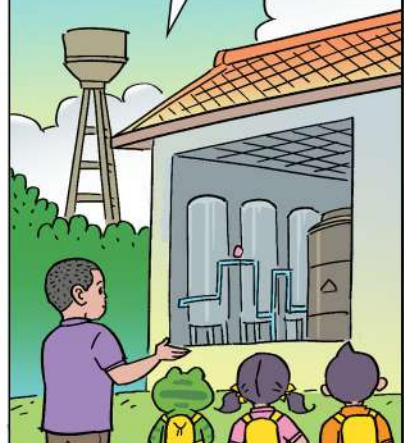
ผลิตภัณฑ์	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	หมายเหตุ
กล้าพันธุ์ฝรั่ง	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	\$	รายได้เฉลี่ย ๖๐,๐๐๐ บาท / ปี
ผลฝรั่ง		\$	\$					\$	\$	\$	\$		รายได้เฉลี่ย ๔๐,๐๐๐ บาท / ปี
มะนาว			\$	\$	\$				\$	\$	\$		รายได้เฉลี่ย ๕,๐๐๐ บาท / ปี
กล้วย			\$	\$									รายได้เฉลี่ย ๒,๐๐๐ บาท / ปี
สตรอว์เบอร์รี										\$	\$	\$	รายได้เฉลี่ย ๕,๐๐๐ บาท / ปี
ปลา	\$				\$					\$			รายได้เฉลี่ย ๕,๐๐๐ บาท / ปี

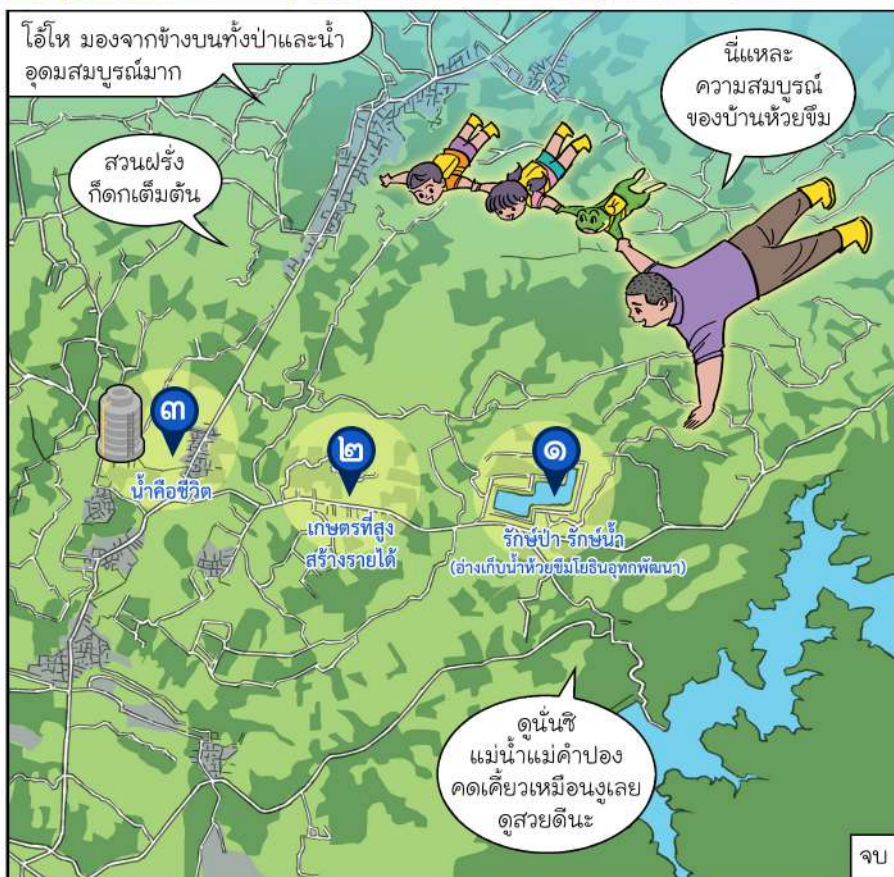
แค่วางแผนการปลูก
ก็มีรายได้ตลอดทั้งปี

ฉลาดรู้

ต่อมาจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นไม้
โดยมีเกษตรกร ๒๓ ราย เริ่มทำวนเกษตร
ปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
พื้นที่ ๑๔๗ ไร่ มีรายได้เพิ่ม
ปีละ ๓๖,๐๐๐ บาทต่อราย

ส่วนน้ำอุปโภค-บริโภค ในชุมชนเปลี่ยน
จากน้ำบาดาลเป็นน้ำจากบ่อน้ำต้น
เพื่อลดค่าใช้จ่าย น้ำน้ำเข้าระบบกรอง
น้ำดื่มสะอาด ที่มูลนิธิบัวหลวงสนับสนุน

ชุมชนตำบลสายนาง

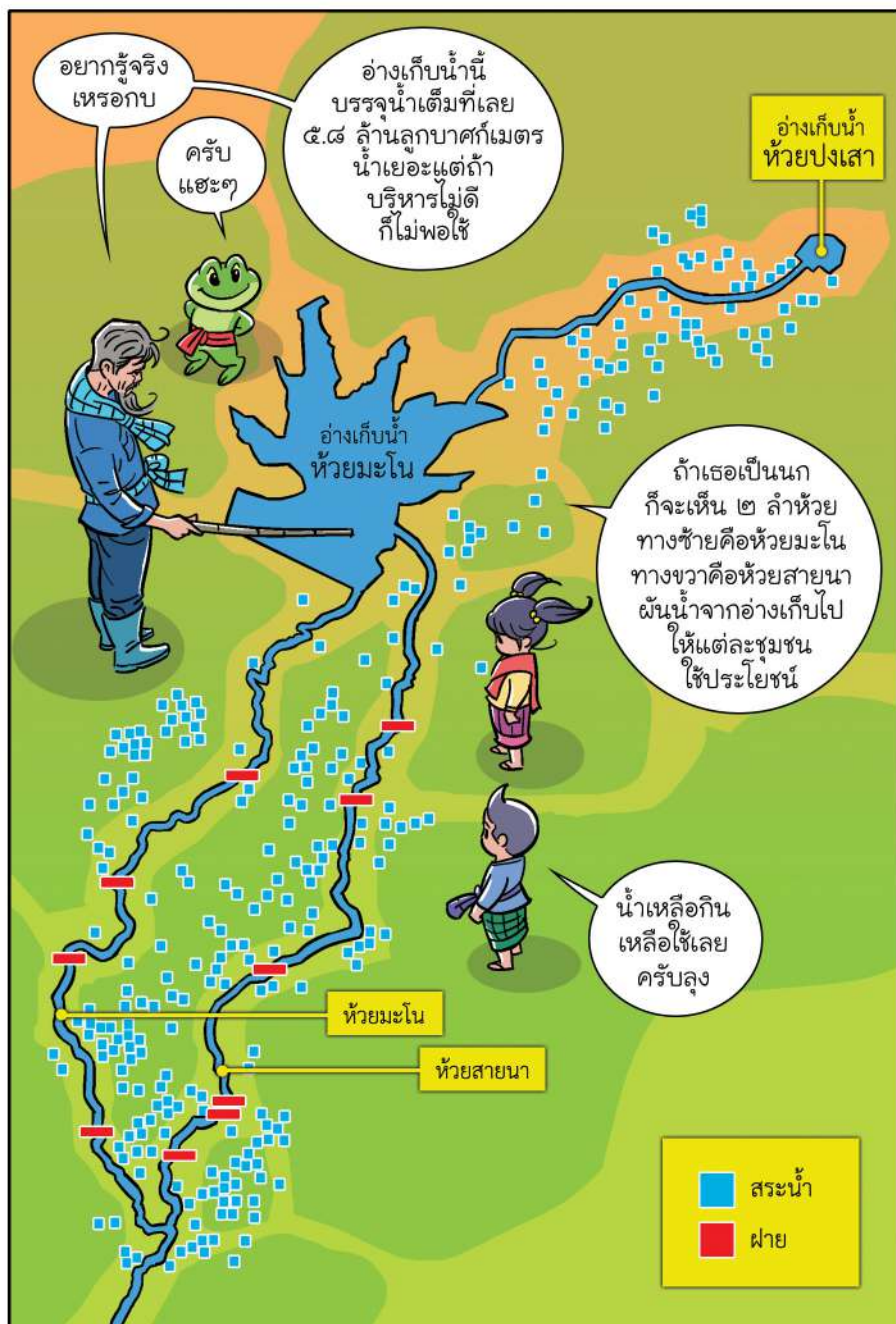
อ.หาคู จ.กาฬสินธุ์

“บริหารจัดการน้ำแล้งน้ำหลาก”

ถ้าเป็นสมัยโบราณบริเวณที่ตั้งชุมชนเล็กๆ
ถือว่าดีมาก แต่นานวันเข้าคนมากขึ้น
น้ำมีเท่าเดิมก็ไม่พอแบ่งปันกัน
ชุมชนก็เกิดปัญหา

แต่น้ำในห้วยมะโน
มันมากจนล้นเลย
นะครับ

ใช่! หนามรุ่มบางครั้ง
ไหลท่วมทั้งชุมชนเลย
เสียเวลาละ

พอน้ำลด
เหลือแต่ที่ซึ่ง
อยู่ในห้วย
เท่าเดิม

ปัญหาน้ำหลาก-น้ำแล้ง ซ้ำซากหลายปี ตั้งแต่ปี ๒๕๑๑ เรื่อยมา
ยิ่งการเกษตรในชุมชน ปลุกพืชเชิงเดียวไว้ขายกิน ได้ผลผลิต
ไม่แน่นอน ชีวิตความเป็นอยู่เลย
ยากลำบาก

ทำไมเรา
ไม่พอกิน
ล่ะครับ

ก็ราคาพืชผลขึ้นลงตามความ
ต้องการของตลาด ถ้าราคา
ต่ำกว่าเงินลงทุน
ขายได้ก็ไม่คุ้ม

บางรายก็เงินมาทำ พอขายไม่ได้
ก็กลายเป็นหนี้เขา ยอมกู้ยืม
ก็เสี่ยงกับดินฟ้าอากาศ
ที่ไม่แน่นอนอีก

แย่เลย! แล้วอย่างนี้
ชาวบ้านจะทำอะไร
ฝนมาก็ท่วม ฝนเล็ก
น้ำก็หายหมด

งมมาก

ตอนปี ๒๕๒๒ ลุงกลับมาอยู่ที่นี้ เลือกทำการเกษตร
แบบผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิดในที่ดิน
หวังให้มีผักผลไม้ตลอดปีไม่ต้องซื้อหามากนัก

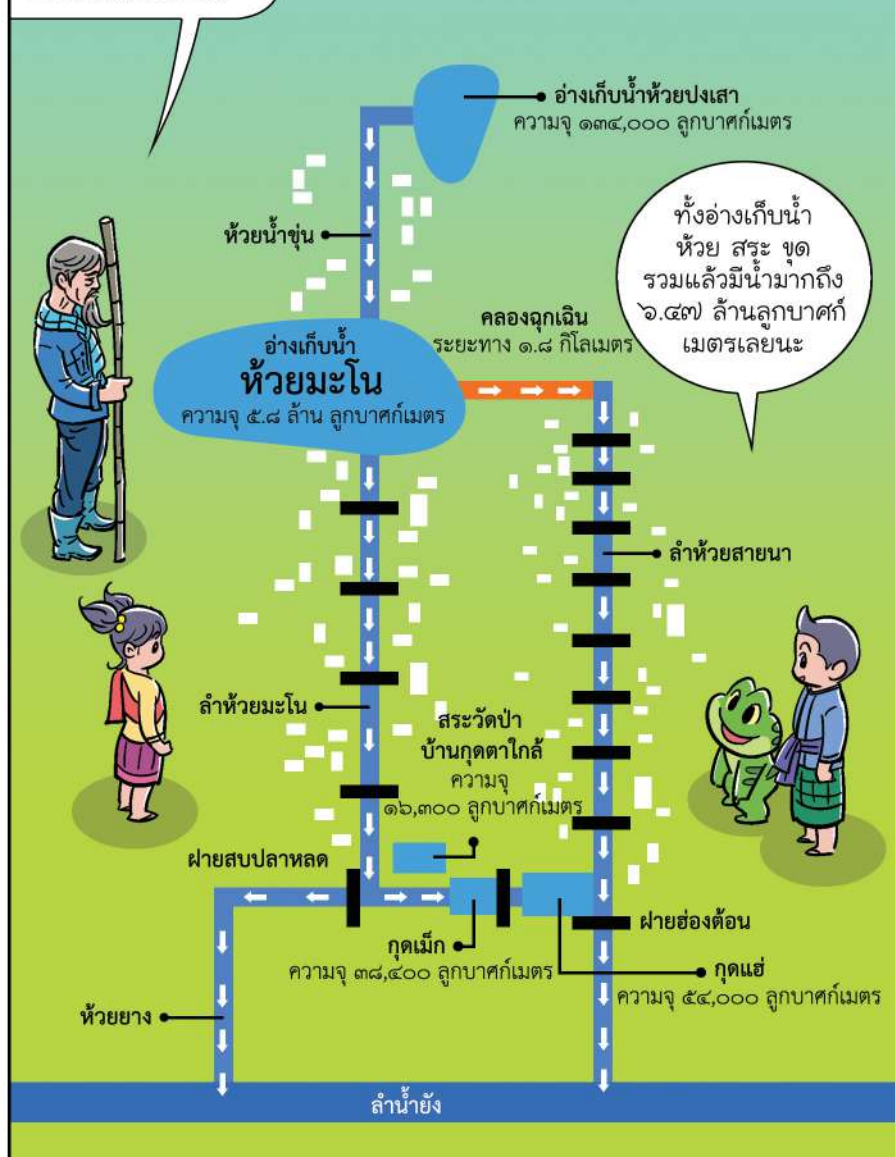

แต่หลังจากได้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรการพัฒนาผู้นำชนบท
และเกษตรอินทรีย์ที่สถาบันชนบทเอเชีย ประเทศญี่ปุ่น
นำความรู้มาใช้ในชุมชนมีคนเห็นด้วยจำนวนมาก
การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้น

โห! ลุงนี้เจ๋งจริง
ชาวบ้านก็ลดต้นทุน
คนกินก็ปลอดภัย
จากเคมี

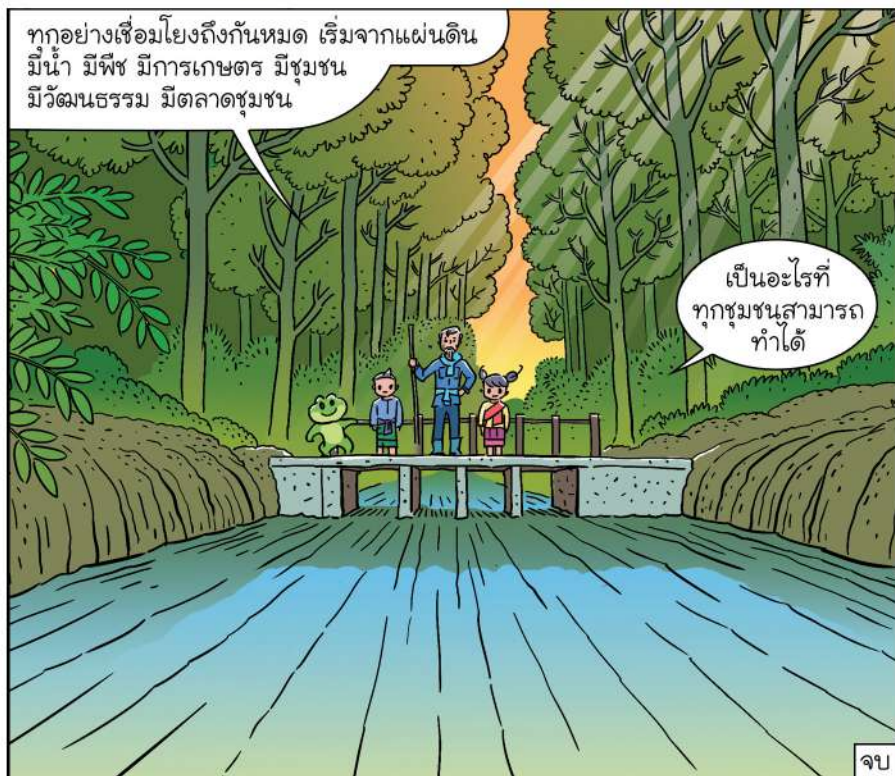

ในปี ๒๕๓๕ การบริหารจัดการน้ำที่มีระบบขึ้นอีก เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๙ ทรงให้สร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนและพระราชทานแนวทางการ
ทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ และให้ชุดสระประจำไร่นาจำนวนมาก
กระจายหลายตำบล

*ระบบพิกัด GPS (Global Positioning System)

ชุมชนบ้านป่าภู่อำ ลูกกระแต

อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น

“บริหารจัดการน้ำแล้งน้ำหลากบนพื้นที่สูงลอนคลื่น”

เราจะเห็นว่า เราควบคุมทิศทางให้น้ำไหล
ไปหาสระแก้มลิง หรือฝายหิน ตลอดจน
แปลงเกษตร ทั้งด้านซ้าย ด้านขวา
และตรงกลางพร้อมกัน ๓ ทางเลย

จากเดิมที่พื้นที่ลอนสูงต่ำ
ของแผ่นดินเป็นปัญหา
แต่กลับเป็นเครื่องช่วย
แก้ปัญหาโดยไม่ต้อง
จ่ายตังค์สักบาท

ทั้งเทคโนโลยี
ข้อมูล ข้อเท็จจริง
แผนที่และปัญหา
มาใช้แก้ปัญหา

แหล่งน้ำอุปโภค
(หนองฝายบ้าน)
ความสูง 202 ม.รทก.

209

สระแก้มลิง
(หนองผักหวาน)
ความสูง 214 ม.รทก.

คลองตักน้ำหลาก
(คลองฟ้าประทานชล)
ความสูง 220 ม.รทก.

สระเก็บน้ำฝายหิน
ความสูง 209 ม.รทก.

206

208

209

211

216

211

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

211

216

216

220

223

214

212

สังเกตได้ว่า เราเป็นธรรมชาติไปไม่ได้
จำเป็นต้องอยู่อย่างสอดคล้องกับเขา
ต้องให้ชุมชนรักหวงแหนธรรมชาติ
ป่าบางแหล่งเป็นต้นกำเนิดของน้ำ
ที่ต้องสำนึกบุญคุณป่าภูถ้า ภูกระแต
ของเรา ต้องอยู่ในสำนึกของ
ลูกหลานตลอดไป

เราจึงรักษา
สภาพป่าไว้
ให้เป็นส่วนหนึ่ง
ของวัฒนธรรม
ประจำชุมชน
เลยก็ว่าได้

ต้นไม้เหล่านี้
อายุมากกว่า
พวกเรารวม
กันซะอีก

เรียกว่า
ป่าวัฒนธรรม
ภูถ้า-ภูกระแต

แน่ละ
สูงใหญ่
ขนาดนี้

ร่มรื่น
ดีจัง

ชุมชน บ้านโนนแต่

อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ

พวกเราพายเรือคุดเคียวกวานไปมา
ตามลำน้ำชีมาหลายกิโลแล้วนะพี่กบ
เมื่อไหร่จะถึงบ้านโนนแต่
ฉันพายไม่ไหวแล้วนะ

ลุ่มๆ

ถึงแล้วละ
ชุมชนหมู่บ้าน
อยู่ละแวกนี้
แหละ

จอดเรือ
แถวนี้ก่อน
ละกัน

เดี๋ยวโทรหา
น้าสายยันต์
ก่อนนะ

ฮัลโล

ลุ่ม

ลุ่ม

เจ้ากบมาถึงหรือยัง รออยู่นานแล้วนะ
อ้อ นั่นไง น้ามองเห็นแล้ว

น้าสายยันต์
อยู่ตรงไหน

ลุ่มๆ

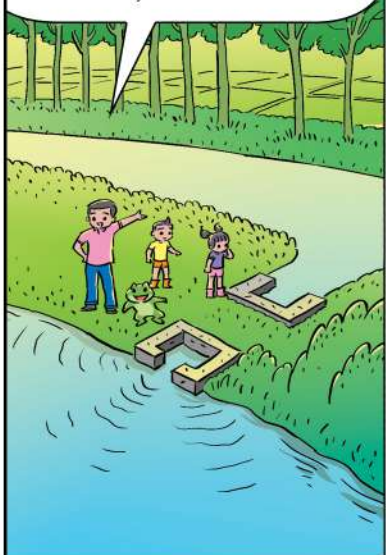

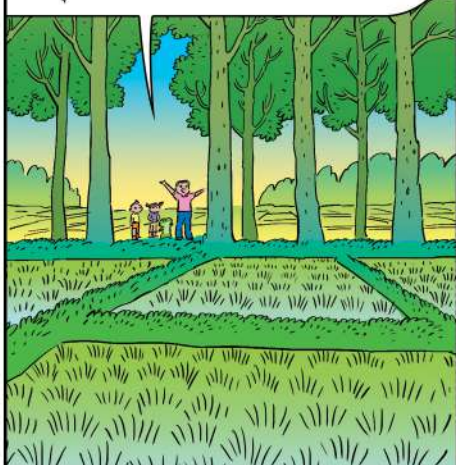
การผันน้ำจากแม่น้ำชี เข้าสู่แหล่ง
กักเก็บน้ำแก้มลิงของชุมชน ช่วยเพิ่ม
ปริมาณน้ำกว่า ๑๓.๒๒ ล้าน ลูกบาศก์
เมตร สามารถกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่
การเกษตร ๒,๕๐๐ ไร่ จำนวน ๓๖๐
ครัวเรือน ๑,๕๖๒ คน เลยทีเดียว

ชุมชนได้นำแนวทาง ไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔
อย่าง เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่มาดำเนินการ
ในพื้นที่ของตนเองกันอย่างกว้างขวาง จึงเกิด
ความมั่นคงทั้งน้ำและอาหารมากกว่าแต่ก่อน

นี่คือตัวอย่างความสำเร็จของการฟื้นฟูป่า
ของชุมชนเรียกว่า “หนึ่งห้วยนา หนึ่งป่าน้อย”

ปัญหาป่าลดลง ได้ทำให้เกิด “กลุ่มอนุรักษ์
ฟื้นฟูป่าริมห้วยยางหวาย” ในปี ๒๕๕๖
ทางกลุ่มได้ออกสำรวจบันทึกยางนาใหญ่
เหลืออยู่ ๕๐๐ ต้น จึง “ติดราป้องกัน”
ให้เป็นไม้หวงห้ามตัดไม่ได้

เมื่อเวลาผ่านไป มีความเข้าใจเรื่องพื้นที่มากขึ้น
จึงได้รู้ว่า การบริหารจัดการน้ำเป็นเรื่องสำคัญมาก
เพราะสามารถวางแผนกักเก็บและกระจายน้ำ
แต่ละช่วงของปีได้อย่างเหมาะสม

ตอนนี้เรามีก้มไลน์เครือข่ายน้ำชุมชน
เพื่อวางแผนเก็บน้ำไว้ใช้หลายปี
ของทุกๆ ปี

กลุ่มจะติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์น้ำสม่ำเสมอ เช่น
ช่วงพายุเข้า ชุมชนเร่งวางแผนเก็บน้ำกันในช่วงนั้นทันที
ซึ่งได้ผลมากมาย นี่เป็นการบริหารจัดการน้ำที่ออกแบบ
ให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนบ้านโนนแต่
อย่างแท้จริง

ฟังดูแล้วนี่เป็นการ
“คิดใหญ่ ทำเล็ก”
ที่ได้ผลมากมาย
เลยนะคะ

ชุมชนตำบลบุงคล้า

อ.บุงคล้า จ.บึงกาฬ

“พัฒนาโครงข่ายแก้มลิง จัดการน้ำเกิน จัดเก็บน้ำหลาก เชื่อมโยงแหล่งน้ำ”

* สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

การจัดการน้ำชุมชน ตาม
แนวพระราชดำริได้ผล
เสมอเลยเนอะ

แนวทางพระราชดำริยังรวมไปถึงเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ด้วย
ตอนนี้ ๑๘๐ ครัวเรือนวางแผนเพาะปลูกให้เหมาะ
กับปริมาณน้ำ ได้ผลผลิตตลอดปี
ที่หลากหลายรายได้ก็เพิ่มขึ้น

ตอนนี้คงเป็นชุมชนตัวอย่างสำหรับ
ชุมชนอื่นได้ด้วยนะคะลุงโจน

ปี ๒๕๖๐ ชุมชนขยายความร่วมมือหลายชุมชน
รวมทั้งประเทศสปป.ลาว ด้วยละ

ที่นี่จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน
ถ่ายทอดความรู้ภูมิประสพการณ์ ให้ชุมชนอื่น
ศึกษานำไปใช้ได้สบาย

นี่ถ้าพวกเขากลายเป็นคนจิว
ไปตลอดแล้วจะทำยังไงล่ะ

เดี๋ยว! ให้กับ
รวบรวมสมาธิ
ก่อน

เราต้อง
ทำได้สิ

จบ

บ้านลี้มทอง

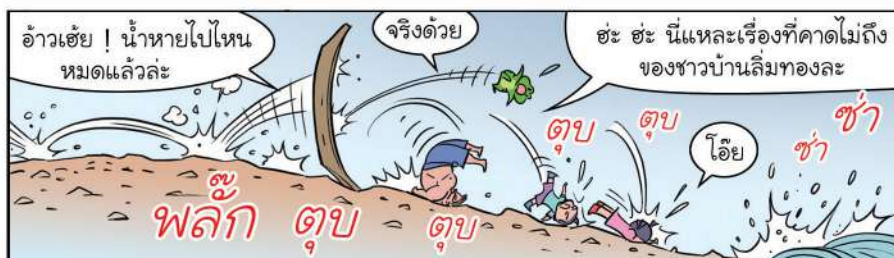
อ.หางรอง จ.บุรีรัมย์

"เครือข่ายการบริหารจัดการน้ำแล้ง น้ำหลาก"

เห็นมัยเราจะขุดคลองซอยจากคลองใหญ่ มาเชื่อมต่อกับ
สระแก้มลิงที่ขุดเรียงรายอยู่นั้น ผ่านไปหาสระประจำไร่นา
เรียกว่า ระบบสระพวง ทำให้มีที่เก็บน้ำเพิ่มมากขึ้น

ที่นั่นน้ำแล้งก็ยังมียน้ำใช้ต่อเนื่อง
ได้จากกลีเขียวคงเป็นไร่นาชาวบ้าน
แน่ๆ เราลงไปดูกันเถอะ

ที่นี่จะเขียวทั้งปี เพราะเรา
ไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวอีกแล้ว
อาศัยเกษตรตามแนวทฤษฎี
ใหม่ของในหลวงท่านนี้แหละ

จึงมีกิน
ทั้งปี

พวกเขาทำอะไรกัน
ละนั่น

สวัสดีครับ พวกเราเป็นเครือข่ายเยาวชน
“ลูกกลีหมทอง” ยินดีต้อนรับครับ

นี่แหละที่เรียกว่า ระบบจัดการน้ำละ ทุกอย่าง
ที่พวกเขาเห็นมีการจัดการหมด บริเวณ 3 ตำบล
ที่อยู่รอบๆ นี้ จะทำงานร่วมกันตลอด รวมทั้ง
พวกลูกกลีเหล่านีด้วย ปัญหาที่เคยมีจึงค่อยๆ
หมดไปอย่างที่เห็น

เจ๋งอะ

สุดยอดค่ะ
ดูเหมือนที่นี่ที่ดิน
กำลังจะกลายเป็นทอง
ไปหมดเลย

จริงด้วย

จบ

ชุมชนบ้านตุ้ม

อ.ค้อว่อง จ.ยโสธร

“เก็บน้ำเกิน เต็มน้ำขาด เชื่อมโยงแหล่งน้ำ ด้วยระบบชลประทาน”

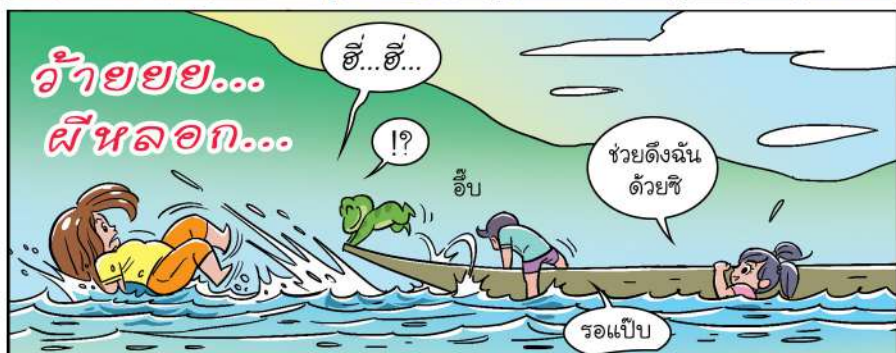

ว่าไป...หลายปีแล้วนะ ที่ไม่ได้ลงเล่นน้ำในแม่น้ำสิ
อยากกลับไปเป็นเด็กๆ เหมือนพวกเธอจัง

แล้วทำไมไม่ลองเล่น
ล่ะครับ คุณพี่...

พูดถึงเสื้อก ก็เป็นผลงานสานของชาวบ้านตามด้วยนะ
รวมถึงผ้าทอ หมอนจีด ผ้าถุง ผ้าแพร

ว้าว!
ลายสวย

ชาวบ้านคิดลายทอขึ้นมา เช่น
ลายดาวกระจาย ลายดอกพิกุล
ลายขอนาค ลายหมอนทอง
ลายจิตตามน

คร่ำก...พี...

ตื่นนอนได้แล้ว
ไปช่วยขนของหน้อย

หนองลืมกาย!!
เหรอรครับคุณตา

ละเมอ
อะไร

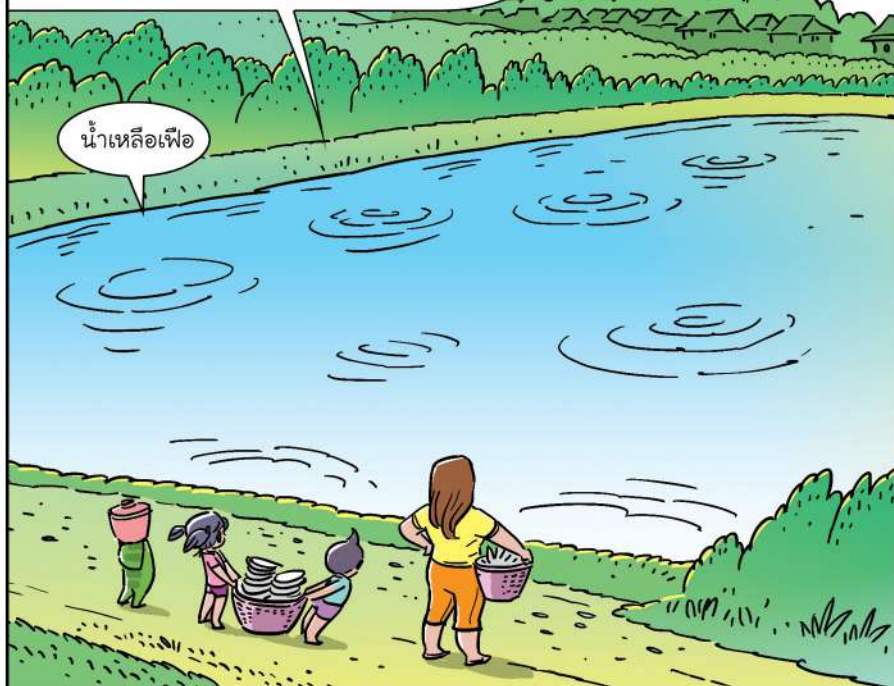
ไม่รู้...มีคนแก่
ในฝันบอกมา
ว่าให้ไปดู่

ตาสีเมือง
เหรอร

จันเรารีบ
ไปดู่กันเหอะ
ไปดู่

นี่ไง...หนองสิมงายหรือหนองกุดน้ำใส เก็บน้ำได้มากถึง
๗๖๓,๗๘๖ ลูกบาศก์เมตร ใช้เป็นน้ำประปาหมู่บ้าน
ทำเกษตรหน้าแล้งกระจายน้ำในพื้นที่รวม ๔๖๐ ไร่

น้ำเหลือเฟือ

นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เรื่อยมา มีหลายโครงการจากรัฐเข้ามาช่วยพัฒนา
ขุดคลองทำคันดิน สร้างคลองชลประทาน คลองคอนกรีต
ขุดขยายหนองเล็กให้กว้างลึกเพื่อเก็บน้ำ กลายเป็น
ระบบสระพวงในปัจจุบัน

หนองอีสานเขียววัดป่า

อ่างเก็บน้ำกุดน้ำใส

หนองน้อย
อีสานเขียว

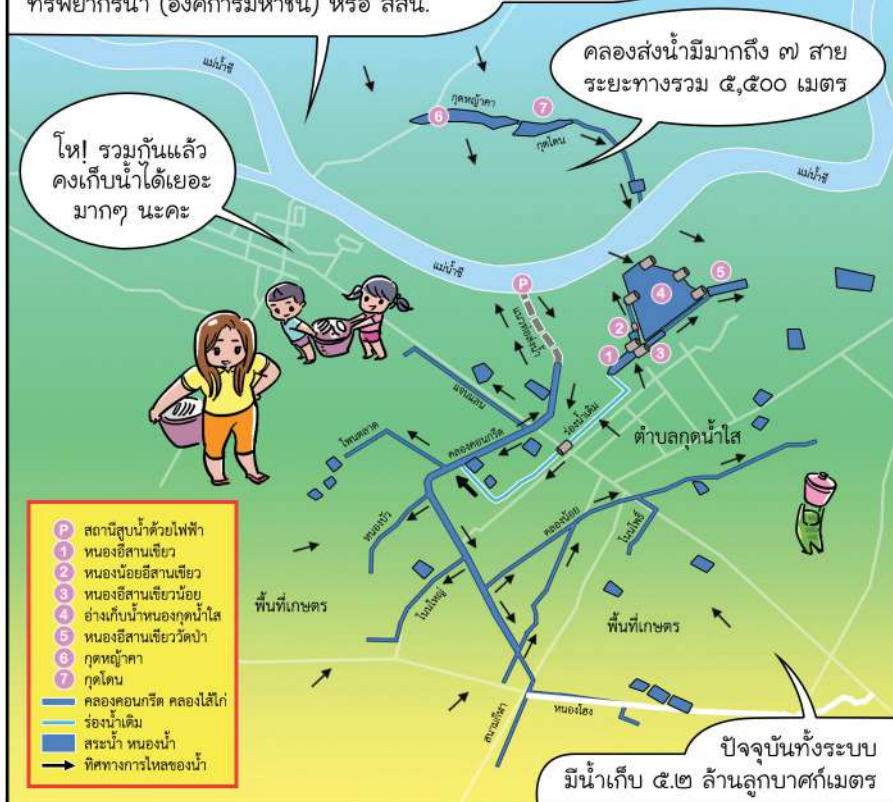
แม่น้ำชี

หนองอีสานเขียว

หนองอีสานเขียวน้อย

ในปี ๒๕๓๕ จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้น้ำคลองบ้านตม* มีคณะกรรมการช่วยกันดูแล
บริหารระบบการใช้น้ำ มีการขุดคลองเพิ่มเติม เพื่อเชื่อมโยงสระหนองต่างๆ
ในหลายพื้นที่ จนปี ๒๕๕๒ ได้รับรางวัลจาก สถาบันสารสนเทศ-
ทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) หรือ สสน.

ตอนนี้เรามีสระน้ำแก้มลิง ๗ แห่ง ได้แก่
กุดหน้าคา กุดโดน หนองอีสานเขียว
หนองน้อยอีสานเขียว หนองอีสานเขียวน้อย
หนองอีสานเขียววัดป่า อ่างเก็บน้ำหนองกุดน้ำใส
สระน้ำประจำไร่นาอีก ๔๐ สระ ทุกสระ
เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายน้ำ

*นายคำ พันธุ์สิริย์ ประธานกลุ่มคนแรก

บ้านเวียงคุก

อ.เมือง จ.หนองคาย

“ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติด้วยระบบ โครง่ายน้ำ”

นกประจําถิ่น
ก็หายไปด้วยแหละ
เศร้ายิ่ง

จันเดียวเราข้ามมิติ
ไปดูชุมชนแก้ปัญหานี้
กันดิ้มัย

ไปโลด!

ข้ามมิติไปโลด
๕ # ๖

โห่ยว! ลงครั้งนี้
นุ่มนวล ปลอดภัย
สบายกันจัง

แองก์!

เรามาอยู่
ปีไหนจะ
พิกบ

อึก!
ปี ๒๕๕๓ จ้า

สถานที่นี้คือ พระธาตุ
บังพวน เป็นศูนย์กลาง
ชุมชนโบราณของชาวบ้าน
ตำบลเวียงคุก
ด้วยแหละ

ปัญหาของชาวบ้านที่เราพบเห็น ถูกนำมาขบคิด
และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวพระราชดำริ
โดยไม่รอความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเดียว
หันมาพึ่งตนเอง ลงมือทำให้เกิดความสำเร็จ
แบบยั่งยืน

ไม่ง่ายเลย ลงใช้เวลาหลายปีรวบรวม
ตัวเลขเกี่ยวกับการใช้น้ำ จากจำนวน
ครัวเรือนของแต่ละช่วงเดือนแต่ละปี

ว้าว! อดทน
สุดๆ เลย

ตัวเลขที่ลึบรวบรวมไว้ ทำให้รู้เรา
ต้องสร้างฝายเก็บน้ำให้มากพอไว้ใช้
ในช่วงหน้าแล้ง เราจึงลงแรงร่วมกัน
สร้างฝายวังอีแร้ง ๑

ในที่สุดก็แก้ปัญหา
การขาดน้ำได้ซะที

กว่าฝายวังอีแร้ง ๑ จะเก็บน้ำได้ ๓,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรอย่างปัจจุบัน
ต้องปรับปรุงกันอยู่หลายปี ทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันช่วยกัน
สละเวลามาทำกัน

สามัคคี คือ
พลังชนะนี้

ชุมชนวางแผนและรวมพลังสามัคคี ช่วยกันสร้างฝายอีกครั้ง
แบ่งเป็น ๗ คุ่มบ้านหมุนเวียนกันมาทำตลอด
เป็นเดือนๆ ฝายเกิดจากความสามัคคีของชุมชน

หวัดดีครับ

หวัดดีค่ะ

อ้าว! ผู้ใหญ่คำพันมาแล้ว
ช่วยพาเด็กๆ เกี่ยวชม
การจัดการน้ำ
ของหมู่บ้าน
ด้วยนะ

ผมมีธุระต้อง
ทำนิตินะครับ
โชคดีนะเด็กๆ

เดี๋ยวนี้เรามีน้ำมากขึ้นก็จริง แต่ทุกบ้านจำเป็นต้องเรียนรู้
การใช้น้ำอย่างประหยัดซึ่งเราก็ทำกันได้สามารถลด
การให้น้ำลงครึ่งหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน

ประกวอด
ประหยัดน้ำ
กันด้วยนะ

ลุงผู้ใหญ่ครับ
นั่นอะไร
ท่อประหลาด

นี่คือ “แอร์แ่ว” หรือ “แอร์แวะ” คือการปล่อยให้อากาศมันแวะเข้าไปในน้ำ
วิธีนี้ทำให้น้ำมีแรงดันมากขึ้น เป็นความคิดชาวบ้านชื่อ ชรินทร์ อินทร์ทอง
เขาเล่าว่าสูบน้ำรดต้นไม้ เห็นสายยางขาดทำให้สายยางมันสะบัดไปมา
และน้ำมันก็ฉีดแรงขึ้น...แกเลยเสนอให้เจาะรูแล้วลองต่อท่อ
ทีมวิจัยก็เลยเอาไปทดลองทำ...ซึ่งมันได้ผลมาก

แอร์แ่ว
ทำหน้าที่สูบน้ำขึ้นหอสูง
กระจายประปาหมู่บ้าน

มี ระบบแอร์แ่ว
ช่วยให้ส่งน้ำไปสู่แปลงเกษตรไกลๆ ได้
เสียค่าไฟลดลง ลดความเสียหายของเครื่องปั้มน้ำ

ชุมชนบ้านเป็ดใน อ.เมือง จ.ตราด

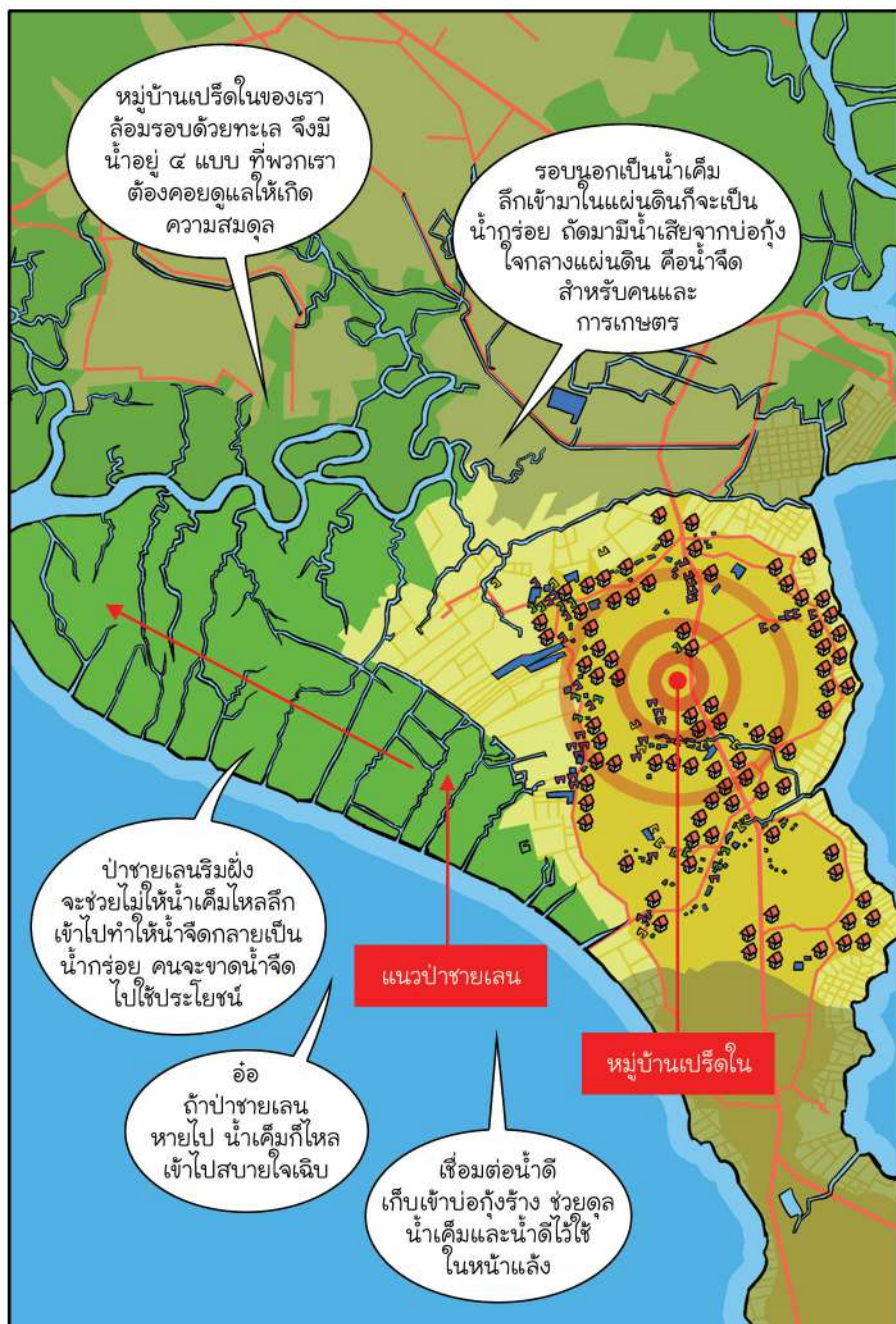

“การบริหารจัดการ ๔ น้ำ (น้ำเค็ม น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเสีย)”

การทำนาถ้ง
ทำให้ธรรมชาติขาดสมดุลไปซึ่งส่งผล
เสียหายต่อผู้เลี้ยงกุ้งภายหลัง
จนเป็นหนี้สินหลายสิบล้าน

และยังมีผู้หลักผู้ใหญ่ของหมู่บ้าน ก็ช่วยกันหาทางลดหนี้สินของชาวบ้านในชุมชน ด้วยการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ นำเงินมารวมกันเป็นกองทุนหมุนเวียน บริหารจัดการ ยิ่งทำให้ชาวบ้านมีความสุขมากขึ้น

พอในปี ๒๕๔๑ เริ่มเห็นผลของการรณรงค์ เรื่องป่าชายเลน และเกิดการรวมกลุ่มอนุรักษ์และ พัฒนาป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน ทำให้ระบบนิเวศ เพิ่มขึ้นรวม ๑๒,๐๐๐ ไร่เลยทีเดียว

ป่าจึงอุดมสมบูรณ์ขึ้นมา จนติดอันดับต้นๆ ของเอเชียเลย เป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ชุมชนเริ่มกลับมาใช้ประโยชน์จากป่าได้อีก แต่ต้องเป็นไปตามกติกาที่ตกลงร่วมกัน

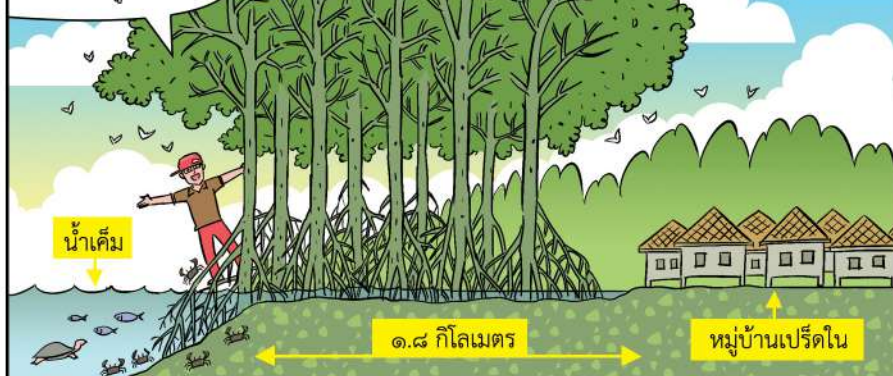
ดูนั่น! ปู ปลา ยั้วเยี้ยเลย

น่ารักจัง

อันดับที่สอง “ตลน้ำกร่อย” โดยอาศัย
กำแพงป่าชายเลน ๓ ชั้น ห่างจากหมู่บ้าน
๑.๘ กิโลเมตร ป้องกันน้ำกร่อย
เข้าใกล้หมู่บ้าน

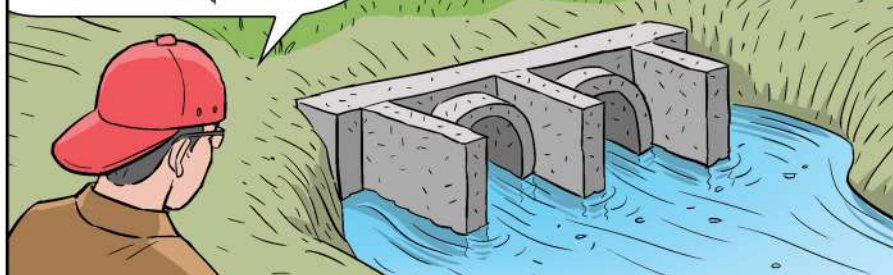
อันดับที่สาม “ดันน้ำเค็ม” ด้วยการ
สร้างฝายกระสอบทราย ๔๙ ฝาย
น้ำจืดที่อยู่สูงจะไหลดันน้ำเค็มไว้
ช่วยกันน้ำเค็มไม่ให้ไหลเข้าสู่พื้นที่
เกษตร

สร้างฝายคอนกรีต ๒๔ จุด
ช่วยกันน้ำเค็มไม่ให้เข้ามา

ยังมีฝายแบบประตูเปิดปิดมีช่องลอดอีก ๒๗ จุด โดยการกักน้ำจืดไว้เป็นช่วงๆ สามารถ
ช่วยดันน้ำเค็มไม่ให้รุกเข้ามาได้

สมแล้วครับที่ชุมชนบ้านเปรี๊น
เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน
ตามแนวพระราชดำริ เข้าใจและรู้ข้อมูล
น้ำในพื้นที่อย่างละเอียดียบเลย
สุดยอดจริงๆ คนเปรี๊นนี่

เฮ้ย! นี่เราขึ้น
มาอยู่บนฟ้าได้ไง
ตั้งแต่เมื่อไหร่
พาลงลงเกาะ
ลุงกลัว

ฮือก...

ฮือก...

ฮือก...

ฮือก...

ลุงศุภกิจ
ไม่ต้องกลัวครับ
ข้างล่างเป็นน้ำทั้งนั้น
ตกก็ไม่ตายครับ

ฮะ ฮะ

จบ

ชุมชน ตำบลดงละคร

อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก

“เชื่อมโยงแหล่งน้ำเป็นโครงข่ายแก้มลิง”

นับเป็นผลสำเร็จแรกที่สามารถสร้าง “โครงข่ายน้ำเชื่อมสายใยชุมชน” ครอบคลุมได้ทั้งตำบล เก็บสำรองน้ำได้มากกว่า ๑๙๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ช่วยให้ ๑๓ หมู่บ้านได้รับประโยชน์ มากกว่า ๓๘,๐๐๐ ไร่ โดยพื้นที่ทิศตะวันออกแหล่งน้ำรวม ๑๔ หนองน้ำ ๘ ลำคลอง ด้านทิศเหนือ ๗ หนองน้ำ ๓ ลำคลอง พื้นที่ด้านทิศตะวันตก ๕ หนองน้ำ ๗ ลำคลอง

โอโฮ
สามารถเชื่อม
๑๘ ลำคลอง กับ
๒๖ หนองน้ำ
ทั่วทั้งตำบล
เลยนะ

สุดยอด

ปรีน

เมืองดงละคร
กำแพงเมือง
กลมๆ นะ

สัญลักษณ์

- แก้มลิง-คลองทิศเหนือ
- แก้มลิง-คลองทิศตะวันออก
- แก้มลิง-คลองทิศตะวันตก

ในปี ๒๕๖๐ เมื่อชุมชนดงละครเราได้รับคัดเลือกจากมูลนิธิอหังการฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ “สระน้ำเพื่อชีวิต อุทิศถวายพ่อของแผ่นดิน”

เราเริ่มจากฟื้นฟูสระน้ำประจำไร่นาจำนวน ๕ สระ พื้นที่ทั้งหมด ๑๐ ไร่ด้วยกัน สามารถกักเก็บน้ำสำรองเป็น ๗๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร

ผู้ได้รับประโยชน์ ๒ หมู่บ้าน รวม ๒๐ ครอบครัว ชาวบ้านกว่า ๑๐๐ ชีวิต สามารถใช้น้ำทำเกษตรช่วงฤดูแล้ง เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาได้ด้วย

เรามีน้ำพอใช้ช่วงหน้าแล้ง จากที่เคยทำนาทำสวนเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านก็ได้แนวทางเกษตรใหม่ๆ โดยน้อมนำแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” มาประยุกต์ใช้อีกด้วย

นี่คงเป็นผลสำเร็จอีกด้านหนึ่งของชุมชนดงละครนะคะ

ตอนนี้ชาวบ้านรู้แล้วว่า การบริหารจัดการน้ำอย่างมีระบบ ให้ผลดียังไง และการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ทำให้ชีวิตมันคงยังไ้

ในชุมชนดงละคร มีสินค้าขายเหมือนในห้างฯ เลย ดูซิ กระยาสาท ผลไม้เชื่อม ราคาถูกมาก

นั่นสิ ปลาแห้ง ปลาแร่ ปลาปั่น ก็มี

เมื่อน้ำท่าพร้อม ผลผลิตต่างๆ ออกลูก ออกผลทุกวัน เหลือจากกิน จากขายก็นำมาแปรรูปยืดเวลาการขาย เป็นรายได้เสริมอีกทางของชาวบ้าน

ดีจัง! อร่อยด้วย จ้าๆๆ

นี่แหละเรียกได้ว่า "พื้่นน้ำ พื้่นชีวิต"

ผลสำเร็จจากการ "พื้่นน้ำ พื้่นชีวิต" ทำให้เรา เห็นความสำคัญของน้ำที่ผูกพันกับทุกชีวิต การนำความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาชุมชนจนพบ ทางออกของปัญหาได้

ที่ลุงนายกสมบัติพูดมามีความหมายมากเลย เนอะ ทำให้ชุมชนกลมเกลียว รักกันมาก ขึ้นทุกวัน

ทำจะจริง ดูที่ลานโน้นสิ ชาวบ้านเขาจับกลุ่ม กันทำอะไรนะ

ชุมชนของเรา มีประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งคือ เมื่อถึงวันวิสาขบูชา คนในชุมชน
จะมาร่วมกันกวนข้าวทิพย์ขึ้น ทำอย่างครั่งที่นางสุชาดาเคยทำเพื่อนำไปถวาย
พระพุทธเจ้า ก่อนพระองค์ตรัสรู้

แต่เขาเลือก
มาประกอบพิธีที่บริเวณ
เมืองโบราณดงละคร
ดูศักดิ์สิทธิ์จัง

อะระหัน
สัมมาสัมพุทธโ ภคะวา
พุทธัง ภคะวันตัง
อภิวาเทมิ.

กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเชื่อมโยง
ให้เรารำลึกถึงบุญคุณบรรพชนของเรา
บุญคุณที่ได้เริ่มต้นตั้งชุมชนไว้ให้
บนแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์

ความกตัญญู
ของลูกหลาน
น่ารักจัง

บ้านศาลาดิน

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

“บริหารจัดการ ๔ น้ำ” (น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำกร่อย-และน้ำเสีย)

ณ ชุมชนบ้านศาลาดิน ปี ๒๕๕๘

ดอกบัวเต็ม
ลำเรือแล้วกลับบ้าน
กันเถอะ

ดีเหมือนกัน
จะได้มีเวลาเก็บขนุน
กับมะม่วงไปฝากขาย
ที่ตลาดได้ทัน...
อ้าว...พายุจ้ำกักลับบ้าน
ได้แล้ว...

ผืนแผ่นดินแห่งนี้
เป็นที่พระราชทานเพื่อ
ให้เกษตรกรเข้าทำกินได้
ในปี ๒๕๒๐ เนื่องจาก
ชาวชุมชนบ้านศาลาดิน
เป็นเกษตรกรยากจน
และขาดที่ดินทำกิน

ลำคลองที่อุดมสมบูรณ์ น้ำที่ใสสะอาด
เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรที่เป็นรายได้ให้แก่ชุมชน

อ๊ะ!

พื้ก!... มายืนทำอะไร
อยู่ตรงนั้นอะครับ

วัชพืชอะไรก็กลืนเน่าเหม็นด้วยอะ

ไม่ใช่หรอก นึกลื่นน้ำเน่า
อยู่ใต้ผักตบชวาที่เราโยนอยู่

มันจืดจางแน่นอนจนเรือไม่สามารถ
สัญจรไปมาได้ ทั้งยังมีการสร้าง
ประตุน้ำกัน คลองหลายสาย
จึงไม่สามารถระบายน้ำออก
ได้โดยธรรมชาติ

ซ้ำร้าย มีการใช้สารเคมี
ทางการเกษตร รวมถึงการทิ้งขยะ
และปล่อยน้ำเสียจากครัวเรือน
มากมายลงสู่ลำคลอง

ถึงขนาดบางจุดในคลอง ไม่พบสัตว์น้ำ
อาศัยอยู่เพราะน้ำเน่าเสียนี้แหละ

มา! จะพาไปดู
ความก้าวหน้าในการ
แก้ไขของชุมชน

มีการเสนอแนวคิด
ทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
จึงเกิดเป้าหมายที่จะฟื้นฟูลำคลอง
อย่างจริงจัง

ไม่คิดอยากมีส่วนร่วมปลูกต้นไม้กับเพื่อนๆ
หรือ มัวโอ้อวดเดียวจะตามไม่ทันนะ

มาสิ!
ไปด้วยกัน
เลย

หนูไปช่วย
ด้วยคนนะคะ

เด็กวันนี้ คือ อนาคต
ของชุมชนในวันข้างหน้า...
สู้ๆ นะครับน้องๆ

คลองรังสิต

อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี

“เชื่อมคลองเป็นแก้มลิง”

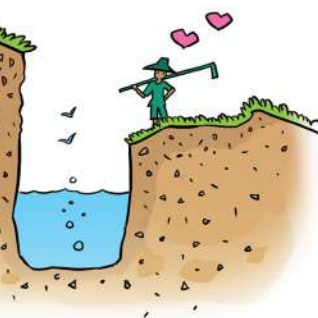

ชุมชนตำบลดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี

“บริหารสระน้ำประจำไร่นา พัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน”

บ้านดงจีเหล็กของลุง
อยู่ติดเขาใหญ่มาก
เลยนะครับ

นั่นสิ มีป่าผืนใหญ่อยู่ใกล้
ทำไม้หน้าขาดแคลนได้
ไม่สมเหตุผลผลเลย

ปรีณ

สมัยก่อนลุงกิ่ง
เป็นโก๋ตาแตกเหมือน
พวกเธอตอนนี้แหละ

พวกเราเป็น
โก๋ตาแตกหรือ
กะต้ำกๆ

อย่าทำ
ตลกนา

เมื่อเริ่มตั้งหมู่บ้านในปี ๒๔๔๐
ชาวบ้านทำคันดินกันน้ำเข้าที่นา
ปลูกข้าวมาตลอด ได้มั่งไม่ได้มั่ง
ต้องกู้หนันอกกระบบเป็นระยะ

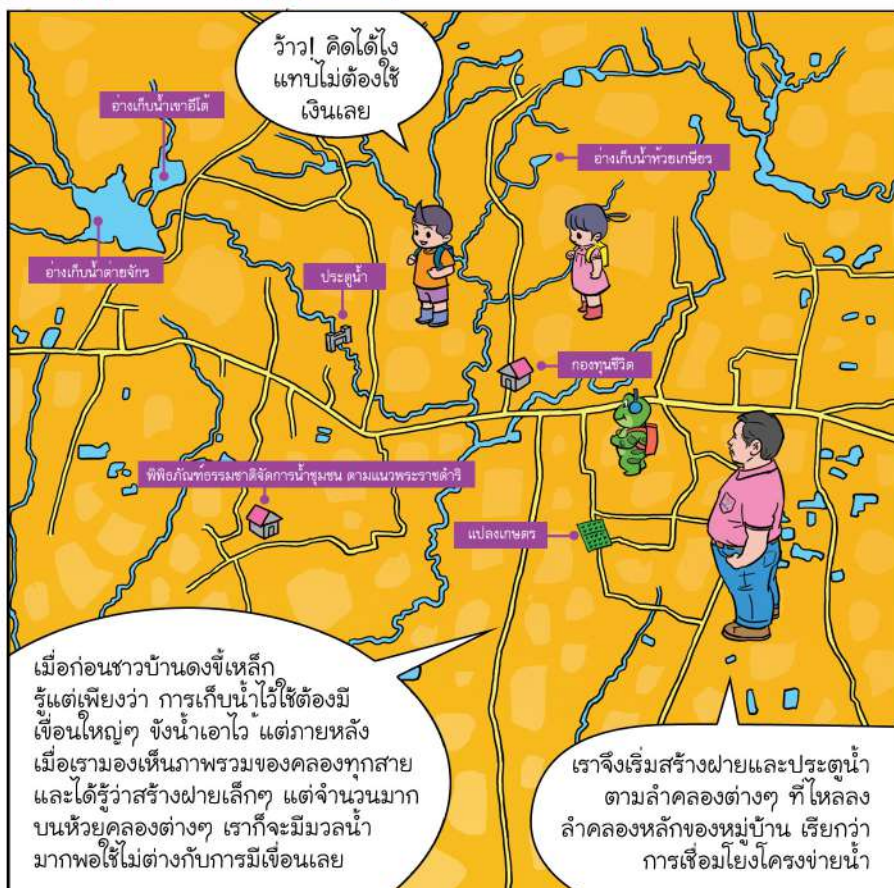
บางปีแล้งจัดมาก
บางปีน้ำท่วมเสียหาย
ต้องกู้หนี้มาเป็นทุน
เพิ่มเติมขึ้นอีก

เวอร์กรรม

ปีนี้หมดทาง
จ่ายหนี้เขาอีก
แล้วเรา

เรามีปฏิทินการเพาะปลูก
ตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้าน
แต่ละครัวเรือนกำหนด
รายจ่ายและรายได้
ล่วงหน้าได้เลยละ

ปฏิทินการเพาะปลูก

ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ต้นไม้มะม่วง												
ต้นกล้วย												
พุดทุกโคก												
โพ												
กล้วย												
กระเทียม												
ถั่วลิสง												
กะเพรา												
ปลาสร้อย												
ปลาทู												
เป็ด												

มันคง
จริงๆ

การรวมกลุ่มเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง
โดยจัดตั้งองค์กรชุมชน สถาบันการเงิน
ชุมชนตำบลธงชัยเหล็ก กองทุนสวัสดิการ
ชุมชนตำบลธงชัยเหล็ก เมื่อปี ๒๕๔๙
มีสมาชิก ๗๕๑ คน มีเงิน ๒๒,๕๓๐ บาท
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
สนับสนุนอีก ๕๕,๐๐๐ บาท

ปัจจุบัน กองทุนเพิ่มขึ้นเป็น ๑๒ กองทุน
คือ กองทุนประปาหมู่ ๑๐ กองทุนร้านค้าชุมชน
กองทุนออมทรัพย์ กองทุนเกษตรอินทรีย์ กองทุนการจัดการน้ำ
กองทุนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย กลุ่มออมทรัพย์โรงเรียนไทยรัฐ
กองทุนคณะกรรมการหมู่ ๑๐ กองทุนออมทรัพย์หมู่ ๑๐ กองทุนหมู่บ้านหมู่ ๑๐
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลธงชัยเหล็ก กลุ่มออมทรัพย์โรงเรียนบ้านหนองขาว

ปัจจุบันมีสมาชิก
จำนวน ๑๐,๐๕๐ คน
มีเงินทุนสะสมทั้งสิ้น
๓๔๗ ล้านบาท เป็น
ความมั่นคงทางการเงิน
ของชุมชนเรา

น้ำพาเรามาดูลำห้วยคต ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทาน “แนวทางแก้ปัญหาความแห้งแล้ง” โดยให้ขุดลอก ลำห้วยคตและสร้างฝายกักเก็บน้ำ ระยะทาง ๕ กิโลเมตร จำนวน ๘ ฝาย

อ้าว นี่กว่าที่นี้อุดมสมบูรณ์ซะอีก มีแห้งแล้งกับเขาด้วย

เจอภัยแล้งมาเกือบ ๓๐ ปี นายจิตร เอี่ยมทอง หัวหน้าชุมชน ได้ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในหลวงท่าน โดยขอตั้งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไม้เต็ง มายังตำบลเรา

ข้อมูลสำคัญอีกอย่างของการบริหารจัดการน้ำของที่นี่ คือ ค่ำระดับฝาย ที่แตกต่างกัน เราต้องสร้างฝาย ที่มีความสูงต่ำอย่างเหมาะสม การกระจายน้ำ เข้าสู่แปลงเกษตรจึงจะมีประสิทธิภาพ

นับจากปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา ได้นำแนวทางของในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาบริหารจัดการน้ำต้นทุนให้สมดุลกับการเพาะปลูก และสำรองไว้ใช้ยามหน้าแล้ง มีการสร้างฝายทอดน้ำฝายน้ำล้นในลำห้วยคต รวม ๑๓ ฝายเลยทีเดียวนอกจากนี้ยังทำขอบเขตป่าอนุรักษ์ชุมชนครอบคลุมพื้นที่ ๓,๐๐๐ ไร่ ช่วยกันดูแลฟื้นฟู ป่าต้นน้ำร่วมกันตามแนวพระราชดำริ

ที่เคยเป็นปัญหา คงค่อยหมดไปนะครับ คุณน้า

ชุมชนได้เรียนรู้แก้ปัญหาจนเห็นผลระดับหนึ่ง
ในปี ๒๕๕๒ ได้รับรางวัลชมเชย การจัดการ
ทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวทางพระราชดำริ
โดย สสน.*

เย้! พวกเรา
ปรบมือเพื่อเป็น
เกียรติแก่ชุมชน
น้อย

ไม่ได้มีนะ ตั้งแต่เรามีกรรมการการจัดการน้ำชุมชนบ้านหนองตาจอน
เราทำงานได้ผลมาก มีเครือข่ายช่วยกันดูแลในส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ มากมาย
ทั้งเยาวชนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และยังขยายเครือข่าย

เรามีภูมิคุ้มกัน จากการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การบริหารจัดการน้ำ
ทำให้มีน้ำในลำห้วยตลอดทั้งปี สำรองน้ำในพื้นที่เกษตร
ของตนเอง เพียงพอให้เราทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
ปลูกพืชผสมผสานมากขึ้น

โอ้โฮ ที่นี้จึงมี
ทั้งน้ำทั้งอาหาร
ตลอดทั้งปี

*สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

ชุมชนทุ่งสง

อ.ทุ่งสง

จ.นครศรีธรรมราช

ชุมชนได้พื้นฟูป่า เรังปลูกต้นไม้
พร้อมสร้าง ๒๒๒ ฝายชะลอน้ำ
ช่วยดักตะกอนป้องกันดินถล่ม จึง
มีน้ำสะสม ๒๒,๒๒๐ ลูกบาศก์-
เมตร ช่วยให้ป่าชุ่มชื้นขึ้น

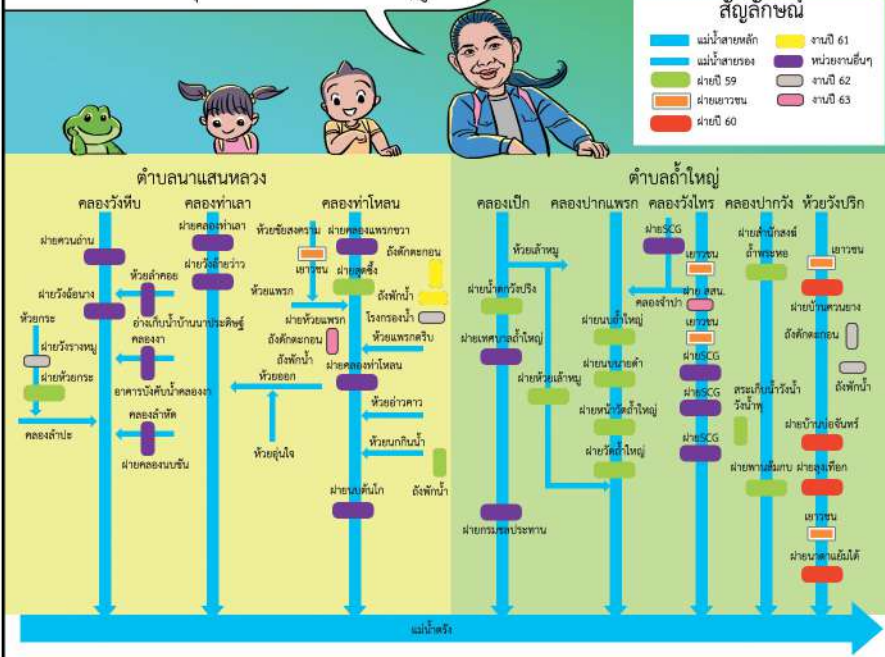
มีระบบกักเก็บน้ำเพิ่ม คือ
สร้างฝายกั้นถาวร ๑๗ ฝาย
รวม ๒ ตำบล มีน้ำเก็บไว้
อีกถึง ๑๘,๐๖๐ ลูกบาศก์-
เมตร

สำรองน้ำไว้ด้วยแก้มลิง
จากสระน้ำประจำไรนา
และจากถังสำรองอื่นๆ
รวมน้ำ ๒๐,๓๖๐ ลูก-
บาศก์เมตร

ลำคลองสายต่างๆ ที่ไหลผ่านชุมชนได้รับการจัดการชะลอ กักเก็บ สำรองไว้ตามรายการ
ให้เพียงพอต่อการอุปโภค-บริโภค ในช่วงฤดูแล้ง

น้ำสำรองกว่า ๒๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เพียงพอ
สำหรับการเกษตร ๓,๘๙๐ ไร่ ๑๑ หมู่บ้าน
ใน ๓ ตำบล รอดพ้นภัยแล้งได้อย่างน่า
อัศจรรย์

๒๖ ครุฑเรือน ทำเกษตรตามแนว
ทฤษฎีใหม่ ใช้ระบบสูบน้ำด้วยพลังงาน
แสงอาทิตย์ ช่วยลดรายจ่ายปีละเป็น
แสนบาทเลย

เกษตรครุฑเรือน
พอเพียง สุขใจ

เมื่อน้ำต้นทุนมากพอ เรายังได้พัฒนาเป็นระบบน้ำดื่มชุมชน โดยวางท่อส่งน้ำภูเขาลงมา
ระยะทางรวม ๑๓ กิโลเมตรเข้าสู่โรงกรองน้ำสะอาด สำหรับ ๕๓ ครุฑเรือน
ลดค่าใช้จ่ายน้ำดื่มได้ ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน

ถ้าพวกเธอยังหาได้ จะเห็นชุมชนจากท้องฟ้า
๒ ตำบล ชัดเจนเลยล่ะ

ได้ทันทีเลยครับ ป้าเจียบ
ชะแว็บ ชะว๊ाप ชะฮะ

ตำบลนาหลวงเสน

ตำบลลำใหญ่

คำอธิบายสัญลักษณ์

- จุดดูงาน
- ฝ่าย
- สระสาธารณะ
- ถังดักตะกอน
- ถังสำรองน้ำ
- สระพระราชทาน
- ถนน

นั่นไง เห็นไหม
ตำบลนาหลวงเสน อยู่ด้านบน
เป็นพื้นที่เขาสูง ลาดต่ำลงมา
ทางใต้ เชื่อมกับ
ตำบลลำใหญ่

มีลำคลอง
หลายสายไหลลงมา
จากเขา ผ่านชุมชนหลาย
พื้นที่ ระบบจัดการน้ำ
จึงสำคัญมากๆ

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
จัดการน้ำชุมชนทุ่งสง

ชุมชนบ้านตะไล่

อ.ราชมัย จ.ยะลา

“เชื่อมโยงแหล่งน้ำเข้าหากัน”

เราต่อท่อมาจากตาน้ำ เพื่อมาเก็บไว้ในถังข้างบ้านของ นายปะดอ ช่วยให้ ๕๐ ครอบครัว มาใช้ประโยชน์ได้ทั้งปี และหากปีไหนแล้งมากก็มักติดกแบ่งน้ำกันใช้อย่างชัดเจน เช่น จำกัดจำนวนต่อวันหรือจำกัดเวลา

ช่วงปี ๒๕๕๘ อบต.ยะตะะ มอป ถึงเก็บน้ำ ๒,๐๐๐ ลิตร มาเก็บ สำรองน้ำ และยังมีน้ำล้นออกมาก็ จะปล่อยไหลลงลำคลองส่งต่อให้ พื้นที่ท่าเกษตร

ย้อนไปครั้งนั้น ช่วงปี ๒๕๖๐ เยาวชนบ้านตะเลี๊ะ
ตั้งเป็น กลุ่มส่งเสริมอาชีพเยาวชนทายาทเกษตรกร
บ้านตะเลี๊ะ

ไปเรียนรู้การจัดการทรัพยากรน้ำ
ชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ได้
เอาความรู้มาทำ แผนที่ ผังน้ำ

ต่อมาได้ไปเรียนรู้ การอนุรักษ์พื้นป่าต้นน้ำ ที่บ้านปิยะมิตร ๓ อำเภอเบตงที่เป็นเครือข่าย
ของ มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จึงนำความรู้ทั้งหมดกลับมาพัฒนาชุมชน เริ่มจากสร้างฝายกักเก็บน้ำ

วางท่อน้ำจากฝายมาเก็บสำรองไว้ ในถังกักเก็บ
ในหมู่บ้าน รวมประมาณ ๔๕,๒๐๐ ลูกบาศก์เมตร
ทำให้ ๒๕๐ ครัวเรือนได้รับประโยชน์

รวมถึงพวกนี้ด้วยหรือเปล่าครับ
เป็นผลงานของกลุ่มเยาวชนที่นี่

ใช้แล้ว น้ำจากถังที่เก็บไว้
ได้มาใช้เพาะพันธุ์กล้าไม้ให้ร้านขายกล้าพันธุ์ไม้
โกตาบารู เป็นโครงการภายใต้ ศอ.บต.
โครงการเกษตรผสมผสานพืชแห่งอนาคต
รับผิดชอบพื้นที่ ๘๙๐ ไร่ ใน ๙ ตำบล
ของอำเภอรามัน เป็นรายได้ให้
กองทุนอาชีพของเยาวชนเรา

ขายดีจ้ะ

พันธุ์ไม้
เยอะแยะ

ทำให้กลุ่มเยาวชนเราเติบโตขึ้น และจด
ทะเบียนใหม่ เป็นวิสาหกิจชุมชนทายาท
เกษตรกรบ้านตะล๊ะ

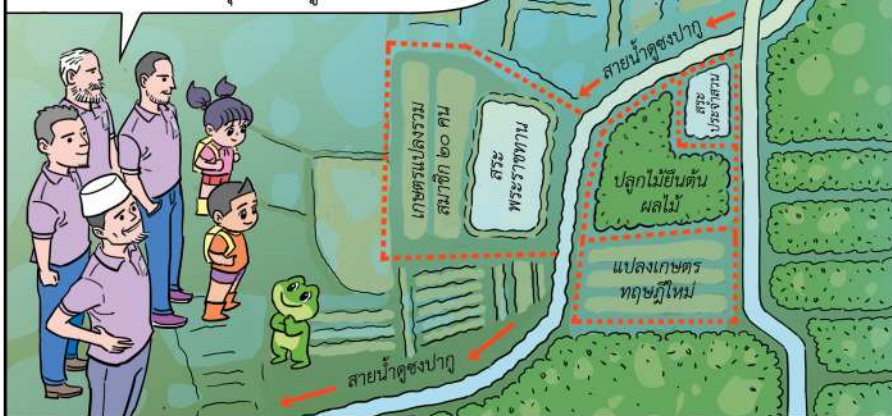
ก้าวหน้า
ขึ้นอีกขั้น

ชุมชนเริ่มทำเกษตรตามแนวทางวิถีใหม่ของ
รัฐบาลที่ ๙ เพิ่มแปลงเกษตรชนิดใหม่ๆ
ออกจำหน่ายทั้งในและนอกพื้นที่

ไม่ใช่มีแต่
กล้าไม้อย่าง
เดียวนะคะ

ในส่วนของการชุมชนพื้นที่ของนายอับดุลเราะมัน สะกะแย ถูกเลือกให้เป็นต้นแบบการทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ บนที่ดินแค่ ๒ ไร่ แบ่งพื้นที่ในการขุดสระน้ำประจำสวน เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว ไร่ทำพืชไร่ราย่อ ทำปุ๋ยและปลูกผักปลอดภัย

“สระพระราชทาน สร้างชีวิตใหม่” ถือเป็นอีกความสำเร็จของเรา ลดรายจ่ายครัวเรือนรวม ๒๐๙,๐๐๐ บาทต่อปี

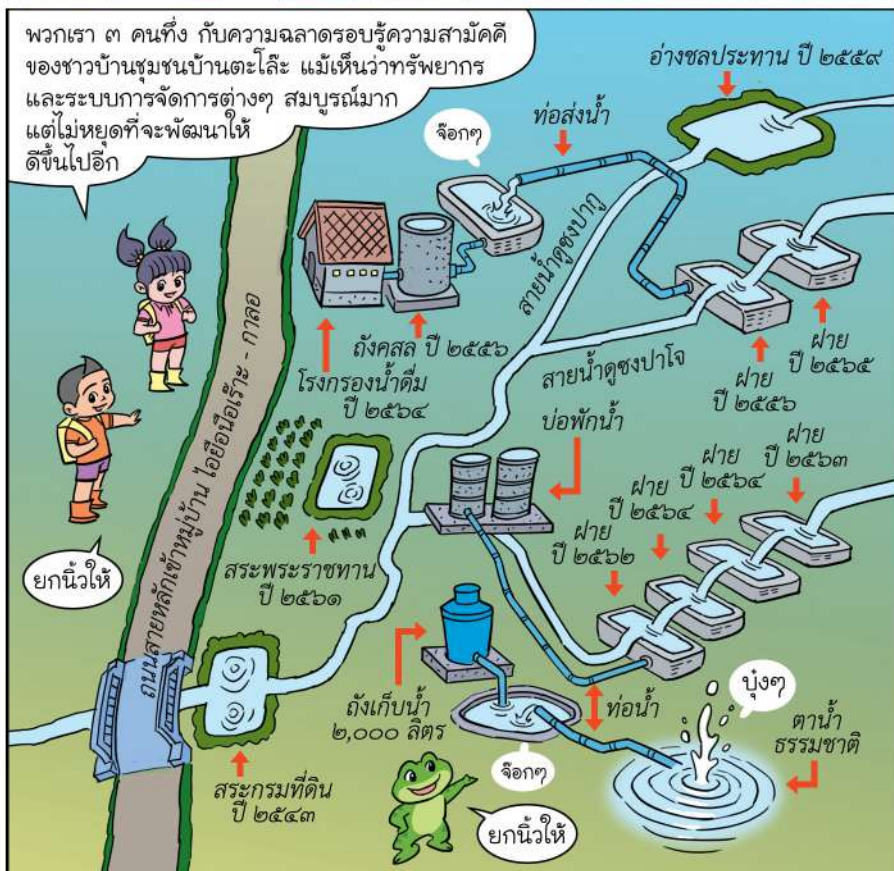
เพิ่มรายได้ครัวเรือน ๑๒๕,๐๐๐ บาทต่อปี ซึ่งไม่น้อยเลย

ชุมชนตะเลี๊ยะจัดการน้ำอย่างฉลาด ช่วยให้มีชีวิตมั่นคงจริงๆ นะ

พวกเรา ๓ คนทั้ง กับความฉลาดรอบรู้ความสามัคคีของชาวบ้านชุมชนบ้านตะเลี๊ยะ แม้เห็นว่าทรัพยากรและระบบการจัดการต่างๆ สมบูรณ์มาก แต่ไม่หยุดที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก

ลุ่มน้ำ คลองยัน

อ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี

“พลิกวิกฤตภัยพิบัติ
สู่การพัฒนาที่มั่นคง”

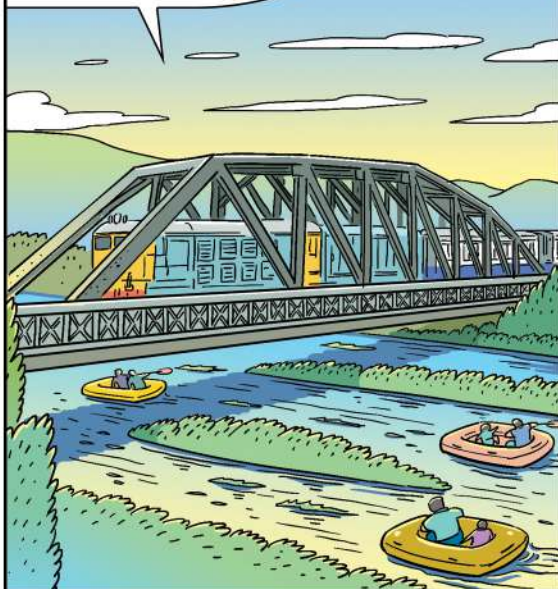

คลอง ยัน

นี่แหละคลองยันของเรา ไปลงเรือยางกันเถอะ
จะพาไปชมธรรมชาติริมคลองที่ยาวร่วม
๗๐ กิโลเมตรเลยทีเดียว

เอาพายไปคนละอัน
ช่วยกันพายเรือ

เราจะพายทวนน้ำขึ้นไป
เหนือคະ น้ำตึก

ไม่ต้องกลัวอยู่กับน้ำตึก
น้ำตึกพายเรือเก่งมาก
เอ้า...ช่วยกันพาย

ถ้าเราไหลตามน้ำไป
จะออกทะเลมัยคะ

อ๊ิบ

คลองยันไหลไปรวมกับ
คลองพมดวง ไปชน
แม่น้ำตาปี แล้วจึง
ออกทะเลจ้า

ดูซิ! เรือเราแล่นเร็วขึ้น
เรื่อยแล้ว

อ๊ิบ

อ๊ิบ

หยุด! หยุด! พวกเราพายเรือเล่นเร็วขนาดนี้เลยรี
อ๊ีบ...อ๊ีบ...

คลองยันยาวถึง ๗๐ กิโลเมตร คดเคี้ยวไป
ตามร่องเขาสูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อก่อนสองฝั่ง
มีพืชพันธุ์และสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์มาก

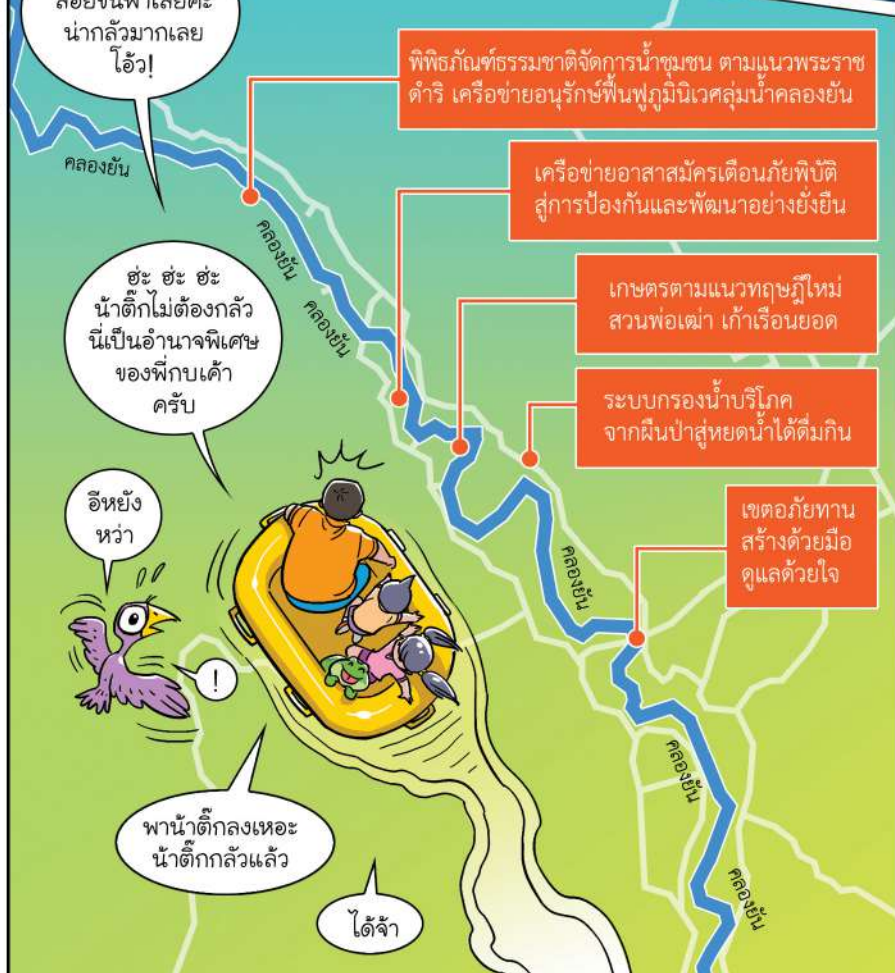
เดี๋ยวนี้มีชุมชนเต็มไปหมด ผู้คนมากมาย
ร่วม ๑๐ ตำบล อาศัยสายน้ำคลองยัน
และเดินป่าโดยรอบทำกิน

น้ำคลองใส
เห็นพื้นกรวด
เลยนะคะ

เห็นปลาว่าย
เยอะมาก

เครือข่ายฯ เริ่มสร้างฝายชะลอน้ำในเขตพื้นที่บ้านบางจำ ๒๐ ฝาย ช่วยชะลอน้ำหลากรุนแรง

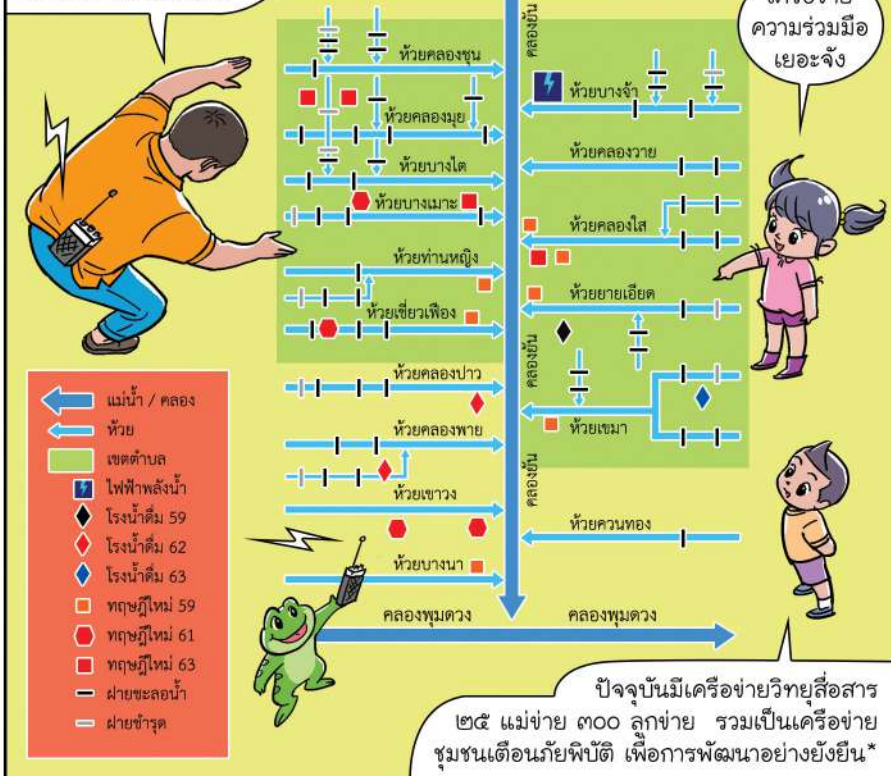

ปี ๒๕๔๑ น้ำหลากรุนแรงมาก เสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินหลายพันไร่

บ้านพัง

ต่อมา มูลนิธิโคคา-โคล่า ช่วยสนับสนุนเรื่องการสร้างฝายชะลอน้ำ ประปาภูเขา วิทญ์สื่อสารแม่ข่าย ๓ สถานีลูกข่าย ๒๐ เครื่อง เครือข่ายยังได้ร่วมกับมูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต และ กสทช. สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยน้ำท่วมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำเลย

*มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก สภากาชาดไทย

ผลสำเร็จที่สาม คือ เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ “สวนพ่อบุญ เก้าเรือนยอด” เมื่อ ๖๕๙๙ ครีวเรือน หันมาปลูกพืชผสมผสานให้ผลผลิตตลอดเวลา รายวัน รายเดือน รายปี โดยการบริหารการปลูกชนิดพืช ๙ ระดับชั้น ตั้งแต่พืชกินหัว กินใบ กินผล หรือใช้สอยอื่นๆ

พืชกินหัว	พืชผักสวนครัว	พืชผักสวนครัว	ไม้ยืนต้นผลกินได้	ไม้ใช้สอยไม้กินได้	ไม้ยืนต้นผลกินได้	ไม้ยืนต้นผลกินได้	ไม้ยืนต้นผลกินได้	ไม้ยืนต้นผลกินได้	ไม้ยืนต้นผลกินได้
หน่อไม้ กล้วย ข้าว ขมิ้น กระชาย	ตะไคร้ ผักบุ้ง รากบัว / พุท ชะพลู พริกไทย	ชะอม มะม่วงหิมพานต์ ยี่หระ / มันปู เหียง / มะเขือ พริกขี้หนู	มะนาว ส้มโอ	ไม้ หวาย	เงาะ / ลองกอง ทุเรียนพันธุ์ กระต๊อพันธุ์ ตะลิ่งใบ	ขนุน / ลำไย มังคุด / เพกา มะเฟืองมะไฟ เงาะ	หมาก มะพร้าว กระต๊อบบ้าน	ทุเรียนบ้าน สะตอ / เพรียง	
เรือนยอด ชั้นที่ ๑	เรือนยอด ชั้นที่ ๒	เรือนยอด ชั้นที่ ๓	เรือนยอด ชั้นที่ ๔	เรือนยอด ชั้นที่ ๕	เรือนยอด ชั้นที่ ๖	เรือนยอด ชั้นที่ ๗	เรือนยอด ชั้นที่ ๘	เรือนยอด ชั้นที่ ๙	

ฉลาดมาก มองเห็นภาพเลยครับ

บ้านทักบคริสต์

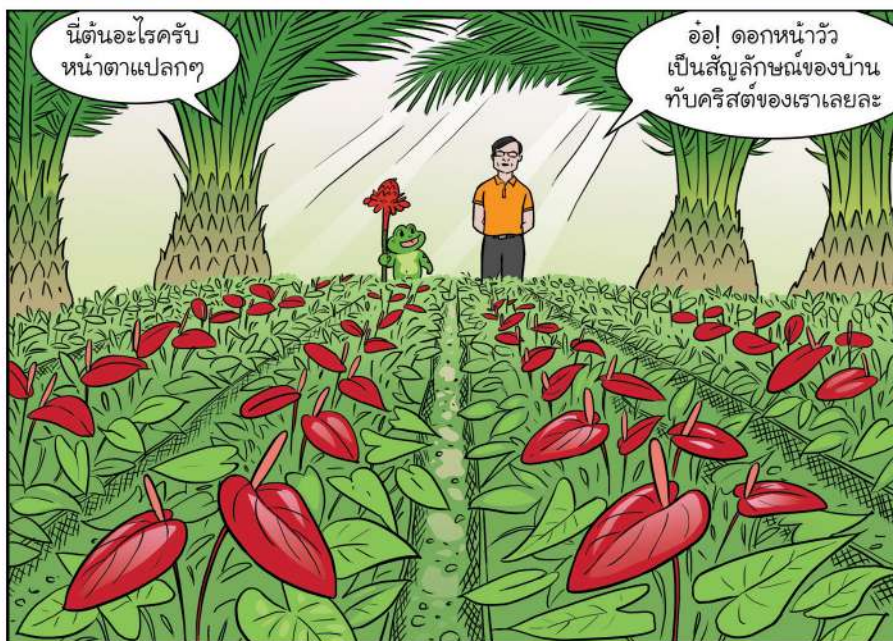
อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

“บริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และสระพวง”

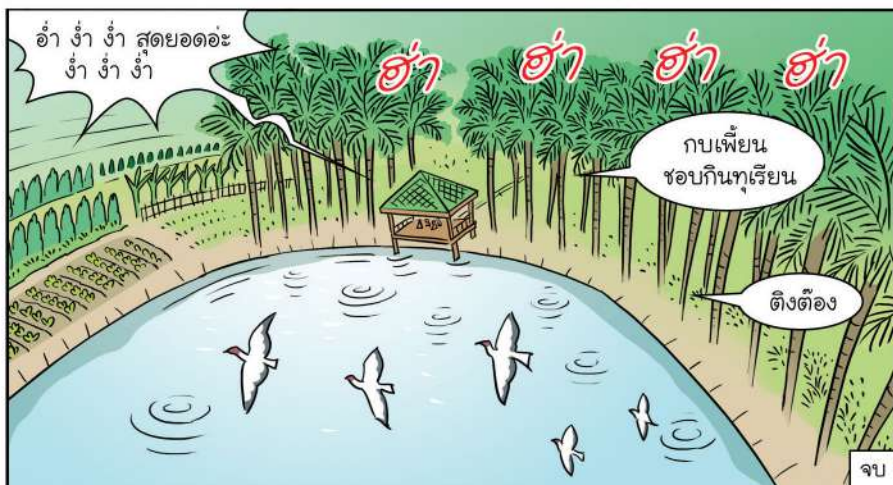
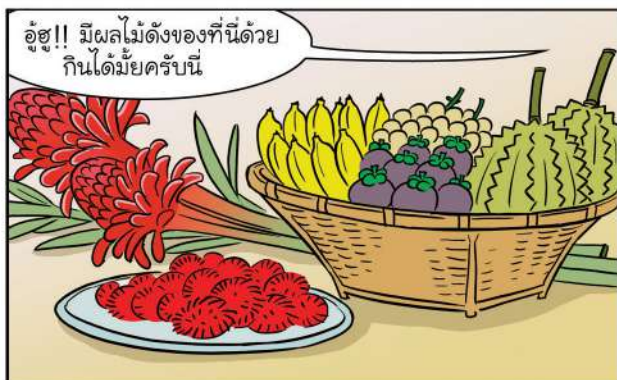

บ้านปากซวด

อ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี

“จัดการป่ายั่งยืน ด้วยไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง”

พอที ไม่ลงไม้เล้าแล้ว

โอม...อำนาจแห่งแพไม้เขาสก!!

เฮ้ย

พิกบ
อะไรกัน
เนี่ย

ซม!

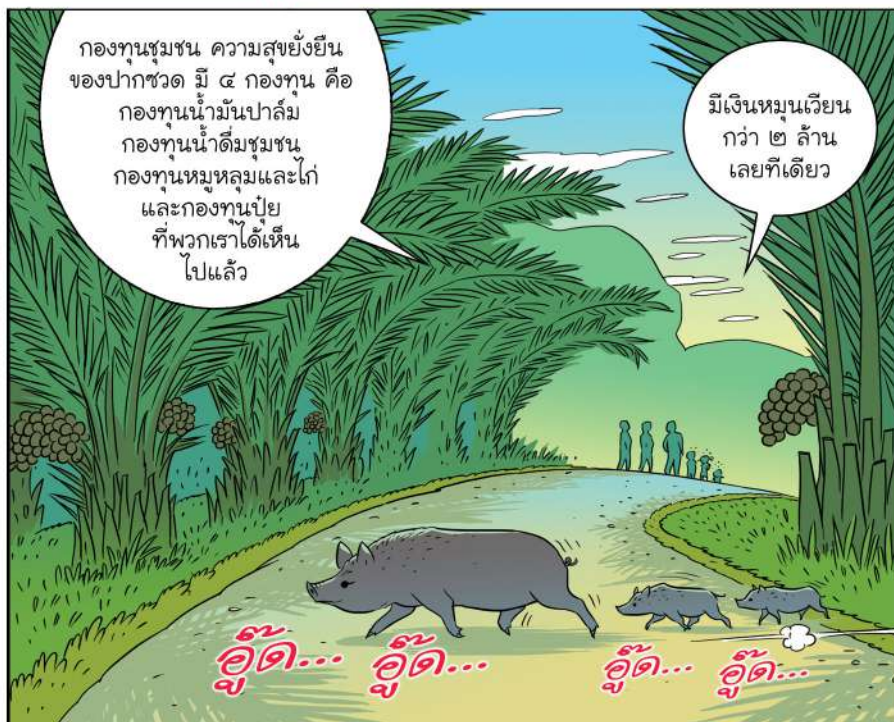
จิ้งจอกตัวนี้ มุกดา
ลงมา...เดี๋ยวนี้

เฮ้ย!

พิกบ
เล่นของ
ด้วยหรอ

ชะแว๊ป

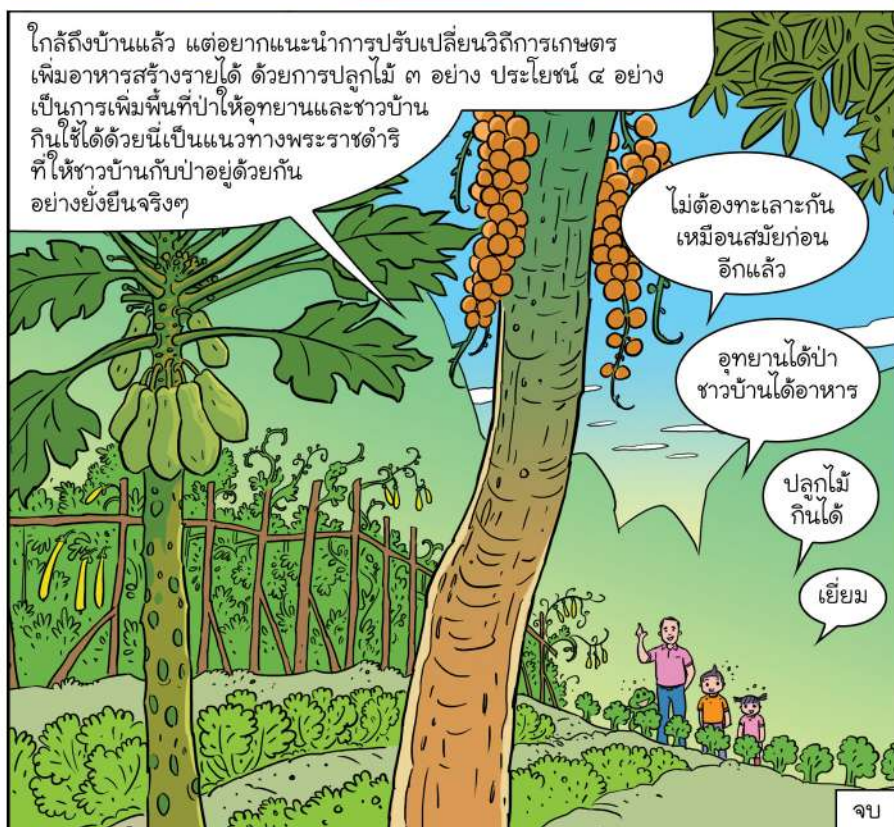

มูลนิธิหอพัฒนาฯ ได้ถ่ายทอดแนวพระราชดำริ ไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกไม้เสริมในสวนยาง ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันในช่วงราคายางตก จึงไม่กระทบต่อรายได้ครัวเรือน ผลจากการอนุรักษ์ป่าทำให้น้ำดี และปริมาณน้ำยางก็เพิ่มขึ้น มีรายได้จากการขายของใต้ต้นยาง แกมมีอาหารบริโภคในครัวเรือนอีกด้วย

ใกล้ถึงบ้านแล้ว แต่อยากแนะนำการปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตร เพิ่มอาหารสร้างรายได้ ด้วยการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าให้อูทยานและชาวบ้าน กินใช้ได้ด้วยนี้เป็นแนวทางพระราชดำริ ที่ให้ชาวบ้านกับป่าอยู่ด้วยกัน อย่างยั่งยืนจริงๆ

จบ

เทคนิคและองค์ความรู้เชิงพื้นที่

ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น

ฝ่ายกักเก็บ

ท่อพักแรงดัน

ระบบน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค

พื้นที่เขาหัวโล้น

ระบบแต้ต่าง

แอร์แวน

คลองตักน้ำหลาก

หญ้าแฝก

แก้มลิง

หนึ่งห้วยนา หนึ่งป่าน้อย : ยกป่ามาไว้ในไร่นา

อาคารยกระดับน้ำหน้าท่อ

ระบบจัดการน้ำเสียด้วยถังดักไขมัน

เครื่องเติมอากาศแบบโซล่าเซลล์

ระบบคลองและแก้มลิงร่องสวน

นาบัว

อาคารน้ำล้น

ป่ายางและวนเกษตรในพื้นที่ตนเอง

อาสาสมัครเตือนภัยพิบัติ

ฝาย

๑ ฝายชะลอความชุ่มชื้นแบบผสมผสาน หรือฝายภูมิปัญญาท้องถิ่น

ใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ก้อนหิน กิ่งไม้ ไม้ไผ่ ฯลฯ สร้างอยู่ตอนบนของภูเขา ที่มีลำห้วยหรือร่องน้ำขนาดเล็ก สร้างได้ง่าย และมีราคาถูก ตัวอย่างรูปแบบฝาย เช่น ฝายไม้แนวเดียว ฝายไม้แกนดิน ฝายคอกหมู

๒ ฝายกักเก็บ ฝายกึ่งถาวร

สร้างจากหินหรือคอนกรีตที่ค่อนข้างถาวร ทางตอนกลางลำน้ำ สามารถเก็บกักน้ำและดักตะกอนได้ รูปแบบฝาย เช่น ฝายหินเรียง ฝายหินเรียงแกนดิน ฝายหินเรียงผูกตะแกรงเหล็ก ฝายซีเมนต์ ฝายประยุกต์

ข้อควรใส่ใจในการทำฝาย

- ๑ ต้องสำรวจพื้นที่ กำหนดจุด และประเภทของฝายให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ ลักษณะร่องน้ำให้มากที่สุด
- ๒ ควรสร้างฝายเป็นขั้นๆ ใส่ตั้งแต่ต้นร่องน้ำลงมายังปลายร่องน้ำ เพราะฝายจะชะลอน้ำ และกระจายความชุ่มชื้นสู่ป่าได้ดีกว่า
- ๓ ใส่ใจในการก่อสร้างฝายให้แข็งแรงทนทาน ไม่พังทลายง่าย
- ๔ ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น และวัสดุที่อยู่ในบริเวณป่าที่ทำฝายเป็นหลัก หลีกเลี่ยงวัสดุที่ไม่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม
- ๕ ขนาดของฝาย จำนวนฝาย ขึ้นอยู่กับขนาดของร่องน้ำ ความลาดชัน สภาพดิน ความรุนแรงของฝนโดยต้องสร้างให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์มากที่สุด
- ๖ ฝายแต่ละชนิดมีอายุการใช้งานแตกต่างกัน ควรบำรุงรักษา ลอกตะกอน ซ่อมแซมตามความจำเป็น

ประโยชน์ของฝายยังทำให้ดินชุ่มป้าขึ้น
กลายเป็นแนวกันไฟป่าเบี่ยง ลดความรุนแรงของไฟป่าด้วย

ท่อปักแรงดัน

กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยทราย อ.พราวี จ.เชียงใหม่

บริหารจัดการน้ำด้วยระบบท่อ วางท่อส่งน้ำอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับระดับของพื้นที่ เชื่อมอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กไปเก็บยังสระแก้มลิงหรือถังเก็บน้ำ สามารถกระจายน้ำได้ไกล และทั่วถึง จัดสรรน้ำตามสายและตามรอบ เสริมจุดปักแรงดันและสำรองน้ำเพื่อลดปัญหาท่อแตกระหว่างการส่งน้ำไปยังพื้นที่ต่างๆ และยังช่วยเพิ่มระยะทางส่งน้ำได้เพิ่มขึ้นด้วย

ระบบน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค

เครือข่ายชุมชนรักษาลุ่มน้ำลาว อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

บริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค จากฝายต้นน้ำ ฝายดักตะกอนและฝายกักเก็บน้ำ

จัดทำระบบสำรองน้ำและระบบกรองน้ำดื่มสำหรับชุมชน
แล้วส่งน้ำไปยังครัวเรือน มีน้ำพอเพียงสำหรับผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ
เป็นกระแสไฟฟ้าขนาดเล็กภายในชุมชน

ฟื้นฟูเขาหัวโล้น

ชุมชนบ้านดงผาปูน อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
เทคนิคฟื้นฟูเขาหัวโล้น ก่อนที่จะพัฒนาและอนุรักษ์

ปีที่ ๑

เพิ่มน้ำให้ดินเกิดความชุ่มชื้น
ฝายชะลอความชุ่มชื้น
และปลูกกล้วย

- เกิดระบบน้ำเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน ด้วยฝายชะลอความชุ่มชื้น
- ปรับปรุงดิน ปลูกไม้และพืชเสริม
- ทำแนวกันไฟป่า ปลูกกล้วยป่า
- สร้างพื้นที่กันชน นอกเขตอุทยานฯ และป่าไม้ เปลี่ยนจากพืชไร่เป็นวนเกษตร หรือไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

ปีที่ ๒

ดินอุ้มน้ำ ปลูกไม้ ๓ อย่าง
ประโยชน์ ๔ อย่าง

- เกิดระบบน้ำสำหรับบริโภค ระบบกักเก็บและระบบกระจายน้ำ
- ดินอุ้มน้ำ ทำให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก เมล็ดพันธุ์งอกขึ้นได้เอง

ปีที่ ๓

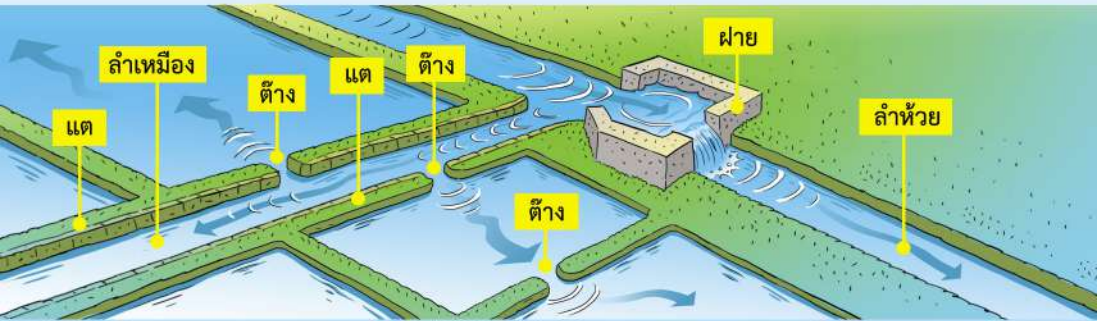
มีน้ำบริโภคและผลผลิต
จากป่าและวนเกษตร

- มีน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ระบบกักเก็บและระบบกระจายน้ำ
- มีไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ชุมชนมีรายได้ตลอดทั้งปี

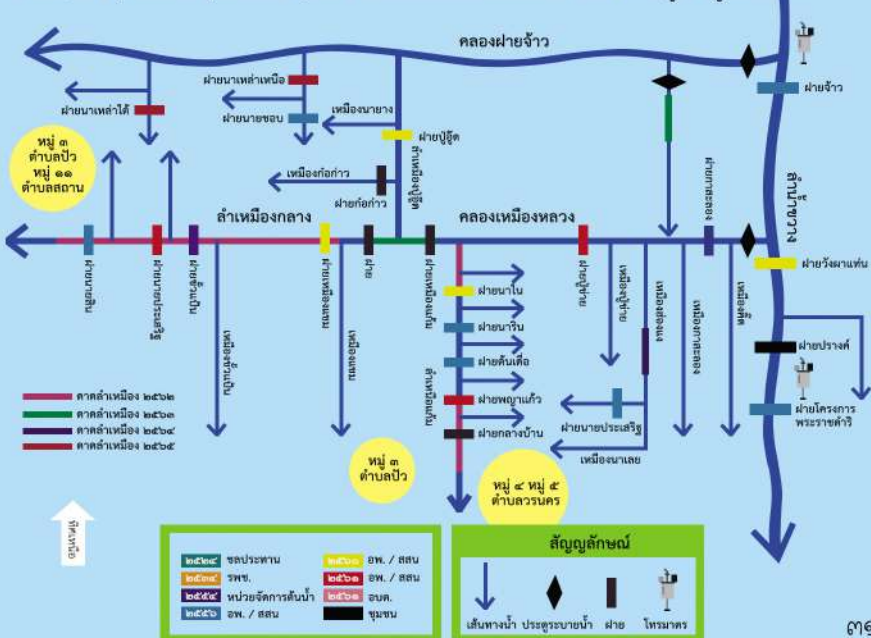
ระบบเตี๊ยมต้าง ชุมชนบ้านร่องแง อ.ปัว จ.น่าน

การแบ่งสรรปันน้ำ บ้านร่องแง มีแก่งเหือง แก่งฝาย ช่วยกันดูแล บำรุงรักษาตามกติกาการใช้น้ำด้วย กฎมั่งรยศาสตร์ ได้บริหารจัดการน้ำระบบเตี๊ยมต้าง ตามความลาดชันจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ทำให้เกษตรกร ใน ๓ ตำบล ๘ หมู่บ้าน มีประชากรรวม ๘๔๒ คน ๒๓๗ ครัวเรือน ครอบคลุมพื้นที่ ๙๖๐ ไร่ มีน้ำใช้ทำการเกษตรได้อย่างพอเพียงตลอดทั้งปี

ผังน้ำชุมชนบ้านร่องแง

ฝายจ้าว นำน้ำเข้าลำคลองฝายจ้าวส่งต่อไปสู่ลำเหมืองย่อยๆ ฝายวังผาแท่น นำน้ำเข้าคลองเหมืองหลวง กระจายน้ำเข้าสู่ลำเหมืองรองและลำเหมืองใต้ไ้เก้ ซึ่งชุมชนสร้างฝายเล็กๆ ในลำเหมือง เพื่อกระจายน้ำผ่าน ต่ (คันน้ำ) และต้าง (ช่องรับน้ำ) ส่งน้ำเข้านาขั้นบันไดแต่ละแปลง จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

แอร์แว บ้านผาชัน อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี

ชุมชนได้นำนวัตกรรมที่คิดค้นขึ้นเอง คือ “แอร์แว” มาจากคำว่า “แอร์” หมายถึง อากาศ ส่วน “แว” หมายถึง แวะ ความหมายรวม คือ อากาศแวะไป แวะมา ซึ่งได้แนวคิดมาจากการเห็นสายยางพับแล้วน้ำพุ่งแรงขึ้น มาบวกกับพลังลมของเครื่องสูบลมยางรถจักรยาน มาดัดแปลงให้เกิดการใช้พลังลมมาช่วยสูบน้ำ

ชาวบ้านทดลองระยะความห่างของท่อหลายครั้ง จนได้ระยะที่พอดี จนสามารถสูบน้ำได้แรง “แอร์แว” จึงช่วยให้ชุมชนบ้านผาชัน สามารถนำน้ำไปใช้ในครัวเรือน รวมทั้งช่วยประหยัดไฟฟ้า และลดต้นทุนการซ่อมบำรุงเครื่องสูบน้ำ

คลองตักน้ำหลาก

บ้านลิ่มทอง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

ชุมชนสำรวจพื้นที่และระดับความลาดชัน
และเส้นทางน้ำหลาก

แล้วขุดคลองตักน้ำหลาก
กักเก็บน้ำหลากและน้ำฝน เป็นน้ำต้นทุน
เชื่อมโยงแหล่งน้ำ นำน้ำเก็บสำรองไว้ในสระน้ำแก้มลิง
และสระน้ำประจำไร่นาของแต่ละแปลงเกษตร
ทำให้มีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภคและเพาะปลูก

หญ้าแฝก
ดักตะกอน

สระน้ำ
แก้มลิง

คลองตักน้ำหลาก
และน้ำฝน

แนวน้ำหลาก
ตามความลาดชัน
ของพื้นที่

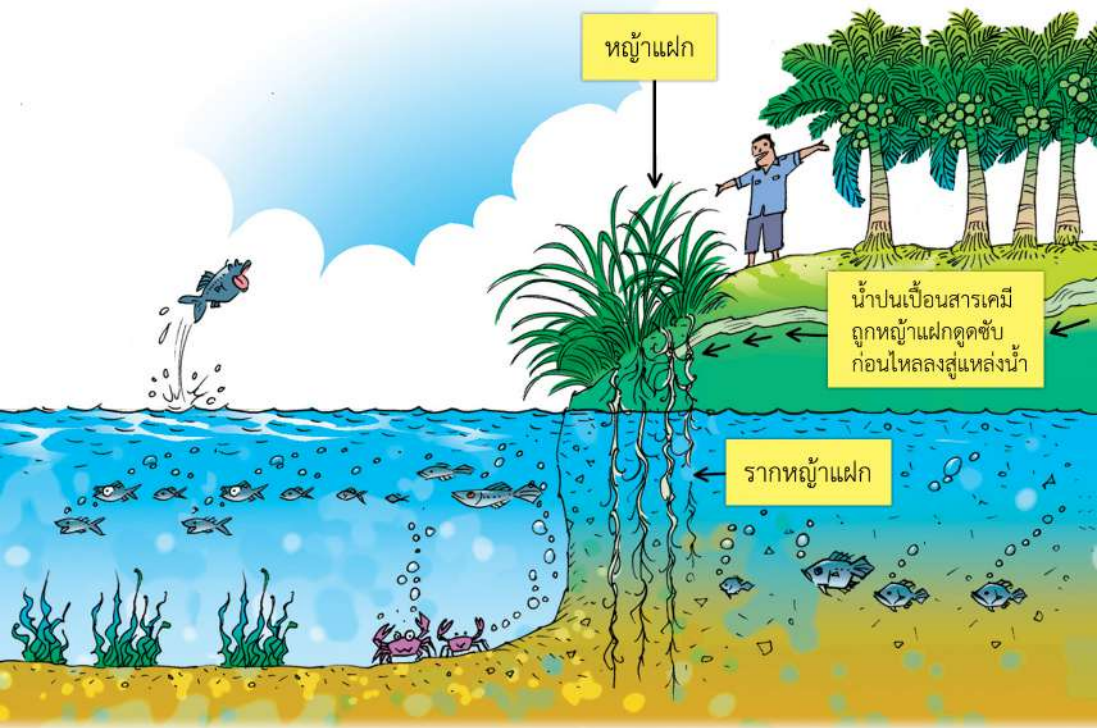
สระน้ำ
แก้มลิง

สระน้ำ
แก้มลิง

สระน้ำประจำไร่นา

หญ้าแฝก

- ๑ ทนทาน ปลุกง่าย ขึ้นได้กับดินทั้งดีและเลว
- ๒ แตกอย่างรวดเร็วก่อนเป็นกอแน่น
- ๓ รากยาวมาก ช่วยดูดซับน้ำกักน้ำไว้ในดิน
- ๔ รากไม่เจริญออกด้านข้าง ไม่แย่งอาหารพืชข้างเคียง
- ๕ รากสานกันแน่น เหมือนกำแพงดิน ยึดไม่ให้ดินพังทลาย

- ๖ รากดูดซับสารเคมีก่อนไหลลงสู่แหล่งน้ำ
- ๗ รากที่สานกันแน่น ช่วยกรองเศษปฏิกูลไม่ให้ไหลลงแหล่งน้ำ
- ๘ สะสมแร่ธาตุกลายเป็นปุ๋ยพื้นฟูดิน
- ๙ ช่วยรักษาความชุ่มชื้นไว้ในดินได้ยาวนาน
- ๑๐ ช่วยชะลอแรงปะทะชะล้างหน้าดินยามน้ำป่า

ประโยชน์ของหญ้าแฝก

- ทำวัสดุคลุมหลังคา
- เป็นอาหารสัตว์
- ทำปุ๋ยหมัก
- ใช้เป็นวัสดุคลุมดิน
- ใช้รองคอกสัตว์
- ทำวัสดุเพาะเห็ด
- ทำกระดาด
- เชือก
- หมวก
- ตะกร้า
- เสื่อ

หลังคามุงแฝก

ทำหลังคา
ดีจริงๆ

ผมทำเสื่อ
ขายได้

เห็นคุณภาพ
จากหญ้าแฝก
ของเรา

ทำ
กระดาดสี
แจ๋ว

ทำหมวก
ก็สวย

- ดูดซับน้ำและความชุ่มชื้นในดิน
- ดูดซับแร่ธาตุอาหาร สลายกลายเป็นอินทรีย์วัตถุ
- ดูดซับสารพิษจากสารเคมี กำจัดศัตรูพืช
- ช่วยทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินดีขึ้น
- ทำฉาก ม่านบังตา พัดมือถือ
- สมุนไพรและเครื่องประทุษณิผิว
- ป้องกันหนูและแมลง

การใช้หญ้าแฝกเพื่อบริหารรักษาหน้าดินและน้ำ ทำได้หลายรูปแบบ

- **พื้นที่ลาดชัน** ควรปลูกหญ้าแฝกตามแนวขวาง ไล่เป็นขั้นลดหลั่นไปตามความลาดชันของพื้นที่ หรือปลูกเป็นรูปครึ่งวงกลม แหวนรับความลาดเทของพื้นที่รอบต้นไม้แบบฮวงซุ้ย เพื่อลดความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินโดยจัดให้มีจำนวนแนวแถวที่เหมาะสมปลูกต้นไม้ชิดติดกัน เพื่อให้หญ้าแฝกทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ
- **พื้นที่ราบ** การปลูกหญ้าแฝกในสภาพพื้นที่ราบ เพื่อตัดใบหญ้าแฝกคลุมดิน ช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้น้ำได้ดิน ช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุ หมุนเวียนธาตุอาหารที่อยู่ในดินชั้นล่างขึ้นมาสู่ดินชั้นบน เป็นการฟื้นฟูดินที่เสื่อมโทรม สามารถปลูกตามรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายรูปแบบร่วมกันก็ได้ เช่น ปลูกเป็นแถว รูปครึ่งวงกลมและวงกลม เป็นต้น
- **พื้นที่วิกฤต** การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ง่ายต่อการชะล้างพังทลาย ได้แก่ ขอบบ่อน้ำหรือสระน้ำที่ขุดใหม่ ไหล่ถนน รอยต่อของผิวน้ำกับแนวป่าที่อยู่เหนือเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ

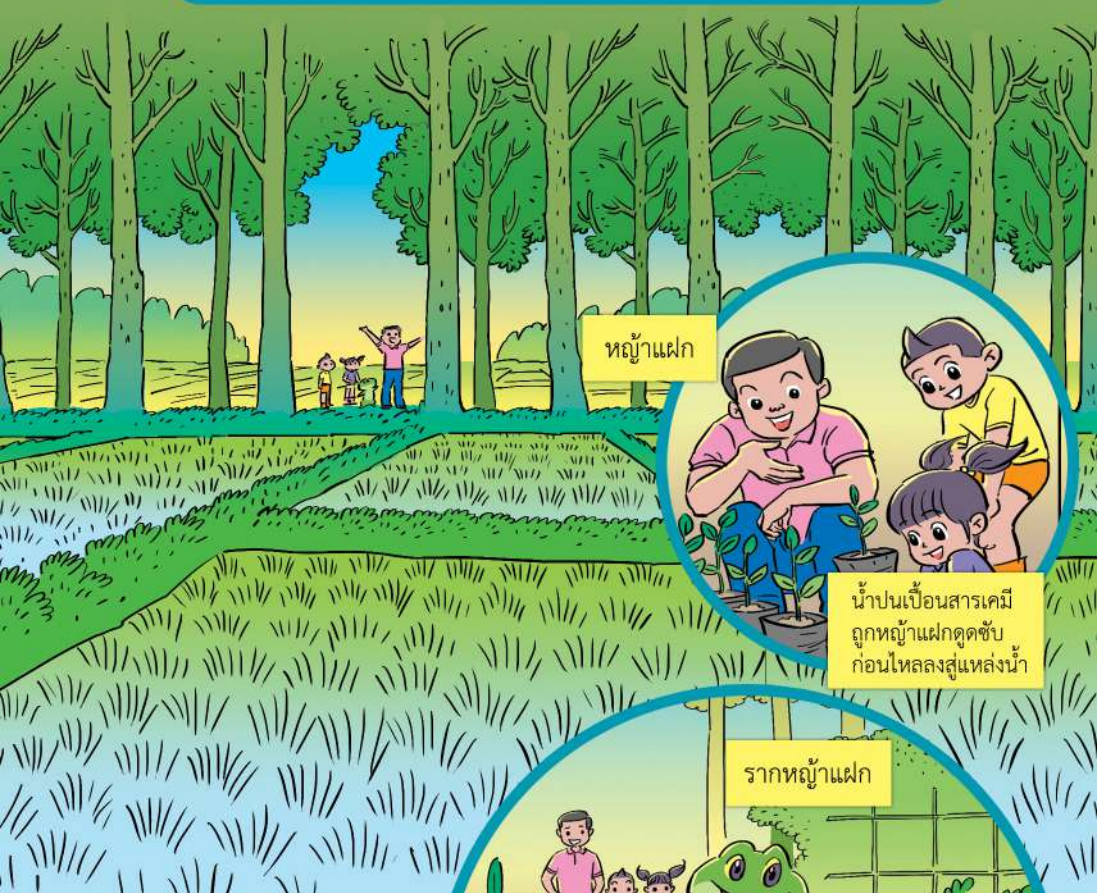
แนวร่องน้ำข้างถนน พื้นที่ภูเขาและพื้นที่ที่ถูกน้ำกัดเซาะเป็นร่องลึกๆ การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่วิกฤต ต้องปลูกต้นหญ้าแฝกให้ชิดติดกัน ควรปลูกหญ้าแฝกเป็นรูปตัววีคว่ำ แล้วปลูกต่อเป็นแนวยาวไปตามเส้นชั้นความสูงในลักษณะก้างปลา โดยมีระยะห่างระหว่างแถวตามแนวตั้ง ๑.๐ เมตร เพื่อชะลอการกัดเซาะร่องน้ำและกระจายน้ำให้ไหลลึก ซึมลงไปในดินหน้าแนวหญ้าแฝก หรือปลูกเป็นแนวตรงขวางทางน้ำ เพื่อช่วยต้านแรงปะทะของน้ำไหลบ่าและกรองตะกอนดินที่พัดมาไว้

แก้มลิง
ชุมชนบ้านป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น

จากสภาพพื้นที่เป็นลอนคลื่น
จึงขุดคลองขวางดักน้ำหลากในที่สูง และกระจายน้ำสู่พื้นที่ด้านล่าง เข้าสู่ประจําไรนา

หนึ่งหว่านา หนึ่งป้าน้อย : ยกปามาไว้ในไร่นา

ชุมชนบ้านโนนदै อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ

หย้าแฝก

น้ำปนเปื้อนสารเคมี
ถูกหย้าแฝกดูดซับ
ก่อนไหลลงสู่แหล่งน้ำ

รากหย้าแฝก

“หนึ่งหว่านา หนึ่งป้าน้อย”

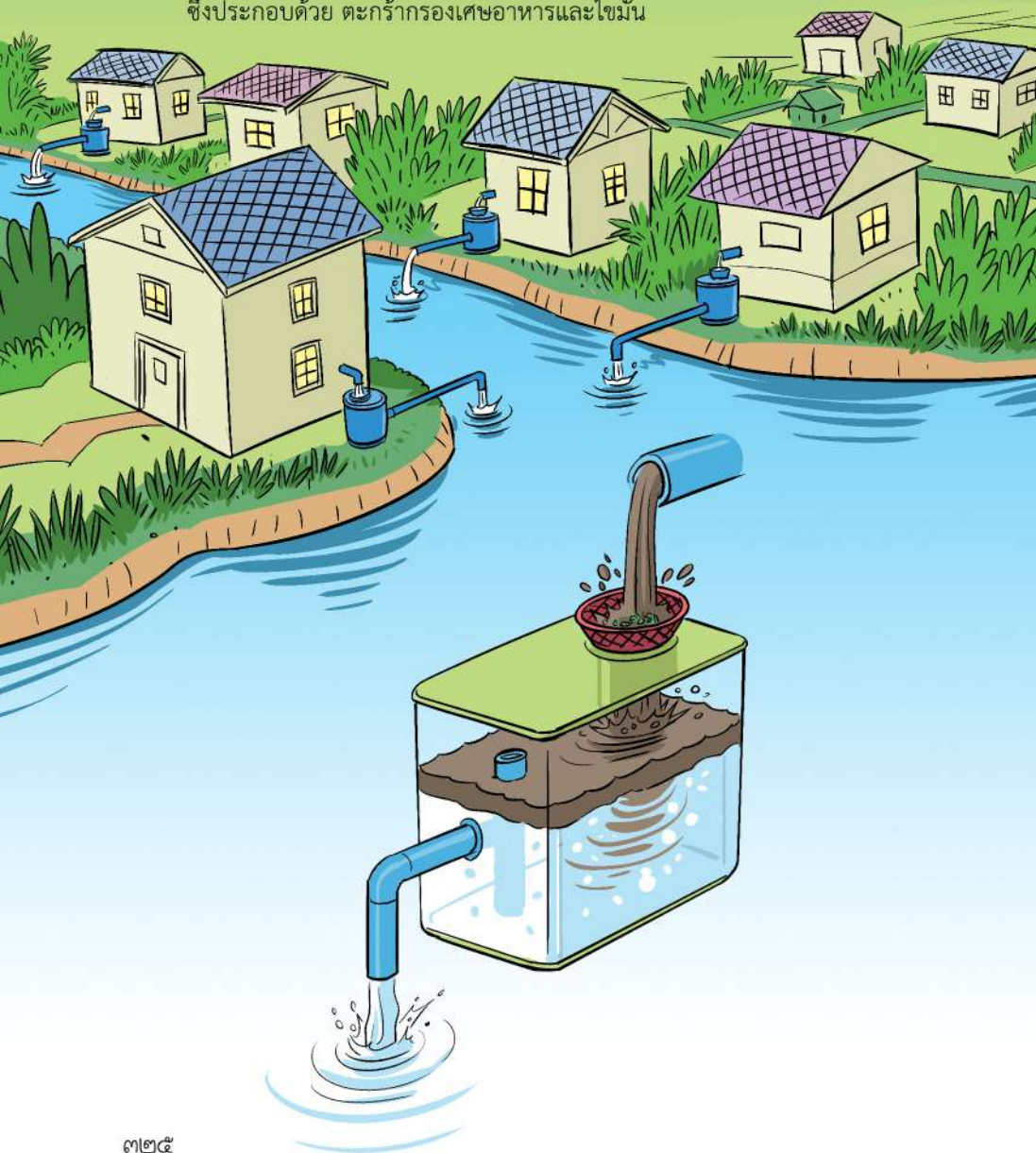
เริ่มจากเพาะกล้าไม้แจกชาวบ้าน
นำไปปลูกที่หว่านาแต่ละบ้าน
พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่นำมาปลูกในไร่นา
ยึดแนวทางพระราชดำริ คือ
ปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
เพื่อมีอาหาร ผลผลิต รายได้ตลอดทั้งปี
และความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ตนเอง

ระบบจัดการน้ำเสีย ด้วยถังดักไขมัน

บ้านศาลาหิน อ.พุนนัง จ.นราธิวาส

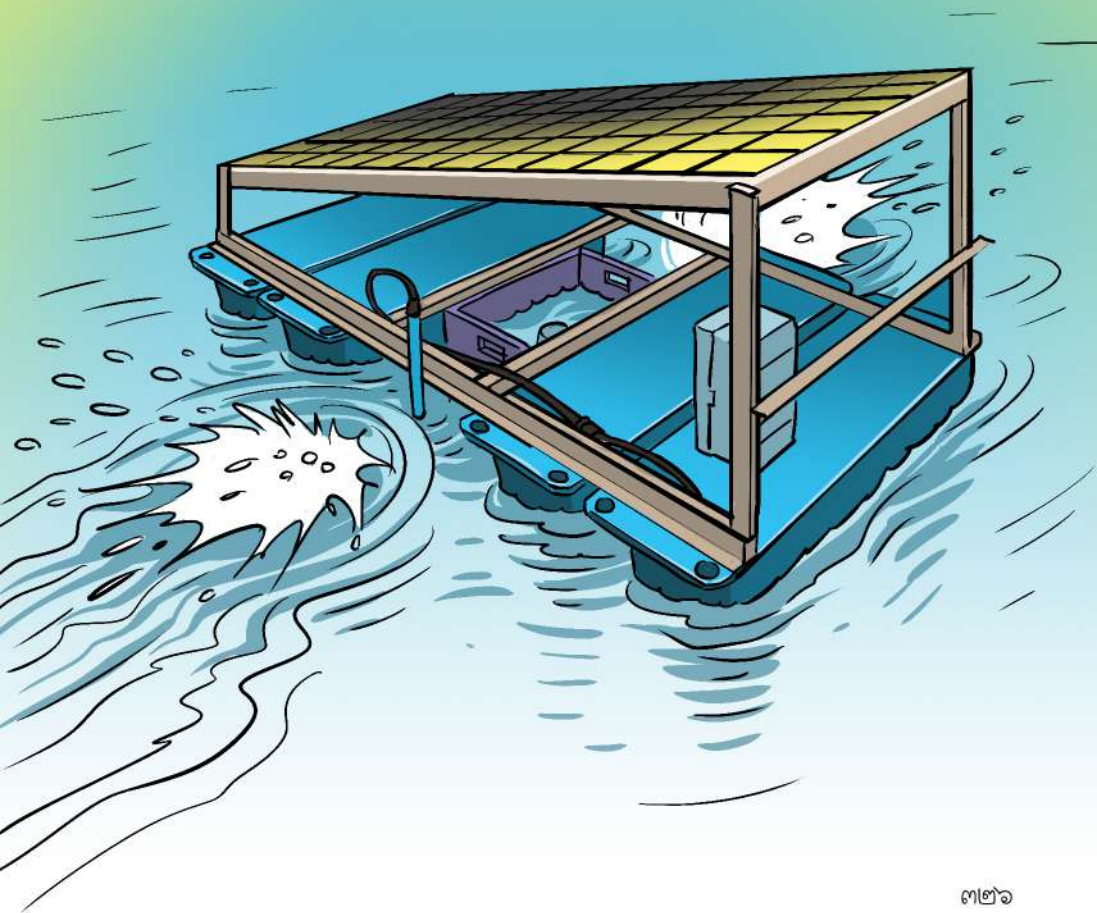
กระบวนการบำบัดน้ำเสีย ตั้งแต่ดักไขมันจากครัวเรือน โดยใช้ต้นทุนต่ำ
ที่ชุมชนนำไปใช้ได้สะดวก ได้แก่ ถังดักไขมันประจำครัวเรือน
ซึ่งประกอบด้วย ตะกร้ากรองเศษอาหารและไขมัน

เครื่องเติมอากาศแบบโซล่าเซลล์

บ้านศาลาดิน อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

บำบัดน้ำเสีย ด้วยการเติมออกซิเจน ลงในแหล่งน้ำ
โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย
และลดการใช้พลังงานสิ้นเปลือง

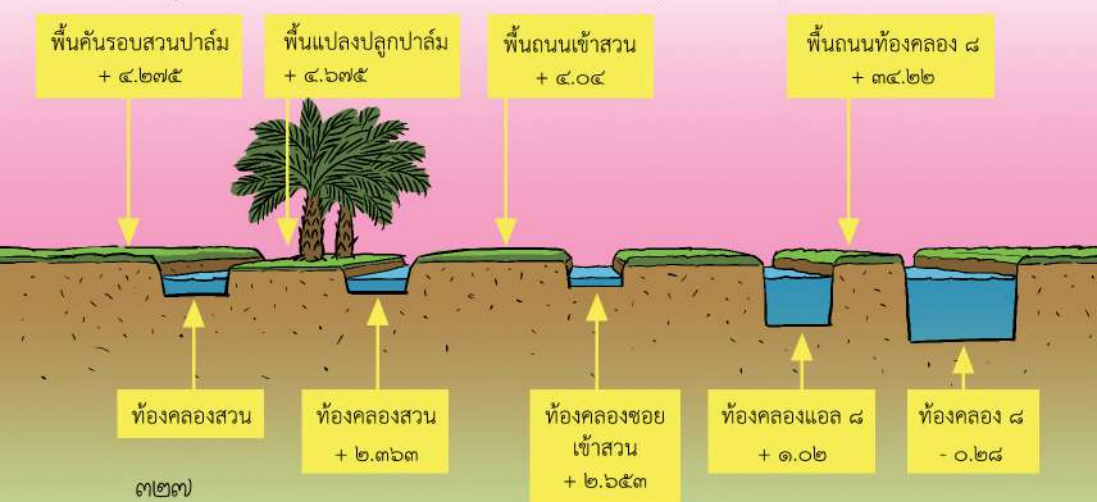
ระบบคลองและแก้มลิงร่องสวน

คลองรังสิต อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี

จัดการพื้นที่ร่องสวนขุดลอกตะกอนดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการรับน้ำและสำรองน้ำ
ให้สามารถหน่วงน้ำก่อนไหลไปยังพื้นที่ด้านล่างและคลองต่างๆ
รวมทั้งซ่อมแซมและก่อสร้างประตูน้ำ เพื่อเสริม
ประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการน้ำ

ควบคุมระดับน้ำเข้า-ออก เชื่อมโครงข่ายน้ำระหว่างคลองชลประทานกับร่องสวน
ชุมชนเปลี่ยนวิถีทำเกษตร เปลี่ยนพื้นที่ทำนา ปรับเป็นร่องสวนทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
และปลูกปาล์มเสริมในพื้นที่ สามารถเกิดรายได้เป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน

นาบัว

บ้านศาลาดิน อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

จากพื้นที่น้ำท่วม ชุมชนปรับเปลี่ยนเป็นทำนาบัว ซึ่งการปลูกบัวจะสามารถเก็บผลผลิตได้เต็มที่ในช่วงเวลา ๓ - ๔ เดือน หลังจากนั้นบัวจะเริ่มโทรมและให้ผลผลิตน้อยลง เจ้าของนาบัวส่วนใหญ่จะทิ้งบัวชุดเดิมแล้วปลูกใหม่ ซึ่งทำให้ผลผลิตขาดช่วง เกษตรกรศาลาดินจึงมีวิธีที่สามารถเก็บผลผลิตบัวได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องปลูกบัวใหม่ โดยแบ่งนาบัวเป็น ๒ แปลง

เมื่อบัวเริ่มโทรมหรือแก่จะให้ผลผลิตน้อยลง ให้ลดปริมาณน้ำในนาบัวลง จนรถพุนาสามารถลงในนาบัวได้ แล้วย่ำบัวให้เป็นแนวกว้างประมาณ ๖ เมตร แต่ละแนวเว้นระยะห่างที่ไม่ต้องย่ำในแนวที่ย่ำ บัวจะแตกหน่อใหม่โดยธรรมชาติ ส่วนในแนวที่ไม่ได้ย่ำ จะเป็นแนวของบัวที่โทรมหรือแก่ ให้ตัดใบและดอกทั้งหมดออก เพื่อให้บัวแตกชุดใหม่พร้อมกับแนวที่ได้ย่ำไว้ ทำแบบนี้ทีละครั้งแปลงสลับกัน เท่านั้นก็สามารถเก็บผลผลิตจากบัวได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ต้องรื้อปลูกใหม่และผลผลิตไม่ขาดช่วง

อาคารน้ำล้น

บ้านทับคริสต์ อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

อาคารเก็บกักน้ำสามารถระบายน้ำได้ ยกกระตักเก็บกักน้ำ เมื่อมีปริมาณน้ำเยอะสามารถระบายได้ทันท่วงที่ไม่เกิดความเสียหายในพื้นที่ใกล้เคียง และยังคงมีน้ำเก็บกักไว้ใช้

ป่ายางและวนเกษตรในพื้นที่ตนเอง

บ้านปากซวด อ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี

เมื่อพื้นที่ทำกิน
กลายเป็นพื้นที่อุทยาน
ชุมชนจึงเปลี่ยนวิธีการเกษตร
เป็นปลูกไม้ ๓ อย่าง
ประโยชน์ ๔ อย่าง
ช่วยเพิ่มพื้นที่ป่า
ฟื้นฟูระบบนิเวศ
ของป่าต้นน้ำ

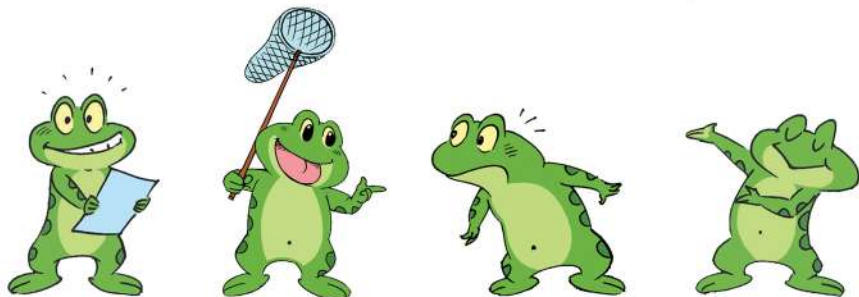
เริ่มต้นจากการปลูกไม้ผล พืชผัก แทรกในสวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน
ช่วยเพิ่มพื้นที่ป่า มีผลผลิตเป็นอาหารและรายได้เสริมต่อเนื่องตลอดปี

ทำเนียบ พิพิธภัณฑธรรมชาติจัดการนำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

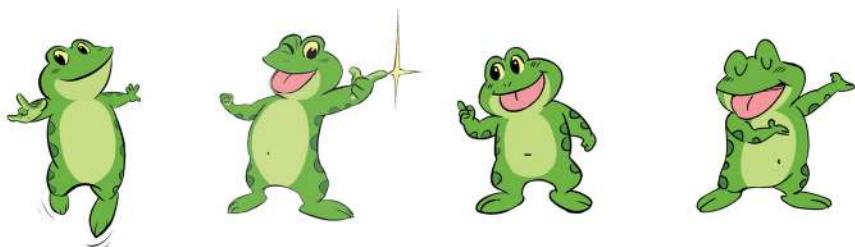
๑. เครือข่ายชุมชนรักษ์ป่าลุ่มน้ำลาว ต.แม่เจดีย์ใหม่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
 นายอุทัย พะนวย โทร. ๐๘๙-๙๙๗-๓๘๐๗ (ประธานกลุ่ม)
 นางสาวทัชชกร ไทยกรณ์ โทร. ๐๙๕-๖๙๘-๒๓๙๔ (ผู้ประสานงาน)
๒. ชุมชนบ้านม่วงชุม ต.ศรี อ.เชียงทอง จ.เชียงราย
 นายปัญญา เป้าพรหมมา โทร. ๐๙๒-๓๓๔-๖๔๓๖ (ประธานกลุ่ม)
 นายเชลิตร์ อินใจ โทร. ๐๘๔-๖๐๙-๐๘๕๑ (ผู้ประสานงาน)
๓. กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ต.เขื่อนผาก อ.พร้าว จ.เชียงใหม่
 นายสงกรานต์ ใหม่คำ โทร. ๐๘๖-๑๘๒-๑๗๘๒ (ประธานกลุ่ม)
 นายกิมเฮง พรหมลอย โทร. ๐๘๗-๑๘๓-๒๗๕๑ (ผู้ประสานงาน)
๔. เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
 นายอิส่า พนาเกรียงไกร โทร. ๐๕๓-๓๓๕-๐๖๔ (ประธานกลุ่ม)
 นายเดชา นทีไธ โทร. ๐๙๕-๖๗๕-๓๗๗๒ (ผู้ประสานงาน)
๕. บ้านกลางเมือง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
 นายประสิทธิ์ พรหมยาโน โทร. ๐๘๙-๒๖๑-๒๔๖๗ (ประธานกลุ่ม)
 นายนิติ เทียงจินดา โทร. ๐๘๘-๔๐๗-๘๕๕๔ (ผู้ประสานงาน)
๖. บ้านห้วยปลาหลด ต.ด่านแม่ละเมา อ.แม่สอด จ.ตาก
 นายไพรัตน์ กิตติยศศิริ โทร. ๐๘๖-๒๐๙-๖๒๙๑ (ประธานกลุ่ม)
 นางสาวสมฤดี ถนอมพงษ์ดี โทร. ๐๘๐-๗๙๕-๕๖๘๘ (ผู้ประสานงาน)
๗. ชุมชนบ้านดงผาปูน ต.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
 นายศุภกิจ พิศจาร โทร. ๐๙๓-๖๗๔-๒๘๘๓ (ประธานกลุ่ม)
 นายคณศวร น่านโพธิ์ศรี โทร. ๐๘๕-๖๒๐-๗๕๒๖ (ผู้ประสานงาน)
๘. ชุมชนบ้านร่องแง ต.วรรณคร อ.ปัว จ.น่าน
 นายสะอาด เนตรทิพย์ โทร. ๐๘๑-๗๘๔-๖๙๗๗ (ประธานกลุ่ม)
 นางสาวกมลนิตย์ อนุจร โทร. ๐๙๕-๖๘๒-๑๗๖๘ (ผู้ประสานงาน)
๙. กลุ่มบริหารจัดการน้ำชุมชนตำบลบ้านตุน ต.บ้านตุน อ.เมือง จ.พะเยา
 นายสม หลวงมะโนชัย โทร. ๐๘๐-๑๒๖-๑๔๑๘ (ประธานกลุ่ม)
 นายศตวรรษ คำสุ โทร. ๐๙๕-๔๓๔-๔๓๓๐ (ผู้ประสานงาน)
๑๐. ชุมชนบ้านแม่ขมิ้ง ต.สรอย อ.วังชิ้น จ.แพร่
 นายอัคริยะพงษ์ ปันฟอง โทร. ๐๙๓๓-๑๔๐-๒๕๑๙ (ประธานกลุ่ม)
 นายปัญญากร ปันฟอง โทร. ๐๖๑-๑๑๖-๑๓๒๕ (ผู้ประสานงาน)

๑๑. ชุมชนบ้านห้วยซิม ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง จ.แพร่
นายกัสดาล พรหมเสน โทร. ๐๙๘-๘๙๔-๖๐๑๙ (ประธานกลุ่ม)
นางสาววนิดา อัมลันทาน โทร. ๐๘๕-๒๔๖-๕๐๐๑ (ผู้ประสานงาน)
๑๒. ชุมชนตำบลสายนาวัง อ.นาकु จ.กาฬสินธุ์
นายบำรุง คะโยธา โทร. ๐๘๙-๒๗๙-๓๓๕๙ (ประธานกลุ่ม)
นางสาวคณินิจ พลขยัน โทร. ๐๙๔-๒๗๓-๐๔๔๔ (ผู้ประสานงาน)
๑๓. ชุมชนบ้านป่าภูถ้ำ ภูกระแต ต.แวงน้อย อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น
นายพิชาญ ทิพวงษ์ โทร. ๐๘๕-๗๔๕-๒๙๘๑ (ประธานกลุ่ม)
นายเข้ม เดชศรี โทร. ๐๖๓-๐๐๒-๒๐๙๘ (คณะกรรมการ)
๑๔. ชุมชนบ้านโนนแต้ ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
นายทริญ บุญโนนแต้ โทร. ๐๘๗-๒๔๐-๒๑๔๕ (ประธานกลุ่ม)
นายสายยันต์ เหล็กพรหม โทร. ๐๘๖-๒๒๖-๓๐๕๙ (ผู้ประสานงาน)
๑๕. ชุมชนตำบลปungคล้า อ.ปungคล้า จ.บึงกาฬ
นายชัยโรจน์ โอคติมี โทร. ๐๖๒-๕๙๕-๕๔๑๐ (ประธานกลุ่ม)
นางสาวอัจฉรา พรหมอารักษ์ โทร. ๐๙๓-๔๕๖-๘๔๘๗ (ผู้ประสานงาน)
๑๖. บ้านลิมทอง ต.หนองโสน อ.นาโรง จ.บุรีรัมย์
นายสามัญ โล่ทอง โทร. ๐๘๐-๔๖๖-๓๐๓๕ (ประธานกลุ่ม)
ว่าที่ร้อยตรีอุดมศิลป์ พุฒชุมแสง โทร. ๐๙๙-๖๐๘-๘๗๘๗ (ผู้ประสานงาน)
๑๗. บ้านตูม ต.กุดน้ำใส อ.ค้อวัง จ.ยโสธร
นางสาวกาญจนา สารพันธ์ โทร. ๐๙๙-๓๕๐-๓๐๔๓ (ประธานกลุ่ม)
นางอมรรัตน์ ตรีแสน โทร. ๐๙๙-๓๒๐-๖๒๑๒ (ผู้ประสานงาน)
๑๘. บ้านเวียงคุก ต.เวียงคุก อ.เมือง จ.หนองคาย
นายกระสันต์ ปานมีศรี โทร. ๐๘๙-๗๘๙-๐๐๔๘ (ประธานกลุ่ม)
นายสุชาติ คัดทรายขาว โทร. ๐๘๕-๔๕๑-๓๗๓๔ (ผู้ประสานงาน)
๑๙. บ้านผาชัน ต.ลำโรง อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี
นายคำพันธ์ เชิดไชย โทร. ๐๘๙-๔๒๘-๖๒๐๐ (ประธานกลุ่ม)
นายหลุย ธรรมเที่ยง โทร. ๐๙๖-๒๕๗-๗๒๕๑ (ผู้ประสานงาน)
๒๐. ชุมชนบ้านเป็ดโน ต.ห้วยน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด
นายศุภกิจ ห้วยน้ำ โทร. ๐๘๗-๕๘๒-๑๔๗๐ (ประธานกลุ่ม)
นางธิดา ห้วยน้ำ โทร. ๐๘๒-๒๐๙-๕๓๗๔ (ผู้ประสานงาน)

๒๑. ชุมชนตำบลดงละคร อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก
นายเกียรติศักดิ์ ชูเกียรติศิริ โทร. ๐๘๑-๙๓๕-๓๔๖๘
(ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน)
นางสาวสุกัญญา สุตบุตร โทร. ๐๙๑-๐๒๕-๗๓๒๙ (ผู้ประสานงาน)
๒๒. บ้านศาลาดิน ต.มหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
นายวันชัย สวัสดิ์แดง โทร. ๐๘๑-๔๔๘-๖๓๔๐ (ประธานกลุ่ม)
นางสาววันเพ็ญ นรารอด โทร. ๐๘๓-๐๐๐-๔๓๗๑ (ผู้ประสานงาน)
๒๓. คลองรังสิต ต.บึงขำอ้อ อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี
นางสาวกนิษฐา สิ่งมา โทร. ๐๘๕-๖๒๔-๔๙๑๙ (ประธานกลุ่ม)
นายอักษร น้อยสว่าง โทร. ๐๘๔-๓๘๘-๗๗๖๗ (ผู้ประสานงาน)
๒๔. ชุมชนตำบลดงขี้เหล็ก ต.ดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี
นายอรรถรส จัทรชัย โทร. ๐๘๑-๘๖๑-๒๙๗๐ (ประธานกลุ่ม)
นางสุนิษา จันทรชัย โทร. ๐๙๐-๕๐๒-๔๙๖๗ (ผู้ประสานงาน)
๒๕. บ้านหนองตาจอน ต.ทุ่งหลวง อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี
นายศักดิ์ สุโขประสพชัย โทร. ๐๘๐-๐๔๖-๕๕๘๔ (ประธานกลุ่ม)
นางสาวสุชาดา เอื้อนยศ โทร. ๐๘๒-๐๘๖-๔๙๙๗ (ผู้ประสานงาน)
๒๖. ชุมชนทุ่งสง ต.ถ้ำใหญ่ และ ต.นาหลวงเสน อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช
นายนิวัฒน์ ยึดมัน โทร. ๐๘๒-๘๓๔-๗๐๒๕ (ประธานกลุ่ม)
นางสาวจूरพร อยู่พัฒน์ โทร. ๐๖๒-๒๔๒-๓๒๔๓ (ผู้ประสานงาน)
๒๗. ชุมชนบ้านตะโล๊ะ ต.ยะตะะ อ.รามัน จ.ยะลา
นายหะรง สะกะแย โทร. ๐๖๒-๑๖๘-๘๑๗๓ (ผู้นำชุมชน)
นายดอเลาะฮาลี สามี โทร. ๐๘๗-๒๘๘-๐๑๗๕ (ผู้ประสานงาน)
๒๘. เครือข่ายอนุรักษ์พื้นฟูภูมิเวศลุ่มน้ำคลองยัน ต.ตะกุกเหนือ อ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี
ดร.ประวิณ จุลภักดี โทร. ๐๘๑-๓๙๗-๗๔๔๒ (ประธานกลุ่ม)
นายธีรศักดิ์ วนอินทร์ โทร. ๐๙๘-๖๘๒-๙๙๒๘ (ผู้ประสานงาน)
๒๙. บ้านทับคริสต์ ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
นายปกิต หนูผล โทร. ๐๘๙-๙๗๐-๓๓๕๔ (ประธานกลุ่ม)
นายวิชาญ บุญประเสริฐ โทร. ๐๘๖-๒๖๗-๗๗๒๗ (ผู้ประสานงาน)
๓๐. บ้านปากขวด ต.พะแสง อ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี
นายวัชรินทร์ มุกดา โทร. ๐๙๘-๐๕๖-๙๕๙๗ (ประธานกลุ่ม)
นายภพล ทำนาวาส โทร. ๐๖๓-๐๖๑-๑๔๖๔ (ผู้ประสานงาน)

การ์ตูนโดย

โอม รัชเวทย์

สละ นาคบำรุง, โรมรัช รัชเวทย์, มนัส หัสคำ
สุรินทร์ นาคบำรุง, ทักษิณา นาคบำรุง, สุณิสา โพธิ์สิทธิ์

จัดทำและเผยแพร่โดย

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม